

MAKÜ

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MUHASEBE VE FİNANSAL YÖNETİM ANABİLİM DALI

FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE YARATICI MUHASEBEYE
İLİŞKİN MESLEK MENSUPLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Hakkı AKMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat BİTLİSLİ

BURDUR-2019

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANSAL YÖNETİM ANABİLİM DALI

**FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE YARATICI MUHASEBEYE
İLİŞKİN MESLEK MENSUPLARINA ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Hakkı AKMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ferhat BİTLİSLİ

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi SonayZeki AYDIN

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KIYMIK

BURDUR-2019

**MAKÜ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 26/06/2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan 1430204021 no'lu Hakkı AKMAN 'ın "Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Yaratıcı Muhasebe'ye İlişkin Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma" konulu tez çalışması Muhasebe ve Finansal Yönetim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Dr.Öğr.Üyesi Ferhat BİTLİSLİ

ÜYE

: Dr.Öğr.Üyesi Sonay Zeki AYDIN

ÜYE

: Dr.Öğr.Üyesi Hakkı KIYMIK

ONAY

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**Finansal Bilgi ve Yaratıcı Muhasebeye İlişkin Meslek Mensuplarına Üzerine Bir Araştırma**” adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik etik ilkeleri ihlal etmediğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinde erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Adı Soyadı

Hakkı AKMAN

Tarih ve İmza

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın hazırlanmasında, tavsiye ve yorumlarıyla bana yol gösteren farklı görüş ve bakış açısıyla çalışmamda her konuda yardımcı olan değerli tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ferhat BİTLİSLİ'ye ve tezimin oluşumu aşamasında benden desteklerini esirgemeyen tez jürisinde bulunan hocalarım Sayın Dr.Öğr. Üyesi Hakkı KIYMIK ve Dr.Öğr. Üyesi. Sonay Zeki AYDIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın başlangıcından sonuna kadar hiçbir zaman benden desteğini esirgemeyen hayatımın her noktasında rehberlik eden değerli arkadaşım Sayın Dr. Mehmet KARABAL'a şükranlarımı sunarım.

Bugünlere gelmemi sağlayarak benden maddi manevi hiçbir desteklerini esirgemeyen babam Galip Uğur AKMAN, annem Seher AKMAN'a sundukları tüm imkânlar için teşekkürü bir borç bilirim.

(AKMAN, Hakkı, *Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Yaratıcı Muhasebe İlişkin Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, 2019)

ÖZET

Sürekli değişen ve kendini yenileyen ekonomik gelişmeler neticesinde işletmeler hedeflerine ulaşmak için çeşitli faaliyetlerde bulunabilmektedirler. Bu faaliyetleri yasal mevzuattan kaynaklanan eksiklikler ve esnekliklerden yararlanarak muhasebe ve finansal veriler üzerinde değişiklik yaparak veya verileri hiç göstermeyerek, muhasebe manipülasyonun bir yöntemi olan yaratıcı muhasebe uygulamaları ile gerçekleştirmektedirler.

Bu tür uygulamalar işletmelerden faydalanacak olan finansal bilgi kullanıcılarının manipüle edilmiş bilgilere erişmeleri işletme hakkında oluşan algılarının istenildiği şekilde yönlendirilmesini sağlamaktadır.

Bu şekilde oluşan manipülatif eylemlerin kontrolü ve uygulamaya geçiş noktası işletmelerin finansman ve muhasebe birimleridir. Muhasebe meslek mensupları görevleri gereği mükellefler ile kamu kurumları arasında köprü görevi görmektedirler. Bu nedenden dolayı gerçekleşen vergiye tabi her türlü faaliyette kayıt tutmak suretiyle mevzuatta gerekli olan görevleri yerine getirmek zorundadırlar. Bu görevler yerine getirilirken manipülatif uygulamalar, hata ve hile gibi unsurlarda meslek mensupları tarafından suiistimal edilerek yapılabileceği öngörülmektedir.

Bu çalışmada muhasebe meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe hakkında düşüncelerini tespit etmek amacıyla ankete dayalı bir araştırma yapılmıştır. Elde edilen veriler t-testi (Independent-Samples T Test) aracılığıyla test edilmiş katılımcıların düşünceleri ile sonuçlar ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Bilgi, Finansal Bilgi Manipülasyonu, Yaratıcı Muhasebe

(AKMAN, Hakkı, *A Research for Accounting Professionals on Financial Information Manipulation and Creative Accounting*, Master Thesis, 2019)

ABSTRACT

As a result of constantly changing and self-renewing economic developments, businesses can carry out various activities to achieve their goals. These activities are carried out by taking advantage of deficiencies and flexibility arising from the legal legislation. Making changes to accounting and financial data or not showing data at all is an example of creative accounting practices which is a method of accounting manipulation. Such practices cause financial information users to access manipulated information. At the same time, it enables the perceptions about the company to be directed as desired.

The control point of such manipulative actions is the accounting units of the enterprises. Due to their duties, professional accountants act as bridges between taxpayers and public institutions. For this reason, they are obliged to keep records of all taxable activities and perform the duties defined in the legislation. It is envisaged that members of the profession may intervene in manipulative practices while performing their duties.

In this study, a survey based research was conducted to determine the opinions of professional accountants about creative accounting. Obtained data were tested by means of t-test (Independent-Samples T Test). In the conclusion part, the results of the participants' thoughts were revealed.

Keywords: Financial Information, Manipulation, Creative Accounting

İÇİNDEKİLER

İÇ KAPAK.....	i
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FINANSAL BİLGİ VE FINANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU

1.1	Finansal Bilgi Kavramı	3
1.2	Finansal Bilginin Önemi	4
1.3	Finansal Bilginin Özellikleri	7
1.3.1	İhtiyaca Uygunluk	7
1.3.2	Gerçeğe Uygun Sunum	7
1.3.3	Anlaşılabilirlik	7
1.3.4	Karşılaştırılabilirlik	8
1.3.5	Zamanında Sunum	8
1.4	Finansal Bilgilerde Manipülasyon.....	10
1.4.1	Manipülasyon Kavramı	10
1.4.2	Finansal Bilgi Manipülasyonu Kavramı	10
1.4.3	Hareket Tabanlı Manipülasyonlar	12
1.4.4	Bilgi Tabanlı Manipülasyonlar	13
1.4.5	İşlem Tabanlı Manipülasyonlar.....	13
1.5	Finansal Piyasalarda Bilgi Manipülasyonu	13
1.6	Finansal Bilgi Manipülasyonun Amaçları.....	14

1.6.1	Hisse Senedi Fiyatı Etkisi	16
1.6.2	Borçlanma Maliyeti Etkisi	17
1.6.3	Teşvik Primleri Etkisi	17
1.6.4	Politik Maliyet Etkisi	18
1.7	Finansal Hata Kavramı	18
1.8	Finansal Hile Kavramı.....	20
1.8.1	Finansal Hilenin Nedenleri	21
1.8.2	Manipülasyon, Hata ve Hile Arasındaki Farklılıklar	26
1.9	Finansal Bilgi Manipülasyonun Metotları.....	27
1.9.1	Kar Yönetimi.....	29
1.9.2	Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi	29
1.9.3	Büyük Temizlik Muhasebesi.....	32
1.9.4	Agresif Muhasebe	33
1.9.5	Hileli Finansal Raporlama.....	33
1.9.6	Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları	35

İKİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI VE TAHMİNİNDE KULLANILAN MODELLERİ

2.1	Yaratıcı Muhasebe Kavramı	36
2.2	Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları	39
2.3	Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Literatürdeki Gelişimi	43
2.4	Yaratıcı Muhasebeye Başvurma Nedenleri	46
2.5	Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına Yönlendiren Sebepler	51
2.6	Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları ve Araçları	52
2.7	Yaratıcı Muhasebenin Etkileri.....	53
2.8	Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Tahmininde Kullanılan Modeller.....	54
2.8.1.	Healy Modeli	54
2.8.2.	DeAngelo Modeli	55
2.8.3.	Jones Modeli	56
2.8.4.	Endüstri Modeli	57
2.8.5.	Beneish Modeli	58
2.9	Yaratıcı Muhasebesinin Ortaya Çıkmasını Engelleyen Düzenlemeler	59

2.9.1 Amerika Birleşik Devletleri'nde Yaratıcı Muhasebenin ortaya çıkmasını engelleyici düzenlemeler	59
2.9.2 1933 Menkul Kıymetler Kanunu	60
2.9.3 1934 Menkul Kıymetler Borsası Kanunu	60
2.9.4 1977 Rüşvetin Önlenmesi ve Yabancı Ülkelerde Yolsuzluk Kanunu.....	61
2.9.5 1978 Cohen Komisyonu Raporu (Denetçilerin Sorumluluğu ile İlgili Komisyon Raporu)	61
2.9.6 1985 COSO (Treadway Komisyonu'nu Destekleyen Kuruluşlar Komitesi Kanunu)	61
2.9.7 1992 İç Kontrol Bütünleşik Genel Çerçeve.....	63
2.9.8 2002 Sarbanes - Oxley Kanunundaki (SOX) Düzenlemeler	63
2.9.9 Türkiye'de Yaratıcı Muhasebenin ortaya çıkmasını engelleyici düzenlemeler	65
2.9.10 Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) Yapmış Olduğu Düzenlemeler.....	65
2.9.11 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Tarafından Yapılan Düzenlemeler	67
2.9.12 Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile Yapılan Düzenlemeler	67
2.10 Yaratıcı Muhasebe ve Etik Arasındaki İlişki.....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FINANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE YARATICI MUHASEBEYE İLİŞKİN MUHASEBE MESLEK MENSUPLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1 Araştırmanın Amacı	71
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	72
3.3 Araştırmanın Yöntemi	72
3.3.1 Veri Toplama Aracı	72
3.3.2 Verilerin Toplanması	73
3.3.3 Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntem.....	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1 Demografik Bulgular	75
4.2 Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına Yönelik Bulgular	78
SONUÇ.....	95

KAYNAKÇA.....	95
EKLER.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	116

KISALTMALAR DİZİNİ

- ABD :** Amerika Birleşik Devletleri
- ACFE :** Association of Certified Fraud Examiners (Diplomalı Hile Araştırmacıları Enstitüsü)
- AICPA :** Amerikan Mali Müşavirler Odası Birliği
- BDDK :** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
- EPDK :** Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
- FASB :** Financial Accounting Standards Board (Finansal Muhasebe Standartları Kurulu)
- GKGDS :** Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları
- GKGMİ :** Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
- GKGMS :** Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları
- IASB :** International Accounting Standards Board (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu)
- IFAC :** International Federation of Accountants (Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu)
- ISA :** International Standards on Auditing (Uluslararası Denetim Standardı)
- İMKB :** İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
- SAS :** Statement on Auditing Standards (Denetim Standartları Hakkında Açıklama)
- SEC :** Securities and Exchange Commission (Amerika Sermaye Piyasası Kurulu)
- SOX :** Sarbanes Oxley Yasası
- SPK :** Sermaye Piyasası Kurulu
- SPKn :** Sermaye Piyasası Kanunu

- TDK :** Türk Dil Kurumu
- TMS :** Türkiye Muhasebe Standardı
- TMSF :** Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
- TTK :** Türk Ticaret Kanunu
- TUDESK :** Türkiye Denetim Standartları Kurulu
- TÜRMOB :** Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali
Müşavirler Odaları Birliği
- UFRS :** Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Finansal Bilgi Manipülasyonunun Amaçları	16
Tablo 2:Yaratıcı muhasebe uygulamalarına ilişkin literatürde yer alan diğer tanımlar..	42
Tablo 3: BDS 240	50
Tablo 4: Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları	51
Tablo 5: Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları ve Araçları	52
Tablo 6: AICPA, IFAC ve TÜRMOB Tarafından Belirtilen Mesleki Etik Kuralları.....	69
Tablo 7: Başlıca Etik Sorunları	70
Tablo 8: Meslek Mensuplarının Cinsiyet Dağılımları	75
Tablo 9: Meslek Mensuplarının Yaş Dağılımları	76
Tablo 10: Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeyleri	76
Tablo 11: Meslek Mensuplarının Mesleki Tecrübeleri.....	77
Tablo 12: Meslek Mensuplarının Mükellef Sayıları	77
Tablo 13: Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe Kavramıyla İlgili Bilgi Düzeyleri	78
Tablo 14: Meslek Mensuplarına Göre Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına Başvurulma Nedenleri	79
Tablo 15: Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe Yapılması Teklifiyle Karşılaşma Durumları	80
Tablo 16: Meslek Mensuplarının Muhasebe Hatalarıyla İlgili Bilgi Düzeyleri	80
Tablo 17: Meslek Mensuplarının Muhasebe Hileleriyle İlgili Bilgi Düzeyleri	81
Tablo 18: Meslek Mensuplarına Göre Muhasebe Hatalarının Nedenleri	82
Tablo 19: Meslek Mensuplarına Göre Muhasebe Hilelerinin Nedenleri.....	82
Tablo 20: Meslek Mensuplarının Hile Tespit Durumları.....	83
Tablo 21: Meslek Mensuplarının GKGMI'ye Aykırı Davranış Talepleriyle Karşılaşma Durumları	84

Tablo 22: Meslek Mensuplarının Faaliyet Sonuçlarının Değiştirilmesi Talepleriyle Karşılaşma Durumları.....	84
Tablo 23: Meslek Mensuplarının Finansal Raporların Değiştirilmesi Talepleriyle Karşılaşma Durumları.....	85
Tablo 24: Meslek Mensuplarına Göre Finansal Raporların Daha İyi Gösterilmesine Başvurulma Nedenleri	86
Tablo 25: Meslek Mensuplarının Müşterilerinin Bağımsız Dış Denetim Yaptırma Durumları	87
Tablo 26: Meslek Mensuplarının İşletme Mali Tablolarını İncelerken Dipnotları Dikkate Alma Sıklıkları	87
Tablo 27: Meslek Mensuplarının Denetlenmiş Finansal Raporları İnceleme Sıklıkları.	88
Tablo 28: Meslek mensuplarının finansal hile uygulamaları ile karşılaşma sıklıklarına ilişkin T-testi sonuçları	89

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: İşletmenin Tarafları.....	5
Şekil 2: Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri	9
Şekil 3. Muhasebe Manipülasyonu Sonrasında Meydana Gelen Refah Transferleri.....	11
Şekil 4: Hile Üçgeni	22
Şekil 5: Hile Elması	25
Şekil 6: Hile ve Yolsuzluk Oranları	25
Şekil 7: Finansal Bilgi Manipülasyonu Metotları	28

GİRİŞ

Finansal bilgi ihtiyacı duyan ve elde edindikleri finansal bilgiler ışığında yatırım kararı düşüncesinde olan kişilerin veya grupların karar almalarında etkin bir görev üstlenen işletmeler finansal bilgilerin oluşturulmasında, analiz edilip oluşturulması noktasında Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına uygun bir şekilde ahlak ve etik kurallara uymak zorundadırlar.

Uyulmak zorunda olan bu kriterler global anlamda finansal anlamda bilgi alma ve bu alınan bilgiler neticesinde yatırım düşüncesinde bulunan bireylere yapmış oldukları veya yapacakları yatırımın gerçek, tarafsız ve şeffaf bir şekilde sunulması için oluşturulmuştur. Buna rağmen Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının esneklik ve boşluklarından yararlanılarak finansal bilgiler üzerinde farklılıklar oluşturulabilmektedir.

Bu esneklik ve boşluklar sayesinde işletme yöneticileri kendi menfaatleri ve işletmenin çıkarlarını gözeterek bilgileri diledikleri gibi yönlendirebilmektedirler. Bu şekilde oluşan esneklik ve boşlukların işletmeler tarafından etkin bir şekilde kullanılması durumuna “yaratıcı muhasebe kavramı” olarak adlandırabiliriz. Yaratıcı muhasebe uygulamaları işletmenin gerçekte oluşan değiştirilmemiş ham bilgilerini almakta bir engel oluşturmaktadır. Anlık oluşan maddi kazançlar çok cazip ve teşvik edici görünse de uzun vadede işletmelerin zarar edip, iflasına götüren bir süreç izlemektedir. Bu çalışmanın temel amacı finansal bilgi kullanıcılarının elde etmek istedikleri finansal bilgilerde yaratıcı muhasebe uygulamaları hakkında bilgi vermek ve ilgili muhasebe meslek mensuplarının bu konu hakkında bilgi seviyelerini tespit ederek maruz kaldıkları yaratıcı muhasebe uygulamalarını tespit etmektir.

Bu kapsamda yapılan çalışma dört bölümden oluşarak ilk bölümde finansal bilginin tanımı ve finansal bilgi manipülasyonları ile ilgili kavramsal bilgilere değinilmiştir. İkinci bölümde, yaratıcı muhasebenin tanımı, yaratıcı muhasebe uygulamaları ve yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın amacı kapsamı ve nasıl bir yöntem uygulandığı hakkında bilgiler verilerek yapılan anket çalışması doğrultusunda bilimsel verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında ise yapılan çalışma neticesinde ulaşılan veriler ışığında bazı önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL BİLGİ VE FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU

1.1 Finansal Bilgi Kavramı

Genel olarak finansal bilgi kavramı; bir şirketin muhasebe ve mali işler birimlerinin hazırladığı, şirketin mali durumunu, yaptığı faaliyetler ve bu faaliyetlerin sonucuyla ilgili, sermaye ve maddi değer oluşturan unsurların bağımsız denetimden geçirilerek finansal bilgiden faydalanan kullanıcılarına tablo ve raporlar şeklinde aktarılması olarak tanımlanabilir(Küçüksözen, 2005, s. 12-14).

Finansal bilgi, hakkında bilgi aktardığı işletme ile ilgili olarak, bu işletme ile ilgilenenlere ve işletmenin yönetim birimlerine bilgi sağlama görevini üstlenmektedir. Bu bilgiler ışığında bir taraftan şirket yönetimin yatırım faaliyetlerinde, diğer bir taraftan şirketle ilgilenenlerin yatırım düşüncelerinde karar verici bir etken olmaktadır. Bu alınan kararlar işletmenin sürdürülebilirliğini devam ettirebilmesi için kaynakların etkin bir şekilde kullanımını doğrudan etkileyen kararlardır. Dolayısıyla doğru zamanda doğru finansal bilgiden yararlanılarak elde edilen kararlar ekonomideki kaynak kullanımının verimli bir şekilde oluşmasında ekonomik gelişme sağlarken, yanlış ya da hatalı finansal bilgiden elde edilen kararlarda ise, ekonomik kaynakların kontrolsüz ve atıl kullanımına neden olmaktadır(Avşarlıgil, 2010, s. 2).

İşletmeler sürekliliğini sağlamak, büyüme ve gelişim sağlamak için yeni yatırımlar gerçekleştirmek zorundadırlar. Bu yatırımları gerçekleştirirken nasıl bir strateji geliştirileceğine ve nasıl bir ekonomik sürecini işleneceğini belirlemek zorundadırlar. Bu karar sürecinde işletmelerin finans ile ilgili departmanları devreye girmekte ve karar verici rol üstlenmektedirler. (Ercan ve Ban, 2005, s. 3) Bu nedenle işletmenin faaliyetlerini gerçekleştirmesi, üstlenmiş olduğu görevleri zamanında yerine getirmesi için ihtiyaç duyulan kaynakların doğru bir şekilde elde edilmesi ve etkin şekilde kullanılması gerekmektedir. İştirak sahiplerinin hak ettikleri iştirak paylarının yüksek getiri sağlayabilmesi adına fonların verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu konularla ilgili izlenecek yol ve yöntemler istikrarlı bir finansal yönetimle ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 1990, s. 3).

İşletmenin ekonomik faaliyetleri hakkında bilgi edinmek isteyen finansal bilgi kullanıcıları, işletmenin muhasebe birimlerinin hazırlamış olduğu finansal raporlar aracılığıyla istedikleri bilgilere ulaşabilirler. Ülkemizde hazırlanan finansal raporlarda 1994 yılında uygulanmaya başlanmış olan 1 No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği uyarınca tahakkuk esaslı temel alınarak raporlama yapılması öngörülmüştür. Finansal raporlar oluşturulurken vergi kanunu kuralları çerçevesinde şekillenmesi işletme yönetiminin tablolar üzerinde etkisini sınırlamıştır. Vergi kanunun hükümleri haricinde bağımsız denetim faaliyetleri de finansal bilgi ihtiyacı duyan kullanıcılara bilginin verimliliği ve doğruluğu noktasında riski azaltmaya çalışan bir rol üstlenmektedir. Bağımsız denetimden geçen işletmenin finansal bilgileri bağımsız denetim raporu ile finansal bilgi kullanıcılarının hizmetine sunulmaktadır. Denetçi tarafından oluşturulan finansal tablolar Türkiye Muhasebe Standartlarına göre kamuoyuna güvenilir ve gerçeğe uygun bir şekilde sunulduğu ifade edilir (Fındık ve Öztürk, 2016, s. 484).

Finansal bilgi muhasebeyle ilgili faaliyetler neticesinde oluşturulmuş olan bilgiyi tablolara aktarırken, muhasebe bilgisi ise mevcut ölçülebilen verilerin üzerinde kıyaslama yapma ve analiz edebilme durumunu içerisinde barındıran bir bilgi bütünüdür. Muhasebe bilgisi bilgi kullanıcılarına niteliksel anlamda farklı durumları yansıtabilirken, finansal bilgi ölçülebilir verileri sabit bir şekilde kullanıcıların ihtiyaçlarına sunar (Bekçi ve Avşarlıgil, 2011, s. 134).

1.2 Finansal Bilginin Önemi

Genel olarak bilgi; belirli bir düzen içerisinde gerçekleşen öğrenme, araştırma ve gözlem yoluyla ortaya çıkan, tecrübe, deneyim ve uzmanlık gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle bir bütünlük oluşturan durumdur (Davenport ve Laurence, 2001).

Finansal anlamda bilgi kavramı ise ekonomik faaliyete tabi işlemlerin defterlere kaydedilmesi durumudur. Bu verilerden geçmiş dönem faaliyetlerine ilişkin bilgiler haricinde gelecekte oluşacak ekonomik faaliyetlere yönelik verilerin elde edilmesinde de etkin bir rol oynamaktadır (Avşarlıgil, 2010, s. 13).

Finansal bilginin etkin bir şekilde kullanıma sunulması için elde edilen verilerin işlenmesi gerekmektedir. Aynı şekilde elde edilen veriler işlenmeden kullanıcıların ihtiyaçlarını gidermede pek faydası olmayacaktır. Finansal tablolarda kullanıcıların hizmetine sunulan faaliyetlerin veri veya bilgi olduğu kullanıcının anlama düzeyine göre

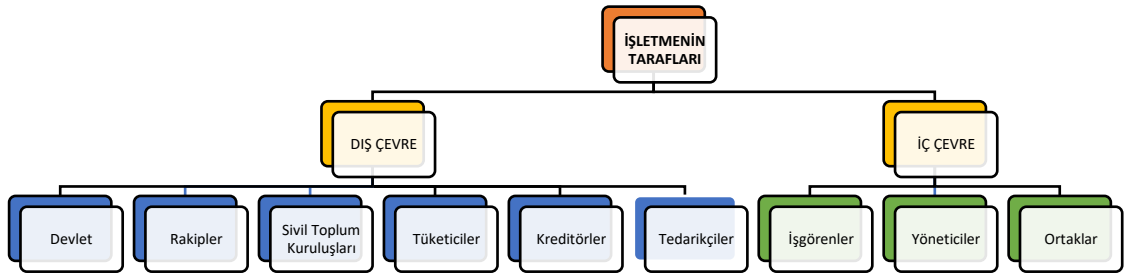
değişiklik gösterebilir. Finansal bilgi düzeyi yüksek olan kişilerin finansal tabloları okurken anlamlı bir şekilde yorumlayabiliyorsa “bilgi” düzeyinde tam tersine yeterliği bulunmayan kullanıcılar tabloları karmaşıklık hissedip zorlanıyorsa “veri” olarak ifade edilebilir. Verilerin işlenip bilgi haline dönüştürülmesi gerekmektedir(Bayırlı, 2006, s. 4).

Enformasyon kavramı ise hedeflenen bir amaç doğrultusunda ortaya çıkan verilerin bütünüdür. Enformasyona tabi olan kullanıcının algılarında oluşan farklılıkları ortaya çıkaran bir durumdur (Davenport ve Laurence, 2001, s. 24).

Enformasyon ile bilgi kavramları tamamlayıcı unsurlar olmasına rağmen aralarında farklılıklarda mevcuttur. Enformasyon, faaliyete ilişkin durumlarla ilişkili olmayı, oluşan faaliyet neticesinde ortaya çıkabilecek durumlar ise bilgiyi açıklamaya yardımcı olur. Sonuç itibariyle bilgi ortaya çıkan kavramların dışında enformasyonu işleyerek sonucunda nelerin ortaya çıkabileceğini hedeflemektedir(Avşarlıgil, 2010, s. 14).

Finansal bilginin geçerliliğini sağladığı toplum içindeki rolünü işletmeler üstlenmektedir. İşletmelerden çeşitli şekilde faydalanmak ve finansal bilgi edinme ihtiyacı duyan bireylere veya kuruluşlara “işletme ilgilileri” diyebiliriz. Bu ilgili kesimi “işletme içi” ve “işletme dışı” ilgililer olarak iki grupta inceleyebiliriz (Erkan, vd. 2010, s. 3).

Şekil 1: İşletmenin Tarafları

Kaynak: Erkan Mehmet , Elitaş Cemal , Ceran Yunus.“*Dönemsonu Muhasebe İşlemleri (TMS /TFRS Uyumlu*” Ekin Kitabevi Yayınları S.3

İşletmeden kendi çıkar ve beklentileri için fayda sağlayan ilgilileri “iç çevre” ve dış çevre başlıklarının alt paydaları altında toplayabiliriz. Bu bilgi kullanıcılarının ekonomik karar verirken temel aldıkları en önemli husus finansal bilginin kalitesidir. Bu sebepten dolayı kaliteli ve güvenilir bilgiye ulaşma isteği finansal denetim hizmetini ortaya çıkarmıştır.

Bulduğumuz dönemin ekonomik yaşantısında oluşan bir takım değişikliklerin neticesinde finansal bilgiye duyulan ihtiyaç artmış ve söz konusu finansal bilgiler kapsamlı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu değişiklikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Akdoğan ve Tenker, 1997, s. 4).

- İşletmelerin hızlı büyümeleri
- Şahıs şirketlerinin sermayenin fazla olduğu sermaye şirketlerine dönüşmesi ve bunun sonucunda işletme ve işletme sahiplerinin birbirleriyle ayrılması ve yönetim kavramının ortaya çıkması
- İşletmenin ekonomik faaliyetlerinde ve karar alma süreçlerinin işletme sahipleri tarafından denetlenmesi gereksinimi
- Sürekli değişen ve gelişen dinamik bir ekonomide, işletmelerin sürdürülebilirliğini ve büyümelerini sağlayacak stratejilere ihtiyaç duyulması
- Gelişen ve değişen teknoloji ile maksimum seviyede üretim ve bunun yarattığı istihdam kapasitesi neticesinde işletmelerin topluma karşı hesap verilebilirliğin artması

Bu sebeplerden dolayı ilgi uyandıran işletmeler, finansal faaliyetlerini gerçekleştirirken durumlarını ayrıntılı bir biçimde açıklamak sorumluluk sahibi olduğu kişilere hesap vermek zorunda kalmışlar ve finansal bilgilerin etkin bir şekilde kullanılması için gereken özveriyi göstermişlerdir. İşletme hayatına yeni bir soluk getiren bu durum, işletmeden finansal bilgi ihtiyacına gerek duyan gruplara belirli dönemler arası finansal durum bilgilendirmesi yapma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Finansal bilgileri işletmenin bilanço ve gelir tablolarını baz alarak oluşturulan fon akım tablosu, nakit akım tablosu ve özel durum açıklamaları gibi finansal tablolarla finansal bilgi ihtiyacı duyan gruplara anlaşılır biçimde sunmaktadır (Akıncı ve Ünler, 1985, s. 45).

Finansal bilginin temel amacı, bir işletme hakkında ekonomik faaliyetlerde karar verici unsurlara yararlı olan bilgileri doğru ve etik kurallara uygun şekilde sağlamaktır.

İştirakler, kredi sağlayıcıları, finansal uzmanlar, ekonomistler, ulusal politika belirleyicileri ekonomiyi düzenleyici kararlar alırken finansal bilgiye ve finansal raporlara güvenmeleri gerekir. Bu nedenler finansal bilgilerin bazı niteliklere sahip olması büyük önem arz etmektedir (Arı, 2007, s. 25).

1.3 Finansal Bilginin Özellikleri

Finansal bilginin özelliklerini temel niteliksel özellikler ve destekleyici niteliksel özellikler olarak iki başlık altında toplayabiliriz. Temel niteliksel özellikler olarak, ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum şeklinde gösterilirken anlaşılabilirlik, karşılaştırılabilirlik ve zamanında uygun sunum ise destekleyici niteliksel özellikler olarak ifade edilebilir (Data Vergi, 2019).

1.3.1 İhtiyaca Uygunluk

Finansal bilgiden faydalanan kullanıcıların, sağlamış oldukları veriler tatmin edici düzeyde olmalıdır. İşletme hakkında geçmişte, belirli bir dönem aralığında yapılan hataları ve yanlışları düzenleyerek gelecekte yapılacak faaliyetlerde yol gösterici nitelik taşıması kullanıcıların karar alma eğilimlerini belirlemede ihtiyaca uygun olduğunu gösterir. Bu nedenle finansal bilgi kullanıcılarına bilginin verilmemesi eksik ya da yanlış verilmesi kullanıcıların karar alma eğilimlerini etkiliyorsa bu durum büyük önem arz etmektedir. Bilginin ihtiyaca uygun olması, bilginin niteliğine ve işlevselliğine göre değişiklik göstermektedir (Data Vergi, 2019).

1.3.2 Gerçeğe Uygun Sunum

Finansal bilgi, açıklamış olduğu ekonomik faaliyetleri bilgi kullanıcılarına objektif ve gerçekliğin dışına çıkmadan ifade etmelidir. Bu ekonomik faaliyetler sonucunda oluşan etkilerin mali yükümlülüklerin belirli kurallar çerçevesinde aktarılması gerekmektedir. Gerçeğe uygun sunumun eksiksiz ve hatasız bir biçimde fayda sağlayan çıkar gruplarının etkisine kapılmadan, bağımsız ve özünün kaybetmeden sunulması gerekmektedir (Data Vergi, 2019).

1.3.3 Anlaşılabilirlik

Finansal bilgiler, işletmenin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetleri aktarırken basit ve sade olmalıdır. Karmaşık ve zorlayıcı şekilde ifade edilen veriler muhasebe bilgiseviyesi düşük kullanıcılar tarafından analiz edilirken anlaşılmasında güçlük çekilebilir. Bu

nedenle hazırlanırken herkes tarafından anlaşılabilir ve özenli bir şekilde sunulması gerekmektedir (Data Vergi, 2019).

1.3.4 Karşılaştırılabilirlik

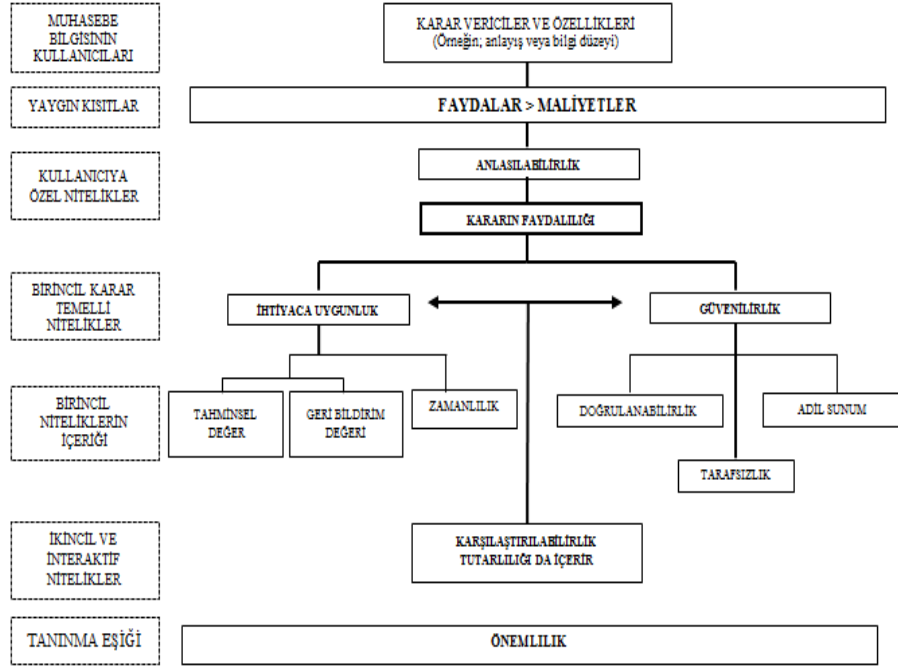
Karşılaştırılabilirlik finansal bilgi kullanıcılarının, işletmenin belirli dönemler arasında karşılaştırılabilir kalemleri arasında değişkenlik gösteren farkların belirlenmesi ve anlamasını sağlar. Benzer faaliyetler sonucunda oluşabilecek etkileri analiz ederek tekrarlandığı veya değiştirildiği bunun sonucundaki etkilerini tutarlı bir biçimde kullanıcıların bilgisine sunulması gerekir (Data Vergi, 2019).

1.3.5 Zamanında Sunum

Finansal bilgi kullanıcıları, finansal bilgileri karar verme aşamasında kullanıma hazır ve etkin şekilde zamanında erişebilmesidir (Data Vergi, 2019).

Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board – FASB) tarafından finansal bilginin niteliksel hiyerarşisi Şekil 1’de belirtildiği gibi gösterilmiştir.

Şekil 2: Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri

Kaynak:(FASB'dan akt.) Ertugay, Emrah, "Gelecekteki Nakit Akışlarının Tahmininde Nakit Akışlarının Rolü Doktora Tezi", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı 2013,Ankara S:9

Şekilde ifade edilen içerikleri açıklayacak olursak, yaygın kısıtlar (sağlanacak olan bilgiye ulaşırken yapılacak olan maliyetin bilginin değerinden yüksek olmaması).

Kullanıcıya özel nitelikler: Finansal bilgi kullanıcılarının, işletmenin faaliyetleri hakkında elde edilen bilgiyi analiz etme ve incelediğinin varsayılması.

Birincil karar temelli nitelikler: Bilginin ihtiyaca uygun olması ve güvenilir olması.

İkincil ve interaktif nitelikler: Tutarlılığıda içinde barındıran karşılaştırılabilirlik.

Tanınma eşiği: Önemlik kısıtı olarak açıklanabilir. Bu nitelikteki finansal bilgiler, finansal bilgi kullanıcılarının ilgilendiği işletmelerin ekonomik durumlarındaki faaliyetlerini gerçekleştirilirken en uygun kararları vermelerinde olanak sağlayarak kaynaklarını etkin bir şekilde kullanmalarında imkân sağlamaktadır(Ertugay, 2013, s. 9).

1.4 Finansal Bilgilerde Manipülasyon

Bu bölümde manipülasyon kavramı, finansal bilgi manipülasyonunun amaçları, türleri, finansal bilgilerde meydana gelen hata ve hile durumları hakkında bilgiler verilmiştir.

1.4.1 Manipülasyon Kavramı

Manipülasyon Türkçeye Fransızcadan geçen bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Manipülasyon sözlük anlamalı olarak; mevcut olan varlıkları yapıcı, açıklayıcı ve yararlı bir şekilde biçimlendirilerek, seçme, ekleme ve çıkarma yaparak insanların iradeleri dışında duygu, düşünce ve algılarının yönlendirilip değiştirilmesi durumudur (TDK, 2019). Canbulut (2008) manipülasyonu, bir takım akılcı ve gizli yöntemlerden yararlanarak bir kimseyi hileli bir şekilde yönlendirme, etki altına alma ya da gizli stratejileri harekete geçirerek kişiyi kontrol altına alma eylemi olarak açıklamıştır (Canbulut, 2008, s. 12).

Manipülasyon teriminin kelime anlamı yerine literatürde piyasada alım satıma söz konusu olan araçların ve yatırım aracı olan menkul kıymetlerin değerinde arttırıp azaltmak ya da piyasa muvaazası gibi anlamlarda da ifade edilebilir. Günümüzde bu gibi ifadeler manipülasyon kelimesinin açıklayıcı bir tanımı gibi görüldüğü için global anlamda geçerlilik kazanan “manipülasyon” terimi kullanılmaktadır (Kütük , 2010, s. 69).

1.4.2 Finansal Bilgi Manipülasyonu Kavramı

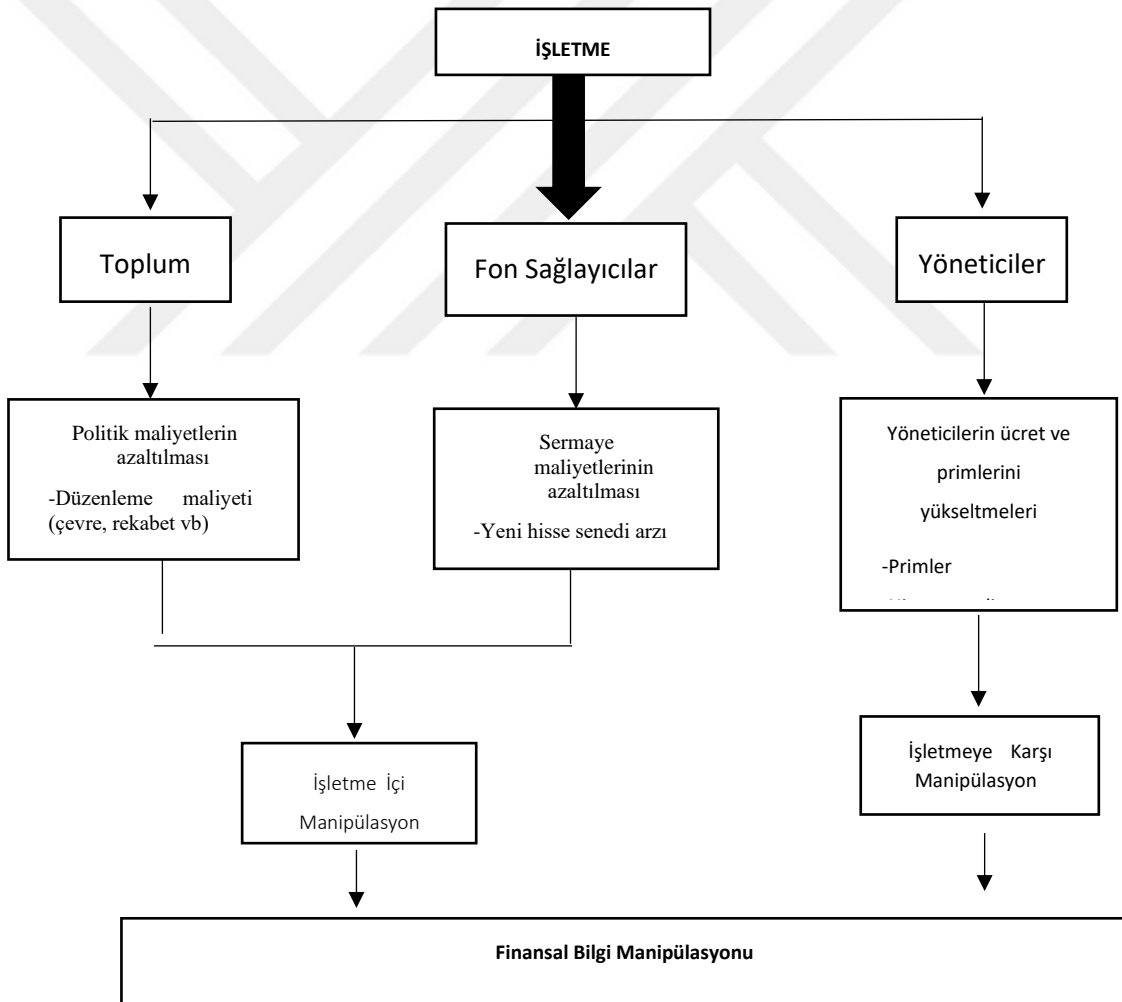
Finansal bilgi manipülasyonu, sermaye piyasalarına konu olan, alım satımla ilişkili finansal varlıklarda meydana gelen fiyatlara kabul edilebilir ya da gerçek bir sebep olmaksızın etki edilmesi, manipülasyonu gerçekleştiren kişi ve kişilerin kendi istek ve amaçlarına yönelik menfaatler elde etmesi, bu doğrultuda yatırımcıları yanlış yönlendirmesi durumlarını kapsayan işlemlerin ve eylemlerin tamamıdır (Bayındır, 2010, s. 71).

Bir diğer tanıma göre finansal bilgi manipülasyonu, bir işletmenin ekonomik durumunu iyi göstermek için işletme yöneticilerinin veya çıkar sağlayan grupların finansal bilgileri kendi iradeleri ile makyajlayıp usulsüz şekilde beyan etmeleri olarak ifade edilebilir (Trussel, 2003, s. 616). Finansal bilgi manipülasyonu; bilinçli ve kasıtlı olarak yapılan düzensizliklerle, işletmenin içinde bulunduğu finansal durumu olduğundan

farklı gösterme ve böylelikle finansal bilgi kullanıcılarını yanıltma faaliyetleri şeklinde de tanımlanabilir (Bayırlı, 2006, s. 28).

Ülkemizde genellikle finansal bilgi manipülasyonuna; suni olarak yapılan ekonomik faaliyetler ve menkul kıymetlerin değerinde kasıtlı olarak artış veya azalma yaratmak için yapılmaktadır. Manipülasyon yapan halka açık şirketleri denetleme ve inceleme yapmakla yükümlü olan SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) tarafından finansal bilgi manipülasyonuna uğramış faaliyetler, bağımsız denetçilerin kontrolü ile hazırlanan raporlarla bilgi kullanıcılarına haftalık olarak düzenlenen bültenlerde aktarılmaktadır (Erserim ve Uçma, 2011, s. 170).

Şekil 3. Muhasebe Manipülasyonu Sonrasında Meydana Gelen Refah Transferleri

Kaynak: Hervé Stolowy; Gaetan Breton; “Account Manipulatör: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework”, Review of Accounting & Finance; 2004; 3, 1, s.7.

Şekil 3’deki tabloda görüldüğü üzere finansal bilgi manipülasyonun temel öğeleri üzerinde durulmuştur. İşletme ana başlığı altında toplum, kaynak sağlayıcılar ve işletme yöneticileri arasında menfaat sağlama istekleri ve bu istek doğrultusunda meydana gelen çıkar ilişkileri ifade edilmiştir. Toplumve kaynak sağlayıcılar tarafından yapılan finansal bilgi manipülasyonlarını işletmenin sürdürülebilirliğini sağlamak ve güçlü göstermek adına yapıldığı ifade edilirken, yöneticiler ise; tazminatlarının yükseltilmesi için manipülasyon faaliyeti yapma düşüncesindedirler.

Finansal bilgi manipülasyonuna farklı bir bakış açısı getirecek olursak makro ve mikro seviyede ele alınabilir. Finansal bilgi hazırlayıcılarının, ekonomik faaliyetlerde kullandıkları muhasebe aracının değiştirilmesinin kendi aleyhlerine sonuçlar doğuracağını fark ettiklerinde bu değişimin gerçekleşmemesi için karşı çıkmaları ve kendileri için en uygun yolun oluşması için göstermiş oldukları faaliyetlere makro seviyede manipülasyon denilebilir. Finansal bilgi hazırlayıcıların, finansal bilgiden fayda sağlayıcılar tarafından istedikleri şekilde hazırlanıp, kullanıcıların hizmetine sunulması şekline mikro düzeyde manipülasyon olarak ifade edilebilir (Nazlıoğlu, 2018, s. 27).

Finansal bilgi manipülasyonunu türlerini genel olarak hareket tabanlı manipülasyonlar, bilgi tabanlı manipülasyonlar ve işlem tabanlı manipülasyonlar olarak üç başlık altında ele alabiliriz.

1.4.3 Hareket Tabanlı Manipülasyonlar

Bu manipülasyon çeşidinde borsaya kota edilmiş hisse senetlerinin spekülatif faaliyetlerle mevcut değeri üzerinde etki yaratmak için yapılmaktadır. Bu tür faaliyetlerle hisse senedinin değerindeki oynamalar sonucu işletmenin menkul kıymetleri ve sermayesinde artışlar olup, işletmenin piyasadaki değerinin değişmesine neden olmaktadır. Böylelikle piyasada alım satımı yapılan hisse senedinin büyük çoğunluğunu alarak kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmalarını hareket tabanlı manipülasyona örnek gösterebiliriz (Küçüksözen, 2005, s. 29).

Buradaki gerçekleşen faaliyet hisse senetlerinin alım-satımı aşamasında fiyatları tekliflerini tavan seviyede tutarak yatırımcıların hisse senedini almasını zorlaştırır. Daha sonra tüm hisse senetlerini kendisi satın almak suretiyle toplayarak piyasaya satışı için teklif sunar. Bu durumun neticesinde yüksek meblağdan satılan hisse senetleri işletmenin lehine kazanç elde etmesini sağlar (Chambers, 2004, s. 64).

1.4.4 Bilgi Tabanlı Manipülasyonlar

Yatırıma söz konusu olan menkul kıymetlerin değerinde oluşabilecek fiyat değişikliklerini kamuoyuna açıklanırken, gerçek dışı manipülatif bilgiler vererek menkul kıymetin değerinde yapay fiyat dalgaları oluşturulması olarak tanımlayabiliriz. Bu ifadeye göre, kamuoyunu aydınlatma ve şeffaflık ilkesi etik değerlerince kamuoyuna açıklanan bilgileri kişilerin algı ve düşüncelerini değiştirecek şekilde eksik beyanda bulunarak bilgilendirme yapması durumudur (Küçüksözen, 2005, s. 29-30).

Bu manipülasyon şeklinde günümüz mevcut teknolojik gelişmeleri neticesinde manipülasyona uğramış bilgilerin sosyal medya ve diğer iletişim ağları ile yayılmaya çalışılmaktadır. Bu durum bilgileri kirleterek manipülasyon yapmak isteyen işletmelerin işlerini kolaylaştırmıştır (Seyman , 2010, s. 10-11).

1.4.5 İşlem Tabanlı Manipülasyonlar

Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri gereğince alım satıma tabi olan menkul kıymet değerlerinin usulsüz işlemler sonucu nominal değerinin üzerinde arttırma ve yapmak suretiyle piyasaya sürülmesi işlem tabanlı bir manipülasyon yöntemidir. Diğer manipülasyonlara nazaran bu manipülasyon şeklinde gerçeği yansıtmayan asılsız bilgiler vermek yerine alım satım işleminde yatırımcıları aldatma faaliyetinde bulunulur. Bu faaliyetler yapılırken diğer manipülasyonların gerçekleştirilmesinde kullanılan yöntemler işlem bazlı manipülasyon faaliyetlerinde destekleyici unsur olmaktadır (Tezcanlı, 1996, s. 25).

Manipülasyon yapmak isteyen manipülatörlerin, vadeli işlem borsalarında işlem gören menkul kıymetlerin fiyatlarının belirlenmesinde aşamasında devreye girerek finansal bilgi kullanıcılarının yatırım düşüncelerini değiştirdikleri gözlemlenmiştir (Kumar ve Seppi, 1992, s. 1489). Bu sebepten dolayı böyle bir manipülatif faaliyette bulunacak manipülatörlerin büyük çapta servete ve güce sahip olmaları gerekmektedir (Jarrow, 1992).

1.5 Finansal Piyasalarda Bilgi Manipülasyonu

Finansal piyasalara ilişkin bilgi manipülasyonu ise menkul kıymetler üzerinde oluşturulan suni fiyatlamaya şeklinde tanımlanabilir. Bu fiyatlamalar genellikle dar piyasalarda, arz ve talep miktarlarının sınırlı tutulduğu, yatırımcıların büyük kısmının

hakkında yeterli bilgiye sahip olmadan yatırım yaptığı, derinliği olmayan ve yatırımcıların yeterli ölçüde korunmadığı yatırım araçları üzerinde yapay fiyat hareketlerinin ve kontrolünün meydana geldiği, aslında yasal suç teşkil eden bir faaliyet şeklinde tanımlanabilecek (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2004, s. 27).

Finansal piyasalarda gerçekleştirilen manipülasyonlar, yatırımcılarda piyasanın yükselmekte olduğu ya da ilerleyen süreçte yükseleceği izlenimi oluşturularak, yatırım araçları üzerinde yatırımcılar eliyle gerçekleştirilen suni bir fiyat yükselmesi ortamını hazırlamayı, bazı durumlarda fiyatların anlık ve suni bir şekilde düşürülmesi ile düşük fiyat üzerinden yatırım aracının geri satın alınmasını, bazı durumlarda ise fiyatının düşmesi olası yatırım aracının fiyatını sabit bir noktada tutabilmeyi amaçlar. Bu eylemlerin hedefinde spekülatif bir şekilde kazanç elde etme ya da meydana gelebilecek zararlardan korunma düşüncesi yatmaktadır. Bu manipülasyonlarda belirlenen amaca ulaşabilmek adına piyasalarda suni fiyatlamalar yaratılır. Bu fiyatlamalar genellikle piyasanın mevcut durumu konusunda yeterli bilgisi olmayan yatırımcıların zarar görmesi ile sonuçlanır (Bayırlı, 2006, s. 28).

Finansal bilgiler, içinde rapor ve tablolar barındıran ve finansal tablo olarak adlandırılan bir format ile kullanıcılarla paylaşılır. Bu rapor ve tablolar, her ne kadar farklı durumlara uyarlanabilmek adına bir takım esneklikler barındırsa da şirketler bu esneklikleri, finansal bilgilerden yararlanan kişileri yanıltmak amacı ile kullanmamalıdır (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 19-20).

Finansal bilgi manipülasyonu, finansal bilgi kullanıcılarının zarar görmesi ile sonuçlanabilecek şekilde olmasına karşın etik sınırlar çerçevesinde gerçekleşiyor ise “Gerçeğe Aykırı Raporlama” veya “Muhasebe Usulsüzlüğü” şeklinde adlandırılmaktadır. Ancak, yine finansal bilgi kullanıcılarının zarar görmesi ile sonuçlanabilecek şekilde olması ile beraber etik sınırların dışına çıkılıyor ise “Aldatıcı Finansal Raporlama” veya “Muhasebe Hilesi” şeklinde nitelendirilmektedir (Bayırlı, 2006, s. 28).

1.6 Finansal Bilgi Manipülasyonun Amaçları

Finansal bilgi manipülasyonu, borçlanma maliyetlerini düşürmek, politik maliyet etkisini azaltmak, Teşvik primleri etkisini arttırmak ve hisse senedi fiyatlarını yükseltmek amaçları ile yapılmaktadır. Borçlanma maliyetlerini düşürmek amacıyla gerçekleştirilen manipülasyonlar; şirketin kredibilitelerini arttırmak, daha yüksek borçlanma derecesi ve

daha düşük borçlanma maliyetlerine ulaşmak, kredi sözleşmelerinde daha esnek finansal koşullar elde etmek vb. faydaları ortaya çıkarmak amacı gütmektedir (Kirschenheiter ve Melumad, 2002, s. 763).

İşletmelerde finansal bilgi manipülasyonu uygulayan yöneticiler, işletmeye yatırım düşüncesinde olan kişilere, kredi veren kredi kuruluşlarına ve devletin ilgili birimlerini etkileyici amaç içerisinde bulunmaktadır. Böylelikle işletme hakkında yatırım kararı içerisinde bulunanların algılarında olumlu bir düşünce yapısı oluşmasını sağlamaktadır (Varıcı ve Er, 2013, s. 44).

Politik maliyet etkisini azalmaya yönelik gerçekleştirilen manipülasyonlar; daha yüksek vergi ödemekten kaçınma gibi amaçlarla ortaya çıkmaktadır. Teşvik primleri etkisini arttırmaya yönelik olarak gelişen manipülasyonlar; yöneticilerin raporlanan dönemsel kar üzerinden elde edebilecekleri primleri arttırmak amacıyla meydana gelmektedir. Hisse senedi fiyatlarını yükseltmek amacıyla gerçekleştirilen manipülasyonlar ise; hisse senedi fiyatları üzerinde gerçekleşen fiyat dalgalanmalarını azaltmak, sermaye maliyetlerini düşürmek ve hisse senedi opsiyonlarının değerini arttırmak amaçları ile ortaya çıkmaktadır (Dalğar ve Pekin, 2011, s. 26).

Finansal bilginin temelinde yatan ana düşünce işletmenin ekonomik faaliyetleri neticesinde oluşan maliyetlerin düşürülmesinde yardımcı olmasıdır. Düşük maliyetlerin oluşmasında finansal bilgi kullanıcılarının ve yatırımcıların düşüncesinde oluşan risk algısında önemli bir paya sahiptir. Risk faktörünün ölçülmesi beta katsayısı yapılmaktadır. Beta katsayısı işletmenin hisse senedinden oluşan kazancın aynı kategoride faaliyetlerde bulunan diğer sektör göstergelerine göre değişken bir izlenim sergilemesidir. Piyasa riski dışında işletmenin borç-öz sermaye oranı (kısa vadeli borçlar + uzun vadeli borçlar / öz sermaye) işletme için genel anlamda bir risk teşkil etmektedir. Bu risk teşkil eden iki göstergenin üzerinde yapılan değişiklikler ve oynamalar finansal bilgi manipülasyonun amaçları arasında gösterilmektedir (Stolowy ve Breton, 2000, s. 4).

Uygulanan manipülasyonu paylara ayırarak sınıflandıracak olursak, iki şekilde yapılan değişiklikler etkinlik kazanmaktadır. İlk olarak; gelir veya gider kalemleri üzerinde ekleme ya da çıkarma yaparak kar oranlarını değiştirmek diğeri ise; hisse başına düşen karları ilgili yerlere aktarırken, kardan önce veya sonra bir kalem ilave ederek oluşabilir (Stolowy ve Breton, 2000, s. 4).

Finansal bilgi manipülasyonunun yapılmasında motive eden nedenlerve amaçları aşağıdaki şekilde tablolanmıştır.

Tablo 1: Finansal Bilgi Manipülasyonunun Amaçları

Amaç	Sonucunda Sağlanan Fayda
Hisse Senedi Fiyatı Etkisi	- Yüksek hisse senedifiyatı, - Hisse senedi fiyat dalgalanmasının azalması, - Şirket değeriniyükselmesi, - Sermaye maliyetininindüşmesi, - Hisse senedi opsiyonlarının değerininartması.
Borçlanma Maliyeti Etkisi	- Kredilibiteninartması, - Daha yüksek borçlanmaderecesi, - Daha düşük borçlanmamaliyeti, - Kredi sözleşmelerinde daha esnek finansalkoşullar.
Teşvik Primleri Etkisi	- Kâra bağlı teşvik primi tutarının yükselmesi.
Politik Maliyet Etkisi	- Düzenlemelerinazalması, - Daha yüksek vergidenkaçınma.

Kaynak: Mulford W. Charles ve Comiskey Eugene E.: “*The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*”, Canada, 2002, s. 4.

1.6.1 Hisse Senedi Fiyatı Etkisi

Yatırım yapmak amacıyla bir şirketin hisse senedini almak isteyenler kar oranları yüksek ve sürekliliği daim olan hisse senetlerini tercih etmektedirler. Gelecek dönemlerde umut vadeden şirketler hissedarlarına kar payı dağıtması beklentisi içerisinde olmasıyla daha fazla yatırımcının şirket hisselerine ilgi duymasını sağlamaktadır. Böylelikle şirket diğer piyasa rakiplerine göre daha fazla ön plana çıkmaktadırlar (Demir ve Bahadır, 2007, s. 108).

Finansal bilgi manipülasyonun en önemli amaçlarından biri olan hisse senedi fiyatı etkisi özellik olarak elde edilen karın olduğundan daha fazla gösterilmesi ya da zarardan oluşan eksikliğin olduğundan düşük şekilde gösterilmesi suretiyle oluşur. Böylelikle şirket hisse senedi üzerinde oluşan talebi dengede tutmak ve mevcut konumunu korumayı amaçlamaktadır. Bu bakış açısıyla yatırım yapan hissedarların algılarında yüksek piyasa fiyatından işlem gören ve sürekli kazandıran bir yatırım aracı olarak düşüncelerine yerleşmektedir (Küçüksözen, 2005, s. 93).

1.6.2 Borçlanma Maliyeti Etkisi

İşletmelerin faaliyetlerine ilişkin ödemekle yükümlü oldukları belirli bir dönem ve zamana bağlı olarak borçlanmaları vardır. Oluşabilecek ödeme güçlüğü veya aksatma durumunda faiz ödemek zorunda kalabilirler. Bu durum dışarıdan yatırım düşüncesi olan veya aynı sektörel bazda faaliyet gösteren işletmeler için olumsuz bazı sonuçlar doğurabilir. Bu yüzden işletmeler borç sözleşmelerini oluştururken bazı manipülatif uygulamalarla borçlanma durumlarını dengede tutmak zorundadırlar. İşletmelerin karlılık oranlarının yüksek olması yatırımcılara daha düşük risklerle kazanç sağlaması, dış finansal bilgi ihtiyacı duyanlar tarafından borçlanma durumunun yerinde olduğu izlenimini vermektedir (Tekin, 2017, s. 27-28).

Günümüz ekonomik yaşantısında borç veren veya kredi imkânı tanıyan kuruluşlar kendilerini güvence altına almak adına işletmenin finansal durumuna ya da ödeme durumuna göre yapılan sözleşmelerde bazı ek yükümlülükler koymaktadırlar. Finansal durumları olumlu yönde izlenimi gösteren işletmeler borç şartlarını ödemede sıkıntı teşkil etmeyeceğinden dolayı bazı esnekliklerden yararlanabilmektedirler. Tam tersi bir durumda ise; kredi sağlayıcı tarafından yüksek faiz oranları, ek kredi teminatı ve ipotek gibi bir takım zorlayıcı ek hükümlere katlanmak zorunda kalabilmektedirler (Küçüksözen, 2005, s. 94).

1.6.3 Teşvik Primleri Etkisi

Günümüz işletmelerinde emeğe dayalı çalışan personelin işletmenin başarısında ve işletmenin devamlılığını sağlamasında payı oldukça önem arz etmektedir. Bu sebepten dolayı başarı gösteren yöneticileri ellerinden kaçırmamak,, işletmeye olan bağlılıklarını arttırmak ve performanslarını motive etmek adına mevcut almış oldukları ücretlerin yanı sıra teşvik primi, ikramiye, ek sağlık sigortası gibi sosyal hakları da tanımaktadırlar, Bunların dışında hisse senedi edindirme ve iştirakten pay alma gibi personelin yapmış olduğu işi benimsemesi ve bağlılığını arttırmak adına teşvik edici bazı şartları da sunabilirler (Alayoğlu, 2008, s. 155).

Yöneticilerin almış oldukları ücret ve primler bazı durumlarda manipülasyon uygulaması olarak karşıya çıkabilmektedir. Teşvik edici unsur olarak verilen hisse senedi gelirleri yüksek kazanç elde etmek isteyen yöneticiler tarafından manipüle edilebilir. Bu durumda hisse senedi üzerinden manipülatif uygulamalar yaparak yüksek pay oluşturan

yönetici kendisine menfaat sağlamış olur. Şirketin performansı ve karlığı üzerinden hesaplanarak yöneticilere verilen ücret ve teşvik primleri, yöneticiler tarafından finansal tablolar üzerindeki kalemlerde yapılacak oynamalar neticesinde yüksek kazançlar elde etmelerine neden olabilmektedir (Demir ve Bahadır, 2007, s. 108).

Healy 'e göre yöneticilerin ücret durumları ve teşvik primleri üzerinde yapmış olduğu çalışmalarda (akt. Küçüksözen, 2005:96) işletmenin başarılı bir performans sergilemesi ve geleceğe yönelik başarılı adımlar atmasında istikrarlı bir yönetim sergileyen yöneticilere verilen teşvik primlerinin öneminin yüksek olduğunu belirtmektedir. Almış oldukları teşvik primleriyle yetinmeyip menfaatlerini arttırmak isteyen yöneticiler bazı manipülatif yöntemlere başvurumaktadırlar. Aksi bir durumda yani almış oldukları ücret performansları ile orantılı değilse işletmeye bu durumu bildirmek ve karlılığın kendi performanslarına bağlı olduğunu göstermek adına gelir düşürücü bir finansal manipülasyon durumu içerisine girebilirler (Küçüksözen, 2005, s. 96).

1.6.4 Politik Maliyet Etkisi

İşletmeler için bir diğer etki alanı ise politik ve düzenleyici kapsamda yer alan hüküm ve yaptırım uygulayan kuruluşlara karşı olan sorumluluklardır. Bu kapsamda yer alan kamu kuruluşları ve vergi uygulayıcı kurumlar tarafından uygulanan yasal zorunluluk kapsamında etmiş oldukları kazançların karşılığında vergi ödemekle yükümlü olan işletmeler, bazı maliyet durumlardan kaçınmak veya yerine getirmemekle manipülatif eylemler içerisine girebilirler. Bu durumu en aza indirmek ya da zarar etmemek için finansal tabloların ilgili kalemlerinde değişikliğe giderek veya kalemlere ekleme yapmayarak kendi geliştirmiş oldukları yöntemlerle uygulayabilirler. Kar durumlarını yükselterek dış çevrenin ilgisini üzerlerine çekmek adına kar marjını yükseltme yoluna gidebilecekleri gibi, bazı işletmelerde kar marjını olağanın altına çekerek yasal yükümlülüklerini yerine getirmemektedirler(Tekin, 2017, s. 30).

1.7 Finansal Hata Kavramı

Genel olarak hata kavramı istemeden ya da bilmeden yapılan, sehven ortaya çıkan yanlış, kusur, yanılma ve yanılığın bütünüdür(TDK, 2019).

Finansal bilgide hata ise, işletmenin finansal bilgiyi güvenilir şekilde aktarmaması veya yanlış bilgiler vermesi neticesinde kasıt unsuru aranmaksızın ortaya çıkan ve fark edilmezse devam eden ihmaller zinciridir. Gerçeği yansıtmayan finansal bilgilerin, bu

bilgileri hazırlayanlar tarafından istem dışı yapmış oldukları faaliyetler sonucunda ortaya çıkan duruma hata diyebiliriz(MHUD, 2004, s. 128).

Finansal bilgi hataları muhasebe mevzuatını yeterince bilmeyen GKGMİ (Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri) ve uygulamaları hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan kişilerin yapmış oldukları faaliyetlerde hata yapma olasılığı yüksektir. Yeterli bilgiye sahip olup, tecrübesizliği neticesinde bu bilgiyi nerede ve ne şekilde kullanması gerektiğini bilmeyen meslek mensuplarının da hata yapma potansiyeli içinde ele alınabilir. Muhasebe ve finansla ilgili faaliyetlerin kayıtlara eksik aktarılması veya hiç aktarılması ihmali ve dikkatsizlikten kaynaklanan hatalar kapsamında yer alır. Bu durumlarda kasıt bulunmadığı için hataların kaynağı finansal bilgileri oluşturan muhasebe personeli olduğunu söyleyebiliriz. Bunun nedeni olarak ta yoğun iş temposundan dolayı odaklanmış oldukları bir işi sonuçlandırmadan farklı bir işe yönelmeleri dikkatlerinin dağılması hata yapma olasılıklarını yükseltmektedir (Bayraklı, vd., 2012).

Bu sebepten dolayı, finansal bilgiler oluşturulurken ve analiz edilirken kasıtlı bir şekilde yapılmayan yanlışlıklar hata çerçevesinde ele alınabilir. Bu çerçeve doğrultusunda finansal işlemlerin gözden kaçırılarak hatalı yorumlanmasından dolayı sonucu finansal tahminlerde yapılan yanlışlıklarda hata kapsamında ele alınabilir. Ayrıca finansal kurallar uygulanırken, değer verme, kayıt oluşturma, ayırtırma sunma ve dipnot oluşturma hususunda istem dışı oluşabilen yanlışlıklar söz konusunda olduğunda hata kavramı ile ilişkilendirilebilir. Hataları yapılaş biçimlerine göre aşağıda belirtilen şekilde ele alabiliriz (Kaval, 2005).

Matematiksel hatalar: Finansal bilgi girişi esnasında yapılan matematiksel dört işlem hatalarıdır. Örneğin, KDV (Katma Değer Vergisi) hesaplanmasında yapılan çarpma hatası.

Kayıt ve nakil hataları: Bilgisayar destekli muhasebeleştirme işlemlerinin gerçekleştiği işletmelerde pek örneklerine rastlanmamakla beraber manuel gerçekleşen muhasebe işlemlerinde olması gereken hesabın farklı bir hesaba kaydedilmesi sonucu ilgili kalemlerin borç ve alacak kısımlarının birbirini tutmaması ve yevmiye defterinin büyük deftere geçirilirken başka hesaplara yanlış tutarların nakledilmesi durumudur. Örneğin;

şirketin kullanımına alınan bir klimanın 255 demirbaşlar hesabı yerine 153 ticari mallar hesabına kaydedilmesi gibi veya 99 TL'ye alınan bir malın 66 TL yazılması.

Unutulma ve tekrar kaydedilme: Ticari fatura veya muhasebe fişinin istemeyerek kasıtsız bir şekilde bir veya birden fazla kaydedilmesidir.

Muhasebe hataları: Muhasebe mesleki bilgi düzeyi düşük olan kişilerce yapılan yanlış hesaplara kaydedilme durumudur.

Değerleme hataları: Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde yer alan kurallar dışında aktif ve pasif hesapların yanlış temellere göre değerlemeye tutulması durumudur.

1.8 Finansal Hile Kavramı

Hile genel olarak; bir kişi iyi aldatmak veya kandırmak için yapılan kurgu, çıkar ve menfaat gözetmek adına değerli bir şeyi değersizmiş gibi göstermek adına yapılan düzen, dolap ayak oyunu, alavere dalavere, desise ve entrikalar bütünü olarak tanımlanabilir (TDK, 2019).

Hukuki olarak etik olmayan güveni istismar ederek haksız menfaat ve çıkar elde etmek için yapılan sahtekârlık durumudur. Bu durum sadece kaba kuvvet, tehdit ve şantaj uygulayarak gerçekleşmez. Kişilerin veya kurumların maddi varlıklarını suiistimal etmek veya sağlanmış oldukları hizmetten dolayı karşılığında ödeme yapmama gibi durumlarda da söz konusu olabilir (Yağbasan, 2010, s. 18).

Hile durumu, hile faaliyetini gerçekleştiren tarafından hileye uğrayana aksedilmeden saklanarak gizlice yürütülen bir eylemdir. Bu eylemde hile yapan kişinin veya grupların kendi menfaatleri ve çıkarları doğrultusunda kasıtlı bir şekilde hileye uğrayan kişiye maddi ya da manevi olarak zarar verir (Bozkurt, 2009, s. 60).

Finansal açıdan hile kavramı için literatürde farklı tanımlamalar vardır. İşletmelerin yönetimindeki kişilerin görevlerini ihmal ve suiistimal ederek, işletmenin varlıklarını gelir ve kazançlarını almak veya harcamak suretiyle doğrudan veya dolaylı bir şekilde çıkar ve menfaat elde etmeleridir (Atağan & Kavak, 2018, s. 36). Diğer bir ifade ile; bir şirket veya şahsı, aldatmak ve kandırmak suretiyle kasıtlı bir şekilde durumun gerçekleri yansıtmayarak ifade edilmesi olarak açıklanmıştır (Yılmaz, 2017, s. 399).

Bir başka tanımda ise; bilançoda kayda tabii kalemlerin, hesap hareketlerinin, (GKGMİ) Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri hükümlerine ters orantılı olarak işlenmesidir. Bilanço 'nun oluşumu aşamasında çıkan bilgileri kendi menfaat ve çıkarları doğrultusunda çevirmek için yapılan finansal hileler, bu bilgiler oluşurken alakalı alakasız destekleyici başka faaliyetler ile sonuca fayda etkisini arttırmak ya da azaltmak için yapılmaktadır (Özçelik, vd., 2017, s. 200).

1.8.1 Finansal Hilenin Nedenleri

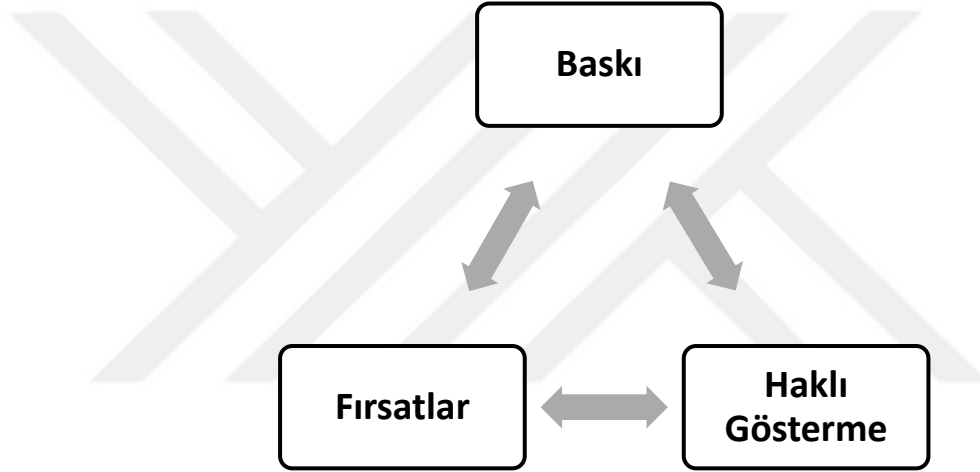
Finansal hilelerin oluşmasında etken olan bireyler, çıkar grupları, ahlak ve etik eyleme yön veren öğelerdir. Hile istek ve amaçlara göre yapılışında farklılıklar gösterebilir. Ama yapılan hiçbir hilenin hangi amaç ve istek doğrultusunda yapılırsa yapılsın hukuken kabullenilebilir bir yanı yoktur. Bilginin öneminin fazla olduğu günümüz işletmelerinde emek sarf ederek işgücü oluşturan çalışanların yerine bilgiye dayalı kaynak oluşturan niteliklerin önem kazanması emek yoğun çalışanların arka plana itilmesine neden olmuştur. Bu nedenden dolayı sosyal şartları ve özlük haklarında eksiklik hisseden çalışanlar çeşitli hile yöntemlerine başvurumaktadırlar (Nilgün, 2014, s. 112).

Giderek artan teknolojik gelişmeler ve rekabet koşullarının giderek hızlandığı küresel dünyada son dönemlerde hile ile elde edilen haksız kazançların sayıları oldukça artmış ve hileye uğrayan işletmelerin zararları, işletmenin ekonomik dengelerini değiştirecek hatta daha ileri boyutta işletmeyi iflasın eşiğine getirecek seviyeye ulaşmıştır. Yapılan hileler, hileyi uygulayan ve kazanç sağlayan haricinde takip ve denetim mekanizmaların zayıf olmasından dolayı diğer çalışanlarında işlerine son verilmesi gibi vahim durumlara da yol açabilmektedir(Bayraktar, 2007, s. 18).

Finansal hile eylemi içerisinde bulunan kişiler, hilenin yapılma durumuna göre değişiklik gösterebilirler. İşletmenin kaynaklarını tahrip ederek yolsuzluk ve hırsızlık gibi etik olmayan davranışlar sonucu haksız kazanç elde eden çalışanlar yaptıkları hileyi saklamak su üstüne çıkarsını engellemek amacıyla yaparlar. İşletme yöneticileri ise; işletmede karlılığı arttırıp istikrarın devam ettiğini göstermek, bu performansa dayalı olarak yüksek prim geliri elde etmek, diğer ortaklar ve fayda sağlayıcıların zararına sonuçlanacak şekilde yanıltma eylemi içerisine girerek, kendilerine veya işletmeye menfaat ve çıkar sağlamak adına bu yola başvururlar(Kurt, 2013, s. 80).

Sosyolog ve kriminolog olan Donald R. Cressey 1940 yılında yazmış olduğu doktora tezinde yapmış olduğu araştırma bulguları neticesinde, zimmetine para geçirme ve haksız kazanç elde etme suçlarından hükümlü 200 adet suçluyu tespit etmiştir. Bu hükümlülerle görüşmeler düzenlemiş ve elde ettiği veriler neticesinde çalışanları hile yapmaya yönelten nedenleri belirleyip günümüzde güncelliğini koruyan bir teori haline getirmiştir. Bu teoriden esinlenerek yeniden değerlendiren Joseph T. Wells 2001 yılında hile ve denetim başlığı altında toplamıştır. Hile üçgeni adını verdiği baskı, fırsatlar ve haklı gösterme başlıkları altında bir şekil ile ifade etmiştir (Ataman ve Aydın, 2017, s. 6).

Şekil 4: Hile Üçgeni

Kaynak: Joseph T. Wells, *Corporate Fraud Handbook: Prevention and Detection*, Wiley&Sons, 2011, s.8.

Baskı : İşletme yöneticilerinin alacakları maaşlar, primler ve terfi gibi teşvik edici unsurlar işletmenin finansal performansının iyi olmasıyla orantılıdır. Yönetici üzerinde oluşan bu baskıdan dolayı finansal kalemlerde yapacağı oynamalar neticesinde hileli işlemler yapma eğilimi içerisine girer. Bu çeşitli baskılar çalışanların kişisel durumlarından dolayı maddi imkânsızlıklara düşmeleri nedeniyle de ortaya çıkabilir. Örnek verecek olursak; ödeme güclüğü çektiği kredi kartı borçları, içerisine düştüğü kumar borçlarından kurtulma isteği gibi nedenlerden dolayı kendisini rahatlatmak için hileli çıkış yollarına başvurabilir (Erdoğan M. , 2006, s. 147).

Fırsatlar: Bu teoride ise; fırsatı oluşturacak uygun ortam ve koşulların oluşması durumudur. İşletmenin yapısal düzeninde olan boşluklar ve etkin bir şekilde çalışmayan yönetim organizasyonunun bulunduğu koşullarda ortaya çıkabilmektedir. Fırsat

koşullarının oluşabilmesi için aşağıdaki belirtilen durumların olması gerekir (Doğan, vd., 2018, s. 68).

- İşletmenin hileli durumların önüne geçecek bir denetim mekanizmasının görevini yeterince yerine getirememesi.
- Ahlaki ve etik kurallara yeterince riayet edilmemesi
- İşletme dışı kişilerle menfaat için yapılan ortaklıklar
- Personel performansının kaliteli şekilde ölçülmemesi
- İşletmede çalışan personeller arasındaki iletişim zayıf olması
- Yönetim kademesinin bilgi yetersizliği, tecrübesizliği gibi unsurları sıralayabiliriz.

Haklı Gösterme: Hile eylemini uygulayan kişilerin, suçluluk duygusunu bastırmak amacıyla kendini haklı çıkarmaya çalışması durumudur. Uygun koşulları sağlandığı zaman diğer teorilerinde (baskı ve fırsatlar)desteği ile devreye girer. Hileli davranışın su üstüne çıkması durumunda ise, kendi menfaatim için bir şey yapmadım her şeyi işletmenin çıkarları doğrultusunda faaliyete geçirdim gibi bir takım bahanelerin arkasına saklanarak kendini haklı gösterme eğilimi içerisine girerler(Okay, 2011, s. 80).

Cressey 1940'da oluşturmuş olduğu teoride hile eyleminin öncesinde veya sonrasında çeşitli bahanelerle kişi kendini haklı gösterme eğilimini sürdürmeye devam eder. Hile eylemi gerçekleştikten sonra yine aynı bahanelerin ardına sığınarak hile yapmayı defalarca tekrarlar. Alışılmış bir hale gelen bu durum zamanla olağan bir faaliyetmiş gibi devam ederek bağımlılık haline gelir (Emir, 2008, s. 117).

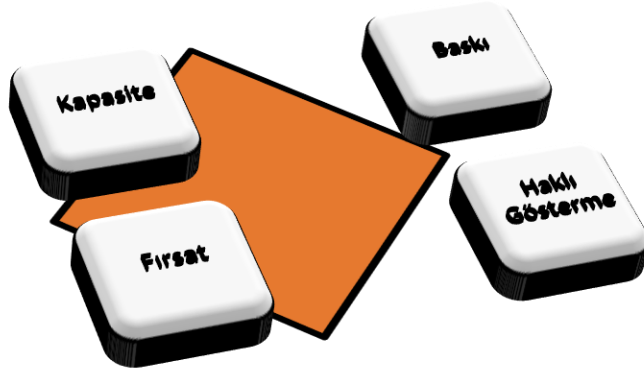
Ahlaki olarak zayıf kişiliği olan bireyler bu durumu gayet normal bir faaliyetmiş gibi gelmektedir. Yapmış oldukları hile eyleminden dolayı hiçbir vicdani sorumluluk duyamamakta, eylem gerçekleştikten sonrada bu durum kafasında yer teşkil etmemektedir. Fakat ahlaki olarak kişiliği oturmuş olan bireyler tarafından hile eylemini gerçekleştirmek zordur. Bu kişiler ise hile eylemini bir bahaneye dayandırmak suretiyle kendilerini haklı göstermektedirler. Hile eyleminde bulunan kişiler eylemi gerçekleştirmeden önce, kendilerini ikna ederek bu faaliyet içerisine girerler (Coenen, 2008, s. 12).

Hile eyleminin, eylemi gerçekleştiren kişiler tarafından kendilerini haklı göstermek adına ifade ettikleri bahaneleri aşağıdaki gibi belirtebiliriz (Goldmann ve Kaufman, 2009, s. 16).

- Parayı veya maddi varlığı geçici olarak aldığını durumu düzelttikten sonra yerine koyacağını
- Yaptığı hile sürecinde kimsenin bu olaydan zarar görmediğini
- Edinmiş olduğu haksız kazancı verdiği hizmet karşılığında aldığını
- İşletmenin bu durumdan zarar görmediğini kendisinin bu paraya ihtiyacı olduğunu
- Almış olduğu paraya ihtiyacı olduğunu
- Yapmış olduğu hile eyleminin suç olduğunu bilmediğini
- Bu eylemi herkesin yaptığını gayet olağan bir durum olduğunu
- İşletmenin haksız kazanç sağladığını bende bu kazançtan payıma düşeni aldım gibi gerekçelerle kendilerini haklı çıkarma eğilimi içerisine girdikleri görülmektedir. Bu durumun suç teşkil ettiğini bu ifade edilen gerekçelerin geçerli bir mazeret olmadığını hile eylemi içerisine girenler tarafından da bilinmektedir. Bu durumun ahlak dışı bir durum olduğunu bu şekilde bahaneler üretilerek sadece kendisini kandırdığını anlatılması gerekmektedir.

Açıklamış olduğumuz bu üç teoriye nazaran 2004 yılında (Wolfe ve Hermanson, 2004)'ın yayınlamış oldukları makalede bu üç unsura ilaveten kişilerin veya kurumların hileyi gerçekleştirebilmeleri için belirli yetenekleri ve özellikleri olmasını gerektiğini savunmuşlardır. Wolfe ve Hermanson hile üçgeninde bulunan üç unsura “kabiliyet” kavramını da ekleyerek “hile elması” olarak isimlendirdikleri bir teori ile literatüre kazandırmışlardır. Bu durumu bir örnek ile anlatacak olursak; yapısal anlamda iç kontrol mekanizması etkin bir şekilde kullanamayan bir işletmenin yapacağı bir satış faaliyetinde, satış vade tarihinde oynama yapılarak vade tarihinden önce ödeme alınması gibi durum söz konusu olmaktadır. Hile üçgeninde bulunan üç unsurun olması hile yapmaya yetmemektedir. Bunun yanında durumu önceden fark edip, hileyi gerçekleştirecek yetenekte ve tecrübede bir kişinin olması gerekmektedir (Wolfe ve Hermanson, 2004, s. 39).

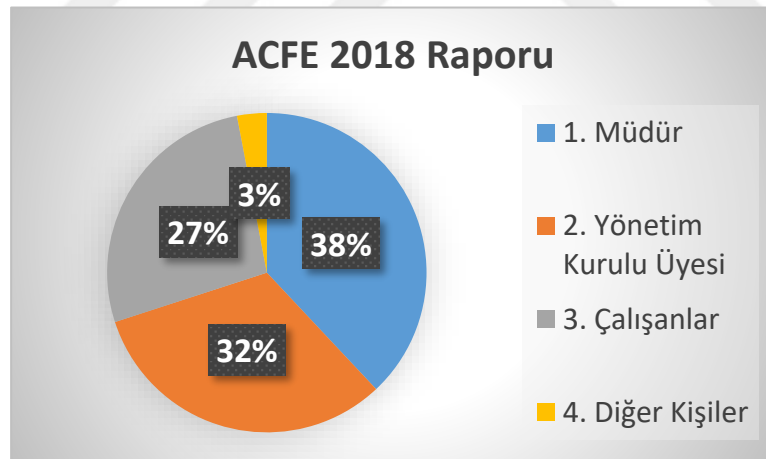
Şekil 5: Hile Elması

Kaynak: David T. Wolfe, Dana R. Hermanson, “*The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud,*” CPA Journal, Yıl:12, Sayı:74, Aralık 2004, s.40.

Yolsuzluk ve suistimal durumlarının ortaya çıkarılması konusunda çalışmalar yapan (ACFE) Association of Certified Fraud Examiners 2018 yılında yayınlamış olduğu küresel çalışmada hile ve yolsuzluğa karışanların oranları verilmiştir (ACFE, 2018).

Şekil 6: Hile ve Yolsuzluk Oranları

Kaynak: (ACFE) 2018 *Global Study On Occupational Fraud And Abuse Report To The Nations* 2018 yılı Küresel Hile Raporu

Grafik verilerinden anlaşılacağı üzere müdür statüsündeki yöneticilerin %38'i yönetim kurulu üyelerinin %32'si çalışanların %27'si ve %3'lük kesim ise, işletme dışındaki etkenler tarafından yapıldığı görülmektedir. Hile ve yolsuzluk yapan %70'lik bir kesimin yönetim kademesi olduğu görülmektedir.

1.8.2 Manipülasyon, Hata ve Hile Arasındaki Farklılıklar

Finansal bilgi sağlayıcı unsurların tahrip edilip değiştirilmesi sonucunda karşılaştığımız manipülasyon, hata ve hile kavramları birbirlerine çok yakın ifadeler olsa bile, kendilerini ayırt edici ince çizgileri bulunmaktadır. Kavramsal anlamda işleyişe yön verme değiştirme durumlarının bütününe manipülasyon faaliyeti denilmektedir. Bu durum isteyerek ya da farkında olmadan bilinçsizce gerçekleşebilir. Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak, bir işletmenin mali dönem sonunda yapılan envanter işleminin sonucunda olması gerekenden farklı ortaya çıkan bilgiler ile mevcut dönemin satış maliyetini çıkaracak olursak bu bir manipülasyon işlemi olarak değerlendirmemiz gerekecektir. Fakat bu durumun isteyerek mi yoksa sehven mi yapıldığına karar vermemiz güçtür.

Başlıklar halinde açıkladığımız hata ve hile kavramlarının içerisinde yönlendirme ve değiştirme işlemlerine söz konusu olan kalemlerinin bilerek isteyerek kasıtlı bir şekilde yapılması durumu hileyi, istemeden bilmeden dikkatsizlik ve dalgınlık sebebi ile sehven yapılan yönlendirme ve değişiklikler ise hata kapsamında incelenmektedir (Genç ve Köse, 2018, s. 29-30).

Yapılan manipülatif eylem neticesinde ortaya çıkan sonuçtan karşı taraftaki bilgi kullanıcılarının zarar görmesine ve bu durumun bilinçli bir şekilde ortaya çıkmasını hile eylemi olarak ifade edebiliriz. Böyle bir durumun içerisinde manipülasyon kavramının kapsamında yer alması düşünülemez. Gerçekleşen her manipülatif işlemde bilgi kullanıcıların zarar görmesi de söylenemez. Kasıt olmaksızın istemeyerek gerçekleşen eylemler ise hata içerisinde yer alır. Bir manipülasyon eyleminin hata mı yoksa hile mi olduğuna karar vermek konuyu ele alan kişinin bakış açısı ilgilidir (Diana ve Madalina, 2008, s. 939).

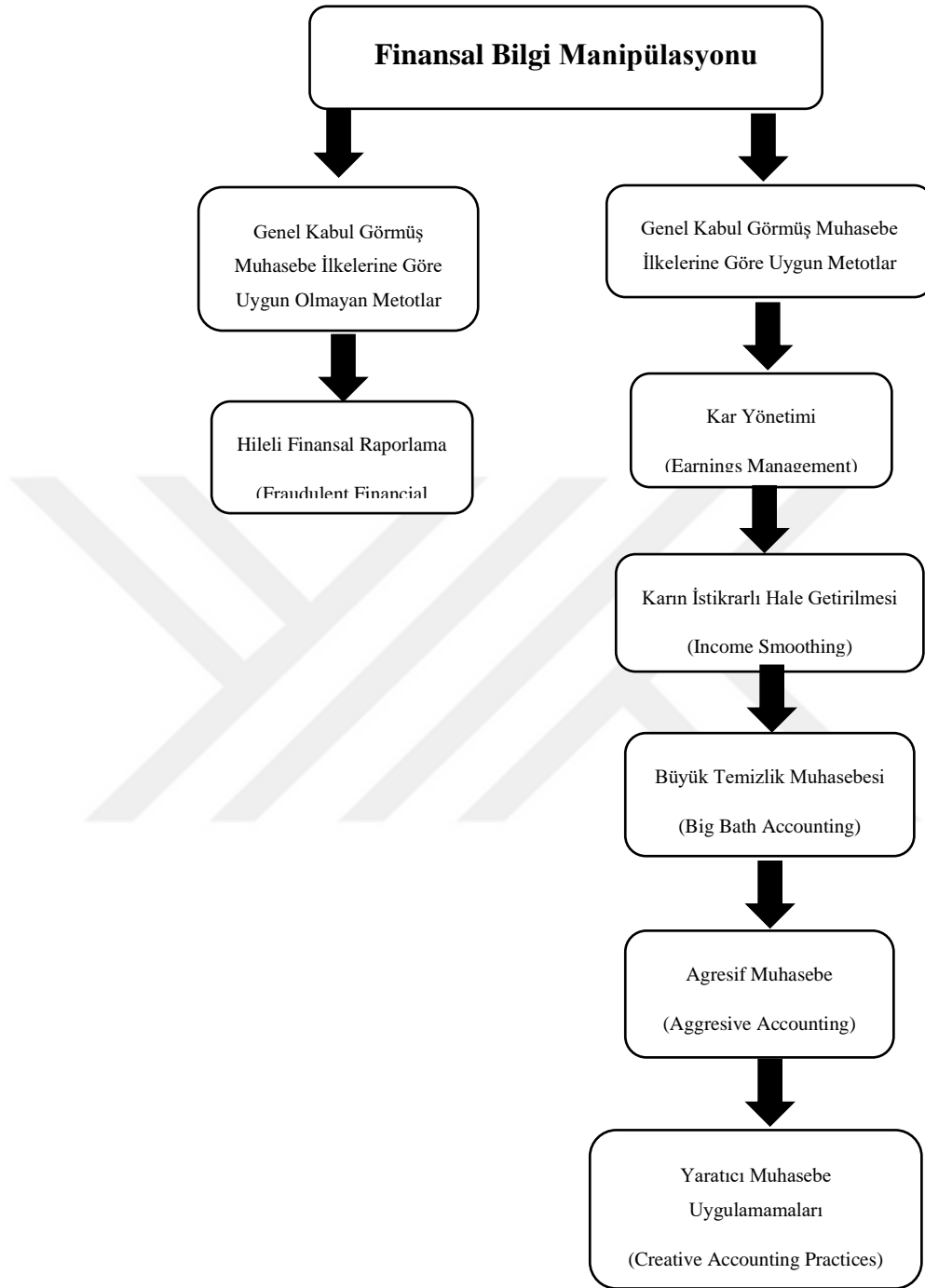
İşini doğru şekilde uygulayan kişiler belgeler üzerinde oynama yapmadan, kendi menfaatleri doğrultusunda haksız kazanç elde etme ve zarar verme gibi faaliyet içerisine girmezler. Manipülasyona ortaya çıkarılmasında belge ve kayıtlar en önemli kanıtlayıcı unsur olarak gösterilebilir. Manipülasyon faaliyeti içerisine girmiş bir personel açığa çıkan hilenin tespit edilmesi noktasında agresif ve üzerini örtmeye çalışan bir takım davranışlar içerisinde bulunabilirler(Coenen, 2008, s. 8).

1.9 Finansal Bilgi Manipülasyonun Metotları

Finansal bilgi manipülasyonunu (GKGMI) “Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri” doğrultusunda, etik kurallar uygun olan ve uygun olmayan metotlar şeklinde iki başlık halinde açıklayabiliriz. Aşağıdaki şekil 4’de gösterildiği üzere “Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri’ne” uygun metotlar; kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, büyük temizlik muhasebesi, agresif muhasebe ve yaratıcı muhasebe olurken, “Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri’ne” aykırı olarak uygulanan manipülasyonları ise, hileli finansal raporlama olarak ayrıntılı şekilde açıklanacaktır (Yörük ve Doğan, 2009, s. 68-69).

Şekil 7: Finansal Bilgi Manipülasyonu Metotları

Kaynak: Hervé Stolowy; Gaetan Breton; “*Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework*”, *Review of Accounting & Finance*; 2004; 3, 1’den alınarak genişletilmiştir.

1.9.1 Kar Yönetimi

Kar yönetimi yöneticiler eliyle yapılan, kısa vadeli dönem karını etkilemeye yönelik faaliyetler şeklinde tanımlanabilir. Kar yönetiminde diğer finansal bilgi kullanıcıları ve yatırımcıların düşüncelerini değiştirmek amacı ile ya muhasebe bilgileri yanlış şekilde açıklanır ya da hiç açıklanmaz (Demir ve Bahadır, 2007).

Bazen yöneticiler, raporlara yansıtılan karın kredi ve yatırım kararları üzerinde etkili olduğunu düşündüklerinden karı bilinçli bir şekilde değiştirme yoluna gidebilirler. Örneğin 90'lı yıllarda yöneticilerin pek çoğu finansal analizlerde işletmelerine yönelik olarak belirtilmiş olan kar tahminlerine ya da yatırımcılarca hedeflenen kara yaklaşabilmek adına üzerlerinde büyük baskılar hissetmişler, bu baskılar doğrultusunda bir takım yöneticiler, agresif ve hileli finansal raporlamalara başvurup dönemsel karlarını daha istenilen ve hedeflenen seviyelere çıkarmaya uğraşmışlardır. Kar yönetimi uygulamaları bazen de hisse senedi piyasalarını etkilemek, borçlanma maliyetlerini azaltmak, piyasa düzenleyicilerinin olası müdahalelerinden kaçınmak ya da yönetici ücret ve primlerini artırmak amacıyla da kullanılabilir. Yapılan birçok çalışma kar yönetimi uygulamalarının dönemsel karları yüksek göstermek ya da sermaye maliyetlerini düşük göstermek için kullanıldığını göstermiştir (Sevin ve Schroeder , 2005, s. 48).

Kar yönetimi yöntemi, akademisyenlerden, uygulamacılara hatta standartları oluşturan çeşitli muhasebe meslek örgütlerine kadar pek çok kişinin ilgisini çekmiş ve önemli çalışma alanları arasına girmiştir (Özer, vd, 2003, s. 98). Kar yönetimi, kamuya duyurulan kar rakamına bağlı olarak sözleşmede yer alan bazı sonuçları etkilemek, şirketin mevcut ekonomik durumu hakkında yatırımcıları ve bazı ilgili tarafları yanıltmak amacı ile yöneticiler eliyle finansal raporlama sürecinde finansal sonuçları değiştirme yoluna gitmek şeklinde özetlenebilir (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2004, s. 5).

Kar yönetimi uygulamalarında, işletmenin dönemsel karının beklenen ve hedeflenen düzeyde olması değil, şirketin sürekli olarak istikrarlı bir çizgide hareket etmesi ve fazla dalgalanma göstermemesi istenir(Erciyas, 2002).

1.9.2 Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi

Karın istikrarlı hale getirilmesi, bir işletmenin, kar yönetimi ile raporlanan karlarında oluşan dalgalanmaları ortadan kaldırmak, karı dengeleyerek işletmenin değerinin korunmak amacıyla yürütülen faaliyetler şeklinde tanımlanabilir (Ocak ve

Güçlü, 2014, s. 129-130). Karın istikrarlı hale getirilmesi, karın yüksek olduğu dönemlerde karı düşürüp, düşük olduğu dönemlerde de yükselterek istikrarlı bir kar dağıtımını sağlayıp görüntüde daha az riskli bir şirket ortaya çıkarmayı amaçlar (Bekçi ve Avşarlıgil, 2011, s. 136).

Karın olağan bir şekilde seyrettiğini ve risk faktörünün en az seviyede olduğunu göstermek için, karın farklı manipülatif yöntemler ve uygulamalar yardımıyla deformasyona uğrattılıp, şirketin finansal durumu hakkında yatırımcıları yanıltma ve aldatma durumudur. İstikrarlı bir şekilde kar yönetiminin oluşturulmasında net kar, net dönem karı, vergi doğmadan önce oluşan kar, hisse karı ve hisse başına düşen kar olarak gösterilebilir(Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2004, s. 5).

Karın istikrarlı hale getirilmesi yönetimin kullanılmasındaki bir diğer amaç ise raporlanan karı muhasebe manipülasyonu yoluyla daha istikrarlı göstermektir. Böylelikle gelirler başarılı geçen dönemlerden başarısız geçen yıllara aktarılmakta ve karlılıktaki dönemsel dalgalanmaların önüne geçilmektedir (Brayshaw ve Eldin, 1989, s. 621).

İşletme yönetimini belirli dönemler arasında oluşan karlarını istikrarlı şekilde raporlamaya teşvik eden neden olarak; işletmeden ekonomik fayda elde etmek isteyenlerin, gösterilen kazançlarının istikrarlı bir şekilde olmasından dolayı tercih etmeleri ve raporlardaki bilgiler nezdinde yapılan anlaşmalar olarak ifade edilebilir. Sürekli olarak karın istikrarlı bir şekilde olmasını sağlayan faaliyetler, manipülasyona uğramadan önceki mevcut durum ile olması istenilen durumun değişkenlik göstermesi neticesinde yapılmaktadır. Böylelikle istikrarlı bir görünüm sağlayan ve kalıplaşmış bir şekilde sürekliliğini devam ettiren kar oluşumu neticesinde yüksek kazanç ve fiyatlama politikası oluşturmaktadır. Yüksek kazanç ve kar payının istikrarlı bir şekilde sürdüğü inancı yatırımcının devamlılığını sağlamayarak, yatırımcının gözünde risk faktörünün düşük olduğu algısı yaratmaktadır (Albornoz ve Alcarria, 2003, s. 443).

Karın istikrarlı bir şekilde seyretmesi için, karın standart sapmasını minimize ederek analiz etme ve raporlama standartları kurallarına uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir. İstikrarın oluşması için kullanılan bazı finansal durum ve faaliyet ölçüm araçları bazı niteliksel özellikleri bünyesinde barındırmalıdır. Bazı ölçüm araçları karın istikrarlı bir şekilde oluşması için devamlı kullanılırken, bazıları ise sadece özel durum teşkil eden faaliyetlerde kullanılır ya da hiçbir ölçüm aracı karın istikrarını oluşturulurken

kullanılmaz. Copeland (1968) karın istikrarlı bir biçimde oluşmasına katkı sağlayan uygulamaların taşıdığı özellikleri aşağıdaki olduğu gibi belirtmiştir (Copeland, 1968, s. 102).

- Kullanılmaya başladıktan sonra ilerleyen süreçlerde işletmeyi zora sokacak bir durum göstermemelidir.
- Oldukça profesyonel bir performans göstermeli ve muhasebe etik kuralları çerçevesi içinde sınırlarını korumalıdır.
- Kar dağılımı oluşumunda ortaya çıkan farklılıkları gizlemelidir.
- Kendisi veya etkileşim içerisinde olduğu diğer uygulamalar ile organize şekilde çalışmalıdır.
- İstikrarın sağlanması için kullanılan uygulamalar GKGMİ'nin (Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri) standartları doğrultusunda tutarsız davranışlardan kaçınmalıdır. Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak; bir dönem aralığında karı istikrarlı hale getirmek adına mevcut gelirleri ertelenmesi için kullanılan uygulamalar, başka bir dönem aralığında tam tersi bir faaliyette bulundurması söz konusu olabilir. Bu sebepten dolayı, ilerleyen dönemlerde karın istikrarlı bir şekilde devam edebilmesi risk altına girebilir.
- Karın istikrarlı şekilde sürdürülebilmesi için kullanılan uygulamanın verimli olabilmesi için, uygulanan manipülasyon yönteminin etkili olması gerekir. Etkin olma durumu istikrarın özel amaçlarına ulaşmada, önemlilik durumu ise istikrar sağlamak için kullanılan uygulamanın mevcut kar üzerinde gösterdiği değişim ile açıklanabilir. İstikrar uygulamalarının ölçülebilmesi için mevcut dönemde elde karın üzerinde oluşan net değişimin diğer dönemlerde oluşan karlara bölünmesi ile ortaya çıkan oran olarak ifade edebiliriz. Ortaya çıkan oran rakamsal değer olarak 1'e yakınlık derecesine göre daha istikrarlı olduğu söylenebilir(Copeland, 1968, s. 103).

(Ronen ve Sadan, 1975) etkin bir şekilde raporlanan istikrar aracının üç aşamada istenilen düzeyde oluşabileceğini belirtmiştir (Ronen ve Sadan, 1975, s. 133-134).

Tahakkuk yoluyla: İşletme yöneticileri kendi lehlerine oluşabilecek durumlarda raporlanan karlardaki değişim seviyesini düşürmek için bazı tahakkuk zamanlarını kendi istedikleri zaman yapabilirler.

Zamana dağılım yoluyla: Karı istikrarlı hale getirmek için işletme yöneticilerinin belirli bir dönemde oluşan gelir ve gider kalemlerini farklı dönemde yansıtabilmektedirler. Örnek verecek olursak; kur farkından oluşabilecek gelir veya zararları istikrarlı görünmesi açısından bilançoda kar ya da zarar kalemlerine aktarabilirler.

Sınıflandırma yoluyla: Karı istikrarlı hale getirmek için yöneticilerin kendi yetkilerini kullanarak gelir tablosu kalemlerini olağan gelir/giderler veya olağandışı gelir/giderler gibi ayrıştırarak sınıflandırma yapabilirler.

1.9.3 Büyük Temizlik Muhasebesi

Şirketlerin üst kademelerinde bulunan yöneticilerin değişmesi veya tasfiyeleri halinde, yönetime yeni gelen yöneticilerin görevlerini devraldıklarında geçmişte karı istikrarlı hale getirmek için uygulanan ekonomik faaliyetleri finansal bilgi kaynaklarından çıkartılarak eski yönetimin izlerini yok etmek ve başarısız bir yönetim sergilediklerini göstermek için yapılan faaliyetlerdir. Günümüz siyaset hayatında da görülen bu hileli yönlendirme metodu yöneticilerin kendilerine menfaat sağlamak için izlenen bir yol olarak da gösterilebilir (Stolowy ve Breton, 2000, s. 43).

Şirketler belirli bir dönem aralığında yapmış olduğu ekonomik faaliyetler neticesinde, karın istikrarlı bir şekilde devam etmesinin güç olması durumunda bilançoda aktif olarak görünen varlıkların tamamını gider kalemi olarak göstererek bilançosunu arındırmaktadır. Bu sayede gelecek dönemlerde daha istikrarlı bir kar beklentisi oluşumu sağlanmaktadır (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 33).

Şirketlerde değişim sonucu gelen yönetim grupları veya yöneticiler, finansal anlamda yapılan farklılıklardan çıkar sağladığı iki husus vardır. İlkinin açıklayacak olursak; kendisinden önceki yönetimin bıraktığı mevcut ekonomik performansı ve karlılığı düşük göstermek suretiyle başarısızlık olarak göstermekte, gelecek dönem için kendi performansı neticesinde oluşan olağan karlılığı ise kendi başarısı olarak ifade etmektedir. Diğer bir husus ise; yapılan temizlik uygulaması neticesinde minimize edilen karlılık ve düşük performansın gerekçesinin eski yönetimin uygulanmış olduğu hatalı politikalar olarak belirtilip üstü kapatılmaktadır. Kendisine yeni bir sayfadan ekonomik faaliyet rotası oluşturan mevcut yönetim istikrarlı bir kar trendi oluşturarak yoluna devam eden işletme diğer dönemlerle kar karşılaştırılabilirliğinde istikrarlı bir performans

sergilemekte olduğu için, işletme ile ilgilenen finansal bilgi kullanıcılarının ve yatırımcıların dikkatlerini üzerine çekmektedir (Bayırlı, 2006, s. 52).

1.9.4 Agresif Muhasebe

İstenilen sonuca ulaşmak amacı ile yürürlükteki mevcut muhasebe standartlarının uygun ya da uygun olmayan yöntemlerinin zorlayıcı ve bilinçli bir şekilde seçilip uygulanması durumudur. Dönem karını olduğundan yüksek göstermek bu manipülasyon türüne örnek olarak gösterilebilir. Agresif muhasebenin en önemli özelliği, mevcut muhasebe standartlarının kuralları zorlanıp, finansal bilgi manipülasyonu yapıyor olmasıdır (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 28).

Agresif muhasebe uygulamalarında, dönem karının yüksek gösterilmesi dışında başvurulan bir diğer yöntem de maddi duran varlıklarla ilgilidir. Sürmekte olan yatırımlar ve arsa-arazi vb. dışındaki maddi duran varlıklarda maliyetler faydalı ömürleri sırasında hurda değerlerinde gösterilmektedir. Faydalı ömür; maddi duran varlığın faaliyetler için kullanılabilceği yaklaşık süredir. Hurda değeri ise, maddi duran varlığın hizmet dışı kalması durumunda o andaki yaklaşık gerçeğe uygun değeri şeklinde açıklanabilir. Maddi duran varlığın faydalı ömrünün ve hurda değerinin belirlenmesinde yöneticilerin tahmini ve yargısı ön planda olmaktadır. Yöneticiler muhasebe ilke ve standartlarındaki bu mevcut esnekliklerden kendi lehlerine yararlanarak, maddi duran varlığın faydalı ömrünü olması gerekenden çok daha uzun gösterebilecekleri gibi, hurda değerini de yaklaşık değerinin çok daha üzerinde gösterebilirler. Böylelikle de agresif bir biçimde dönemin amortisman giderleri düşürülebilir, duran varlıkların defter değerleri olağanın dışında arttırılabilir ve dönemsel kar suni bir şekilde yükseltilebilir (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 28).

1.9.5 Hileli Finansal Raporlama

Hileli finansal raporlama işlemi, finansal raporların temelinde oluşan bilgileri kasıtlı olarak değiştirmek ve tahrip etmek suretiyle, yatırım yapma düşüncesinde olan ilgilileri ve kredi kuruluşlarını yanıltacak şekilde oluşan tabloların hazırlanması ve sunulması şeklinde ifade edilebilir. Bu şekilde etik ilkelerden uzak şekilde hazırlanan tabloların işletme yöneticilerinin üstlenmiş oldukları yerine getiremediklerini dürüst ve adil bir şekilde raporlama sürecinin oluşmasında engel taşıdıklarını göstermektedir (Rezaee, 2002, s. 1-2).

Hileli finansal raporların düzenlenmesinde kasıtlı olarak gerçeğe aykırı belge beyanı, sahte fatura düzenlenmesi uydurma kayıt oluşturma gibi finansal kanıtlayıcı belgeler oluşturarak veya üzerinde değiştirme yapılarak gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde oluşan belgeler finansal raporların bilgi kalitesini bozmakta ve işletmenin faaliyetleri sonucunda finansal bilgi edinme ihtiyacı duyan kişileri aldatma eğilimi içerisine girmektedir (Canbulut, 2008, s. 95-96).

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanmış olan 22 No'lu Bağımsız Denetim Tebliğince hileli finansal raporlama kapsamına giren durumlarının neler olduğu açıklanmıştır. Bu durumlar aşağıda belirtildiği gibidir.

Hileli finansal raporlama; (SPK Tebliği Seri No: X, No: 22, Md. 4)

- *Finansal tabloların hazırlanmasına dayanak olan muhasebe kayıtlarının veya destekleyici dokümanların tahrif edilmesini (evrak sahtekârlığı), değiştirilmesini, manipüle edilmesini ve/veya gerçeğe aykırı belge düzenlenmesini,*
- *Finansal tablolara yansıtılması gereken olay, işlem ve diğer önemli bilgilerin kasıtlı olarak atlanmasını veya yanlış yansıtılmasını ve*
- *Finansal tablolara yansıtılması gereken olay, işlem ve diğer önemli bilgilerin, kayda alınması, değerlendirilmesi, sınıflandırılması, sunumu ve dipnotlarda açıklanması ile ilgili muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak yanlış uygulanmasını içerir (SPK, 2019).*

Hileli finansal raporlamanın raporlar üzerinde uygulandığını tespit etmek oldukça zor bir durumdur. Kurumsal anlamda faaliyet gösteren işletmeler geniş kapsamlı ve detaylı kullanmış oldukları bilgisayar destekli muhasebe paket programları ile bu durumun tespit edilmesi karmaşık bir hal almış durumdadır(Munter , 1995, s. 39).

Hileli finansal raporlamanın yapılmasındaki temel amaç; bilgi ihtiyacı duyan finansal tablo kullanıcılarının işletmenin ekonomik faaliyetleri hakkında düşüncelerini değiştirerek, kullanıcıları aldatmak suretiyle işletme karını suni olarak yükseltme şeklinde oluşabilir. Bu amaç doğrultusunda;

- İşletmenin performansının yüksek tutulması,
- Yatırımcıların işletmeden beklentilerinin karşılanması,
- Kredi sağlayıcılarının borçlanma koşullarındaki kriterlerin oluşturulması

- Yöneticilerin kişisel görev performanslarının yüksek tutulması
- Mevcut dönemde elde edilen karlılığın korunarak istikrarın gelecek dönemlere aktarılması
- Yatırımcıların güvenini kazanmak suretiyle daha fazla yatırımcının ilgi duymasının sağlanması gibi faktörlerle işletme hileli finansal raporlama manipülasyonuna gidebilir (Şengür, 2010, s. 48)

1.9.6 Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları

İkinci bölümümüzde detaylı bir şekilde anlatacağımız yaratıcı muhasebe kavramını kısaca açıklayacak olursak; 1986 yılında Ian Griffiths'in kaleme aldığı bir kitap ile literatüre giren "Yaratıcı Muhasebe" kavramı İngiltere'de kitap tarafından ortaya çıkarılan "işletmeler kendi karlarını kendileri belirliyor" iddiasıyla gündeme gelmiştir. Kitabın içeriğinde yatırım yapma düşüncesi içerisinde olan kişilere sunulan finansal tabloların değiştirilerek tahrip edildiği, tabloların gerçek dışı rakamlarla aktarıldığı ifade edilmektedir. Bir hile şekli olarak ifade edilen yaratıcı muhasebenin Truva atından sonra görülen en büyük hile şekli olduğu görülmektedir (Jones M. j., 2011, s. 4).

Bu kavram genel olarak piyasa faaliyetlerine yön verici aktörler, analistler ve yorumcular tarafından geliştirilmiştir. Belirli kuramlar çerçevesinde yürütülen uygulamalar ile değil tamamen gözleme yoluyla bu kavrama dahil olmuşlardır. Bu gözlemler neticesinde yatırımcıların zihninde oluşan yüksek kar artışları ve menfaat sağlama arzuları onları aldatici yöntemlere itmeye teşvik etmiştir (Stolowy ve Breton, 2000, s. 23) .

İKİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI VE TAHMİNİNDE KULLANILAN MODELLERİ

İngilizcedeki “creative accounting” ifadesi Türkçeye yaratıcı muhasebe olarak çevrilmiştir. “Yaratıcı muhasebe oyunları” anlamında da ele alınan bu yöntem, ölçümlerde yapılan seçimler, muhasebedeki kurallar yardımı ile finansal tablolardaki açıklama özelliklerinin sahip olduğu bir takım boşluklardan faydalanılmak suretiyle mevcut hesaplarda manipülasyon yapılması ve böylelikle finansal raporlama sürecinde istenilenlerin ortaya konulması faaliyetleri olarak açıklanabilir (Daştan, 2010, s. 11).

Bununla birlikte yaratıcı muhasebe kavramının, “finansal tablo makyajlaması” adıyla İngiltere’de muhasebe literatürüne girdiği görülmektedir. Bu bölümde, çalışmanın esas konularından birini oluşturan yaratıcı muhasebe kavramı, yaratıcı muhasebe uygulamaları, yaratıcı muhasebe uygulamalarının literatürdeki gelişimi, yaratıcı muhasebeye başvurma nedenleri, yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönlendiren sebepler, yaratıcı muhasebe uygulamalarının amaçlarına yönelik kullanılan araçlar ve yaratıcı muhasebenin etkileri ele alınmıştır.

2.1 Yaratıcı Muhasebe Kavramı

Yaratıcı muhasebe, yaratıcı muhasebe uygulamaları kullanılmadan gerçekleşmesi mümkün olmayan bir takım koşullara uyum sağlamak veya finansal tabloları kullananları yanlış yönlendirmek amacıyla muhasebe kurallarının finansal tabloları hazırlayanlar tarafından esnetilmesi işidir. Yaratıcılık ise bu kuralların esnetilmesi esnasında ortaya çıkmaktadır.

Yaratıcı muhasebe gerçekleştirilirken başarılı olunmak isteniyorsa muhasebe kurallarının esnetilmesi oldukça becerikli ellerce yapılmalıdır. Bu süreç o kadar ustaca ortaya konmalıdır ki, bağımsız denetçiler ortaya çıkan finansal tabloların, mevcut finansal sonuçlar ve işletmenin gerçek finansal durumu hakkında doğru ve sağlıklı bir görünüm ortaya koyduklarını kanıtlayabilmelidir (Archer, 1996, s. 55).

(Mulford & Comiskey, 2002, s. 49); yaratıcı muhasebe kavramını, finansal sonuç raporlarını ayarlamak ve bu raporla aracılığıyla algılanacak olan işletme performansını

değiştirmek adına mümkün olan tüm kullanılabilir uygulamaları kapsayan geniş bir kavram olarak açıklamışlardır. Mulford ve Comiskey (2002: 49), hileli finansal raporlama kavramını ise yaratıcı muhasebe kavramının bir parçası olarak ele alırlarken bir noktaya dikkat çekmişlerdir. Mulford ve Comiskey'e göre hileli finansal raporlamanın söz konusu olabilmesi için cezai bir yargulamada iddia edilmiş olması gerekmektedir.

(Bayırlı, 2006, s. 64), 'Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama' adlı doktora tezi çalışmasında yaratıcı muhasebe kavramıyla ilgili olarak dört farklı yaklaşım tanımlamıştır. Birinci yaklaşıma göre yaratıcı muhasebe, finansal tablolardaki bilgilerin etki-tepki çerçevesinde nasıl bir tepki ile düzenleneceği göz önünde bulundurularak finansal tabloların hazırlanması ve böylelikle değiştirilmesi durumudur. İkinci yaklaşıma göre yaratıcı muhasebe, finansal tablolarda ortaya konan muhasebe işlemlerinde teori ve uygulama arasında var olan ayrılıkların ortaya çıkardığı manipülasyon fırsatını kullanarak yapılır. Üçüncü yaklaşıma göre yaratıcı muhasebe, muhasebe bilgisinin sunumunda firma değerini artırmak için inisiyatif kullanılması şeklinde açıklanabilir. Dördüncü yaklaşıma göre ise yaratıcı muhasebe; muhasebe kuralları ve yasalar dâhilinde yer alan gri alanların farklı yorumlanma olanaklarından doğmaktadır (Bayırlı, 2006, s. 64-65).

(Çıtak, 2009, s. 87), yasalarda yer alan bir takım esneklik ve eksikliklerden yararlanmak suretiyle gerçekleştirilmesinden dolayı yasal gibi görülen yaratıcı muhasebe uygulamalarının aslında birer hileli finansal raporlama olduğuna dikkat çekmiştir. Jameson, yaratıcı muhasebe uygulamaları için her ne kadar yasaları çiğnemen ve muhasebe standartlarına karşı gelmeden, mevcut yasa ve standartların söylemlerine uygun olarak gerçekleştirilse de bu durumun yasa ve standartların ruhuna aykırı olduğunu vurgulamıştır (akt. Balaciu, vd., 2009, s. 175). (Popescu & Nişulescu, 2013, s. 61)

(Moldovan, vd., 2010, s. 53-54); yaratıcı muhasebe kavramını muhasebe bilgisini manipüle etmek amacıyla yararlanılan özel teknikler olarak tanımlamıştır. Gerçek ve doğru sunum olarak deklare edilen dürüst resim ilkesiyle yaratıcı muhasebe arasında ters bir ilişki olduğuna değinmiş, yaratıcı muhasebe uygulamalarının kullanımı arttıkça gerçek ve doğru sunum (dürüst resim) ilkesinden uzaklaşıldığına dikkat çekmiştir.

(Jones M. , 2011a, s. 5); yaratıcı muhasebeyi, finansal tabloları hazırlayanların lehine, finansal bilgi kullanıcılarının ise aleyhine olacak şekilde hali hazırda mevcut olan

düzenleyici sistemin içinde yer alan yasal boşluklardan faydalanmak, böylelikle muhasebenin esnekliklerinden yararlanmak şeklinde tanımlamıştır. Yine Jones (2011a: 9); bir şirketin muhasebe yasaları ya da muhasebe standartları tarafından izin verilmemiş olan muhasebe uygulamalarını kullanmasını finansal tablolarda hile şeklinde tanımlamış, fakat genel olarak bu tür uygulamaların hile olarak nitelendirilebilmesi için mahkemede bu tür uygulamaların hileli olduklarının ortaya konmuş olması gerektiğini de dile getirmiştir.

(Ocak ve Güçlü, 2014, s. 127); yaratıcı muhasebe kavramını üç farklı bakış açısı ile ele almıştır. Bu bakış açılarından birincisine göre yaratıcı muhasebe, finansal tablolarda gerçekleşmemiş bir takım ekonomik olayların sunulması gibi hileleri de kapsayan çok geniş bir kavramdır. İkinci bakış açısına göre yaratıcı muhasebe, genel kabul gören muhasebe standartlarında, muhasebe ilkelerinde ve yasalarda yer alan bazı boşluklardan faydalanılıp gerçekleşmiş ekonomik bir olayın belirli çıkarlar doğrultusunda finansal tablo hazırlayıcıları eliyle bazı yaratılan muhasebe uygulamaları yardımıyla muhasebeleştirilmesi ve bu şekilde raporlanması olarak açıklanmıştır. Üçüncü bakış açısına göre ise yaratıcı muhasebe; gerçekleşmiş bir ekonomik olayın muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında genel kabul gören muhasebe standartlarında, muhasebe ilkelerinde ve yasalardaki farklı yorumlamanın ortaya çıkardığı esnekliklerden yararlanılması şeklinde tanımlanmıştır (Ocak ve Güçlü, 2014: 128).

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi yaratıcı muhasebe kavramına ilişkin çok çeşitli tanımlar yapıldığı söylenilebilir. Bu durumun altında yatan asıl neden “yaratıcı muhasebe”, yaratıcı muhasebeyle ilişkili olarak “hile” ve buradan doğan “hileli finansal raporlama” gibi kavramların farklı bakış açıları ile birbirinden farklı olarak yorumlanması şeklinde açıklanabilir. Yaratıcı muhasebeye ilişkin esas bir tanımı ortaya koyabilmek ancak yaratıcı muhasebe kavramı ile ilgili ortaya atılan görüşlerin ortak noktalarını belirleyerek mümkün olabilir. Ancak hangi tanım dikkate alınıralsa alınsın, yaratıcı muhasebe uygulamalarının finansal tablolardaki bilgileri doğruluk ve gerçeklikten uzaklaştırdığı da ortadadır.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarında; muhasebe standartlarında, muhasebe kurallarında, genel kabul gören muhasebe ilkelerinde ve yasalarda yer alan boşluklar, belirsizlikler ve esnekliklerden yararlanma durumu söz konusudur. Yaratıcı muhasebeye

ilişkin yapılan tanımların bu kadar çeşitlenmesinde ise yaratıcı muhasebe kavramının hile ve hileli finansal raporlama kavramları ile olan ilişkisi etkili olmaktadır. Hile kavramı, yasaların çiğnenmesi, yasalara aykırı hareket edilmesi veya herhangi bir konu ile ilgili mevcut düzenleyici çerçevenin ihlal edilmesi şeklinde gerçekleşen eylemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Jones, 2011a: 8). Finansal tablo hilesi ise muhasebe standartlarının, genel kabul gören muhasebe ilkelerinin veya muhasebe yasalarının ihlal edilmesi şeklinde gerçekleşen eylemler olarak tanımlanmaktadır (Jones, 2011a: 9; (Srivastava ve Tandon, 2014, s. 26).

Mulford ve Comiskey (2002) yaratıcı muhasebe uygulamalarının hileyi de kapsayan çok geniş bir kavram olduğuna dikkat çekerken, Jones (2011a) yaratıcı muhasebenin içinde hilenin yer almadığını bundan dolayı da yasa dışı olmadığını dile getirmektedir. Ancak her iki bakış açısına göre de hile ve hileli finansal raporlama kavramlarından söz edebilmek için bahsi geçen hilenin idari, sivil ya da cezai bir yargılama esnasında iddia olarak ortaya konmuş ya da mahkemece ispatlanmış olması gereklidir (Mulford ve Comiskey, 2002: 49; Jones, 2011a: 9).

Bu araştırmada yaratıcı muhasebe kavramı; var olan ekonomik olaylar üzerinde, finansal tabloları gerçek ve doğru sunumdan uzaklaştırıcı şekilde, muhasebe standartlarına, genel kabul gören muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere aykırı davranmak ya da bunların içerisinde yer alan esnekliklerden, boşluklardan yararlanmak suretiyle gerçekleştirilen bir hileli finansal raporlama türü şeklinde ele alınmıştır.

2.2 Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları

Yaratmak kavramı olarak pozitif bir anlam taşıyor gibi görünse de muhasebe açısından ele alındığında, finansal tabloların oluşturulması sırasında, gerçekte var olmayan bilgileri varmış gibi belirtmek veya mevcut bilgileri işletmenin menfaatlerine yönelik olarak düzenlemektir. Bu durum, işletmelerine ait belirli dönemdeki finansal durumu veya faaliyet sonuçlarını ortaya koyan finansal tabloları, işletme yöneticilerinin çeşitli amaçlar doğrultusunda olduğundan daha iyi veya kötü göstermesi çabası içerisinde olduklarından ortaya çıkmaktadır (Akyel ve Karaca, 2005: 244). Bununla birlikte, yaratıcı kavramı da Türkçe’de pozitif anlam taşımaktadır. Ancak muhasebe açısından ele alındığında yaratıcı kavramı pozitif bir anlamla gelmemektedir. Çünkü yaratıcı muhasebe uygulamaları, finansal tabloları gerçeğe uygun bir şekilde oluşturmak yerine, çeşitli

yöntemler kullanarak finansal bilgiler üzerinde makyajlama yapılması ve böylelikle finansal tabloların olduğundan daha iyi veya kötü gösterilmesi anlamını taşımaktadır.

Yaratıcı muhasebe kavramı, muhasebe literatüründe de kendine yer bulan “tutarlılık” kavramının aksine, olayların istenildiği gibi gösterilmesi hatta kitabına uydurmak anlamlarına gelir. Başka bir deyişle, finansal bilgilerin genel kabul gören muhasebe ilkelerinin aksine, yöneticilerin menfaatleri ve işletmelerin amaçları doğrultusunda kullanılmasıdır (Hsieh ve Tsai, 2006, s. 64).

Türkçe’ye “muhasebecilikte el becerisi” şeklinde de çevrilebilecek olan yaratıcı muhasebe kavramı, kozmetik raporlama, defterleri kaynatma, işletmenin vitrinini düzeltme ve muhasebe makyajlaması gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Ayrıca bu uygulamaları yapanlar, yatırımcıları ve karar alıcıları menfaatleri doğrultusunda etkilemek amacıyla bir takım stratejiler kullanırlar. Başka bir deyişle, göz boyamaya yarayan bazı faaliyetlere başvururlar. Bu faaliyetler, küçük işletmelerde karın olduğundan daha az gösterilmesi, büyük işletmelerde ise karın olduğundan daha fazla gösterilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Stowoly ve Breton, 2000: 44).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları alanında en çok tanınan yazarlar arasında olan Mulford ve Comiskey (2002) bu kavramı oldukça geniş ve pek çok kavramı kapsar bir şekilde ele almışlardır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarını, finansal raporlama hileleri, saldırgan muhasebe politikalarının seçilmesi ve uygulanması, kara istikrar kazandırılması, kar yönetimi ve usulsüz finansal raporlama gibi finansal kalemlerde gerçeği yansıtmayan durumlar için kullanılabilir bir kavram şeklinde değerlendirmişlerdir (Mulford ve Comiskey, 2002: 3).

(Arya, Glover, ve Sunder, 2003) yaratıcı muhasebe uygulamalarına sadece muhasebeleştirme esnasında yapılan seçimler olarak bakılması gerektiğini, şu şekilde dile getirmişlerdir. “*Finansal raporlama ve işletme arasındaki ilişki, bir fotoğrafçı ve bir manzara arasındaki ilişkiye benzemez. Bir fotoğrafçı ve modeli arasındaki ilişkiye daha çok benzer: Model kamera için gülümser ve poz verir, tam o sırada modelin reaksiyonu doğrultusunda fotoğrafçı kamera açısını ve ayarlarını değiştirir. İşletmenin durumu ve onun finansal raporları, birbirlerine bağlı olma duygusu içinde etkileşim halindedirler*” (akt.Ayarlıoğlu, 2007, s. 47).

(McBarnet ve Whelan, 1999), yaratıcı muhasebe uygulamalarını, muhasebe ilkelerindeki bir takım boşluklardan ve esnekliklerden yararlanılarak, bilgi kullanıcılarının bulamayacağı şekilde işletmeye menfaat sağlamak şeklinde açıklamışlardır (McBarnet ve Whelan, 1999: 6). (Siegel ve Shim, 2005) ise; yaratıcı muhasebe uygulamalarını, muhasebe ilke ve standartlarındaki boşluklardan yararlanmak suretiyle muhasebe bilgilerinde değişiklik yapmak, işletmenin finansal durumunu ve performansını, finansal tablolardaki bilgilerin değiştirilmesiyle olduğundan farklı göstermek şeklinde tanımlamışlardır (Siegel ve Shim, 2005: 118). Amat, Blake ve Dowds (1999) yaratıcı muhasebe uygulamalarını, işletme yönetiminin işletmelerin finansal tablolarında yer alan bilgileri amaçları doğrultusunda değiştirmeleri faaliyeti şeklinde ele almışlardır.

Yukarıda verilen tanımlar dikkate alındığında, geniş kapsamlı ABD merkezli tanımlarda, yaratıcı muhasebe uygulamalarının, finansal raporlama hilelerini de içinde barındıran geniş bir faaliyet olarak görüldüğü, buna karşın dar kapsamlı olan İngiltere gibi Avrupa merkezli tanımlarda ise, yaratıcı muhasebe uygulamalarının sadece yasalardaki mevcut esnekliklerden veya boşluklardan yararlanmaya yönelik olup, finansal raporlama hilelerini içermeyen, faaliyetler olarak görüldüğü karşımıza çıkmaktadır (Aygün, 2013, s. 51).

Yaratıcı muhasebe uygulamalarına ilişkin literatürde yer alan diğer tanımlar Tablo 2’de özet olarak verilmiştir.

Tablo 2:Yaratıcı muhasebe uygulamalarına ilişkin literatürde yer alan diğer tanımlar

Yazar	Tanımlamalar
Smith (1992)	Muhasebenin El Çabukluğu
Griffiths (1986)	Bilgilerin Pişirilmesi
Jameson (1988)	Manipülasyon, Hileli Finansal Raporlama
Mathews ve Perera (1991)	Kayıtlarda Dalavere Yapmak
Mathews ve Perera (1991)	Makyajlı Raporlama
Mathews ve Perera (1991)	Vitrin Süsleme
Bertolus (1988)	Kayıtlarda Hile Yapma Sanatı
Lignon (1989)	Kendi Karını Hesaplama Sanatı
Gounin (1991)	Bilanço Sunma Sanatı
Pourquery (1991)	Fon Biriktirme Sanatı
Schilit (2002)	Muhasebe Kurnazlığı
Pasqualini ve Castel (1993)	İşletme Amaçları İçin Finansal Yaratıcılık
Black, Sellers ve Manly (1998)	Muhasebenin Yönetimi

Tablo 2: Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına Farklı Bakış Açılıarı (Kaynak: Stolowy ve Breton, 2000: 25 (Akt., Bayırlı, 2006: 64).

Tablo 2 incelendiğinde literatürde yer alan tanımlamalardan yaratıcı muhasebe uygulamalarına ilişkin genel kabul görmüş tek bir tanım olmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Ancak yine aynı tanımlar yardımıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarını ifade eden genel bir kapsamın var olduğu ve yaratıcı muhasebe uygulamalarının mevcut muhasebe uygulama ve kurallarının içinde kalmak koşuluyla, bir takım muhasebe alternatiflerinin kullanılması ile işletme faaliyetlerinin doğal bir sonucu şeklinde oluştuğunu söylemenin mümkün olduğu görülmektedir.

(Dechow ve Skinner, 2000) de “yaratıcı muhasebe uygulamalarının işletme faaliyetlerinin doğal bir sonucu şeklinde ortaya çıktığı” görüşünü benzer cümlelerle dile getirmektedir (Akt., Ayarlıoğlu, 2007: 46):

“Yaratıcı muhasebe uygulamaları yoktur şeklindeki bir ifade her zaman doğru değildir. Diğer bir ifadeyle, yaratıcı muhasebe uygulamalarının ortaya çıkmaması gibi

bir durum söz konusu değildir. Her zaman finansal piyasalarda mevcuttur. Bu durum, muhasebede tahakkuk ilkesinin gereği olarak meydana gelen tahminlerden ortaya çıkmaktadır. Muhasebe ilkelerindeki ve standartlarındaki bütün esneklikleri veya boşlukları ortadan kaldırma, zaman içinde ekonomik performansın ölçümü olarak karların yararlılığını elimine edecektir.”

Ayrıca bu bakış açısı, yaratıcı muhasebe uygulamalarının ortaya çıkışında iki temel neden olduğuna dikkat çekmektedir. Ortaya çıkış nedenlerinden birincisi, tüm olası durumlara uygulanamayan muhasebe ilkeleridir. İkincisi ise, yöneticilerin muhasebe ilkelerini uygulamada muhasebeleştirme kuralları ile açık bir şekilde belirtilen alanlarda bile, bazı seçimleri istekleri doğrultusunda yapabilme durumuna sahip olmalarıdır.

Bununla birlikte, yaratıcı muhasebe uygulamaları, vergiden kaçmak için yapılan faaliyetler anlamında da ele alınabilir. Bir başka deyişle, muhasebe ilkelerindeki ve vergi kanunlarındaki boşluklar veya esneklikler nedeniyle, işletme amaçları doğrultusunda bir takım muhasebe seçenekleri kullanılabilir. Örneğin Türkiye’de muhasebe ile ilgili uygulamalarda muhasebeye ilişkin veriler genellikle bilgi amaçlı değil, vergi amaçlı kullanılan veriler şeklindedir. Bu nedenle yaratıcı muhasebe uygulamalarının işletmelerin vergi karşılıklarını düşürmek ya da vergiden kaçınmak amacıyla kullanıldığını söylemek mümkündür (Yayla, 2006, s. 18); (Daştan, 2010, s. 3).

2.3 Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Literatürdeki Gelişimi

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde yaratıcı muhasebe uygulamaları kavramının, kar yönetimi ve kazanç yönetimi anlamlarında da kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmada ise “yaratıcı muhasebe uygulamaları” ifadesinin kullanılması tercih edilmiştir.

Muhasebe literatüründe eski bir kavram olarak karşımıza çıkan yaratıcı muhasebe uygulamalarının son dönemde muhasebe alanında yapılan araştırmalarda daha sıklıkla ele alındığı söylenebilir. ABD ve Avrupa başta olmak üzere tüm dünyayı etkileyen finansal raporlama skandallarıyla birlikte tekrar gündeme gelen yaratıcı muhasebe uygulamaları kavramı, son yıllarda yabancı literatürde de popüler hale gelmiş, sıkça sözü edilen bir kavram olmakla birlikte Türkiye’deki araştırmalarda henüz yeni ele alınmaya başlanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ilk olarak 1970 yılında iflas açıklayan işletmeleri ele alan araştırmalarla karşımıza çıkmıştır. Akademik alanda ilk kez (Griffiths, 1986) tarafından “Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları: Karlarınızı İstedığınız Gibi Nasıl Yönetebilirsiniz” adlı kitapta ele alınmıştır. Bu çalışmada ortaya konulan teorik bilgiler ilerleyen süreçte pratik olarak işletmelerde uygulanmıştır (McBarnet ve Whealan, 1999: 4).

(Smith ve Hannah, 1991), “Büyüme için Muhasebe: İşletme Hesaplarından Gizleme ve Soyma” adlı çalışmalarında yaratıcı muhasebe kavramını ele almışlar ve bu literatürde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Yazarlar çalışmalarında, örneklem olarak uluslararası menkul kıymet borsalarında işlem gören 200 işletmeyi ele almışlar, örneklemde yer alan bu işletmelerin çoğunlukla yaratıcı muhasebe uygulama tekniklerine başvurduklarını ortaya koymuşlardır (Smith ve Hannah, 1991, s. 7).

Saltoğlu (2003), çalışmasında yaratıcı muhasebe uygulamaları ile 2000 yıllarda meydana gelen ve tüm dünyayı etkileyen Enron skandalı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu çalışmada, Enron’un, özel amaçlı işletmeleri kullanarak muhasebe verilerini ve finansal bilgilerini işletme amaçları doğrultusunda nasıl değiştirdiğini ele almış, çalışma sonucunda işletmelerin piyasa değerini yükseltmek ve giderlerini düşürmek için yaratıcı muhasebe uygulamalarından yararlandıklarını ortaya koymuştur.

Küçüksözen (2004), hisse senetleri borsada işlem gören işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurup başvurmadıklarını ortaya koymak için, Beneish (1999) modelinden yararlanmıştır. Bu araştırmada, Beneish modelinin dokuz bağımsız değişkeninden altı tanesi kullanılmıştır. Bunlar, Aktif Kalitesi Endeksi (AKE), Brüt Kar Marjı Endeksi (BKM), Stokların Satışlara Oranı (SSE), Ticari Alacaklar Endeksi (TAE), Finansman Giderlerinin Satışlara Oranı (FSE) ve Amortisman Endeksi (AME) şeklindedir. Beneish modeliyle borsada işlem gören 126 işletmeye ait 1998-2002 yıllarına ilişkin beş dönemde sırasıyla; 29 (%23), 43 (%34), 32 (%25), 55 (%44) ve 29 (%23) oranında işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurduğunu ortaya koymuştur. Yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran işletmelerin genellikle karı yüksek göstermek amacıyla, yanıltıcı açıklamalar yaptığını belirlemiştir.

Bayırlı (2006), çalışmasında yaratıcı muhasebe uygulamaları ile işletme değeri ve meslek etiği arasındaki etkileri araştırmıştır. Bu çalışmada, yaratıcı muhasebenin

yaygınlığı, içeriği, motive edici faktörleri, sonuçları ve tercih edilen muhasebe uygulamaları üzerinde durmuştur. Bununla birlikte çalışmada, muhasebe manipülasyonlarını ve yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmak amacıyla bir takım model ve tekniklerden yararlanmıştır. Öte yandan bu çalışma ile yaratıcı muhasebenin etik sınırları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Demir ve Bahadır (2007), araştırmalarında muhasebe manipülasyonlarını yaratıcı muhasebe uygulamaları da dahil bir takım yöntem ve tekniklerle ele almışlardır. Bu amaç doğrultusunda muhasebe manipülasyonunun muhasebe ilke ve standartlarıyla olan ilişkisini, teorik alt yapısını, toplumsal yönünü, amaçlarını çeşitli yöntem ve teknikler ile açıklamışlardır.

Ömürgönülşen ve Ömürgönülşen (2009), Türkiye’de yaşanan İmar bankası skandalı ile yaratıcı muhasebe uygulamalarını değerlendirmiştir. Araştırmada, muhasebe ve bankacılık yasal alt yapısının, denetleme ve düzenleme mekanizmalarının eksik ve yetersiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte İmar Bankası’nın sahipleri ve üst düzey yöneticileri ile müşterilerinin kişisel hırslarına ek olarak, yargı mekanizmasındaki yavaşlık, yasal ve etik kuralların yürütülmesinde pratikte yaşanan zorluklar gibi etkenlerin yaratıcı muhasebeyi doğuran önemli unsurlar olduğunu dile getirmişlerdir.(Ömürgönülşen ve Ömürgönülşen, 2009: 671).

Çıtak (2007), çalışmada yaratıcı muhasebe uygulamaları ile finansal raporlama hilelileri arasındaki ilişkiyi hem teorik hem de uygulamalı bir biçimde ele almıştır. Çalışma sonucunda, finansal raporlama ile yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Dhaoui (2010), araştırma ve geliştirmenin yerelleştirilmesinde karşılaşılan sorunları ortaya koymayı amaçladığı çalışmada, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile işletme performansları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 2001-2006 yılları arasında ABD’de faaliyet gösteren 160 çok uluslu işletmeyi örneklemine dahil etmiş ve araştırma sonucunda yöneticilerin araştırma ve geliştirmeyi yerelleştirdiklerini bunu da kendi çıkarlarına hizmet etmek ve işletme performansını artırmak için yaptıklarını ortaya koymuştur(Dhaoui, 2010, s. 12).

2.4 Yaratıcı Muhasebeye Başvurma Nedenleri

İşletmeler, finansal durumlarını, faaliyet sonuçlarını gerçeklikten ve doğruluktan uzaklaştırmak adına birçok sebeple yaratıcı muhasebeye başvurabilmektedir. Bu sebepleri(Naser, 1990)*eksik bildirim, piyasaya belirli türde bilgi verme, finansal nedenler, vekâlet ve politik maliyetler, kötü yönetim, belirsizliği ve riski azaltma, büyük kurumsal yatırımcılardan baskı* olmak üzere, Mulford ve Comiskey (2002: 4), *hisse senedi fiyatı etkisi, borçlanma maliyeti etkisi, ikramiye planı etkisi, politik maliyetler etkisi* başlıkları şeklinde; Ruddy ve Everingham (2008: 49) *sözleşmeye bağlı nedenler, sermaye piyasasına bağlı nedenler, düzenleyici kurumlara bağlı nedenler* olmak üzere ve Jones (2011b: 33), *kişisel teşvikler, piyasa beklentileri, özel şartlar, varlıkların kötüye kullanılmasını gizleme* başlıkları şeklinde ele almışlardır.

Griffiths (1986: 2); hem bireysel ve küçük yatırımcıların hem de kurumsal ve büyük yatırımcıların, hisse senedi piyasasında oluşturduğu talepleri karşılamak adına işletmelerin finansal verilerini ve faaliyet sonuçlarını daha olumlu şekle getirmeye zorladığına dikkat çekmiştir. Jones (2011b: 35); analistlerin, işletmenin geçmiş finansal sonuçlarına, mevcut bilgilerine ve diğer faktörlere bakmak suretiyle işletmeye ilişkin kar tahmininde bulduklarını ve hisse senedi fiyatının da analistlerin ortaya koyduğu bu kar tahmin ve beklentilerini yansıttığını belirtmiştir. Jones (2011b: 35); işletmenin tahmin edilen kâr beklentisini gerçekleştirebilmesi halinde genellikle hisse senedi fiyatının ucuzlamayacağını, diğer taraftan herhangi bir sebeple kâr beklentisini sağlayamaması halinde genellikle hisse senedi fiyatlarının değer yitireceğini dile getirmiştir. Mulford ve Comiskey (2002: 2-3) ise yükselen hisse senedi fiyatlarının, firmaların piyasa değerlerini de yükselteceğini ve sermaye maliyetleri azalacağından işletmelerin yatırımcılarına gelecekte daha yüksek kârlar elde etme güçlerine sahip olduğu mesajı vererek, hisse senedi fiyatlarında artış sağlamak amacıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönlenebileceklerini söylemişlerdir.

Dolayısıyla analistlerin ortaya koydukları kar beklentilerinin karşılanamaması durumunda hisse senedi fiyatlarında değer azalması, sermaye maliyetlerinin yükselmesi ve şirketlerin piyasa değerlerinin düşmesi anlamını taşımaktadır. Ayrıca hem Mulford ve Comiskey (2002: 2) hem de Jones'e (2011b: 35) göre eğer yöneticilerin aldıkları ücretler, o şirketin hisse senedi fiyatına bağlı ise hisse senedi fiyatındaki azalma veya artış

yöneticilerin servet durumlarını da etkiyecektir. Bundan dolayı analistlerin kar beklentilerini karşılamak oldukça önemli görülmektedir.

Yine Mulford ve Comiskey'e (2002: 5) göre; yatırımcılar kârları fazla oynak olmayan, daha istikrarlı bir görüntü çizen firmaların hisse senetlerine daha fazla rağbet gösterdiklerinden dolayı kârlardaki oynaklığı azaltmak, bir başka deyişle kârı düzgülendirmek ve böylelikle hisse senedi fiyatlarını yukarıya taşımak amacıyla da yaratıcı muhasebeye başvurulabilmektedir. Ayrıca piyasa; kârları istikrarsız görüntü veren firmaları kâr istikrarına sahip firmalara göre daha kötü yönetilen ve dolayısı ile daha riskli firmalar şeklinde algılamaktadır (Jones, 2011b: 35). Kârı istikrarlı hale getirerek bu algıyı ortadan kaldırmayı amaçlayan firmalar da yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönelebilmektedir.

Piyasa beklentilerinin yanı sıra; kârlılık, satışlar ve hisse senedi fiyatlarıyla ilgili, işletme yönetimindekilerin ortaya koydukları işletme içi hedeflerin gerçekleştirilebilmiş gözükmesi amacı ile de yaratıcı muhasebeye başvurulabilmektedir. (Rajput, 2014: 195).

Naser (1990: 219); şirketlerin finansal göstergelerini iyileştirmek amacıyla yaratıcı muhasebeye yönelebileceklerine değinmiştir. Mulford ve Comiskey (2002: 5) bu sayede işletmelerin daha az borçlanma maliyetlerine sahip olacaklarına dikkat çekmişlerdir. Bir başka deyişle işletmeler daha az borçlanma maliyetlerine sahip olabilmek adına yaratıcı muhasebeden faydalanma yoluna gitmekte ve böylelikle finansal göstergelerini iyileştirebilmektedirler.

Borçlanma yönünde yaratıcı muhasebeye yönelme gerekçesi, borç alan tarafların borç veren taraflar ile yaptıkları borç sözleşmelerinden de kaynaklanabilir (Jones, 2011b: 37). Borç sözleşmeleri finansal göstergelerin (toplam pasif-öz kaynak oranı, cari oran gibi) hangi düzeyde kalması gerektiğini ortaya koyan borç taahhütlerini içerdiği gibi, borç alan şirketlerin nakit kâr payı ödeme, ek borçlanma, başka bir şirketi satın alma durumlarını da sınırlayıcı bazı borç taahhütlerini de kapsar (Mulford ve Comiskey, 2002: 5-6). Bu borç taahhütlerinin ihlal edilmesi durumunda borcun derhal tamamının geri ödenmesi durumu doğabileceği gibi (Jones: 2011b: 37), borç veren taraf mevcut borcun faiz oranında yukarı yönde değişikliğe gidebilir veya bir takım ek teminatlar isteyebilir (Mulford ve Comiskey, 2002: 5). Bu nedenle işletmeler genellikle borç taahhütlerini ihlal etmiş olmak durumuna düşmemek adına yaratıcı muhasebeye yönelerek (Ruddy ve

Everingham, 2008: 49) finansal göstergelerini iyileştirebilmektedirler. Yaratıcı muhasebe yardımıyla iyileştirilen bu finansal göstergeler sayesinde işletmelerin borç taahhütlerindeki sınırlamalar yumuşatılabilir (Mulford ve Comiskey, 2002: 6).

Yöneticilerin ikramiye planlarının şirketin hisse senedi fiyatına ya da kara bağlı olması da yaratıcı muhasebe uygulamalarının bir nedeni olarak görülmektedir (Blake ve Salas, 2001: 160). Eğer ikramiyeler hisse senedi fiyatı ile ilişkili olarak belirleniyorsa, yöneticiler hisse senedi fiyatlarını etkileyecek finansal tabloları sunmaya motive olacaklar, diğer taraftan ikramiyeler raporlanan kâra göre belirleniyorsa ikramiyenin alınabilmesi için gereken asgari kâr düzeyine ulaşılabilir muhasebe yöntemlerini seçeceklerdir (Blake ve Salas, 2001: 160-161). Bir başka deyişle yöneticilerin ikramiyeleri hak etme çabaları onları yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönltebilir. (Mulford ve Comiskey, 2002: 6).

Bir başka durumda da eğer yöneticiler sadece kendilerinin sahip oldukları bilgiler sayesinde ve şirketle ilgili bir takım bilgilerin piyasaya açıklanmasını ertelemek suretiyle şirkete ait hisse senetlerini alıp satmak isterlerse bazı bilgilerin piyasaya açıklanmasını geciktirmek adına yaratıcı muhaseben faydalanabilirler (Akenbor ve Ibanichuka, 2012: 32). Bununla birlikte şirketin yöneticileri (sektörde lider konumdayken ikinciliğe düşmek gibi) şirket hakkındaki tatsız bazı durumlara yönelik ilgiyi dağıtmak amacıyla da yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönelebilirler (Blake, Amat ve Dowds, 1998: 30).

Ruddy ve Everingham'a (2008: 50) göre; vergilendirme gibi sebeplerle de yaratıcı muhasebe uygulamaları gerçekleştirilebilir. Eğer vergi matrahı hesaplanırken muhasebe rakamları ele alınıyorsa, belirli miktardaki gelirleri vergi dışı bırakmak için yaratıcı muhasebe kullanılabilir (Rajput, 2014: 195). Düzenleyici kurumların bir takım hükümlerine tabi olan bazı şirketler, örneğin telefon, petrol, elektrik, su şirketleri ve bankalar yüksek kâr açıklamaları halinde satış fiyatlarının düşürülmesi ya da sabitlenmesi veya ekstra vergi vermeleri gibi taleplerle karşılaşabilirler (Blake ve Salas, 2001: 160; Jones, 2011b: 38). Bu tür durumlarla karşılaşmak istemeyen firmalar da; yaratıcı muhasebeden yararlanarak kârlarını düşük gösterme yoluna gidebilirler. (Blake ve Salas, 2001: 160).

Şirket birleşmeleri, şirket satın almaları ve halka arz gibi durumlardan önce bilançoları iyi göstermek için de yaratıcı muhasebe uygulamaları kullanılabilir.

(Rajput, 2014: 195). Jones (2011b: 37); satın alınacak firma, finansal durumunu ne denli iyi gösterebilirse satın alacak olan firmadan da o denli yüksek ödeme alabileceğinden ve pazarlık aşamasında eli güçleneceğinden bu süreçte yaratıcı muhasebeye yönelmenin mümkün olabileceğine değinmiştir. Jones (2011b: 37) aynı şekilde, hisse senetlerinin halka arz olması sürecinde de işletmelerin finansal göstergelerini mümkün olduğunca iyi göstermeye çalışabileceklerini, çünkü bu durumda daha çok sayıda yatırımcının hisse senetlerini talep edeceğini, bu sayede de hisse senedi fiyatlarının yükseleceğini, bunun da daha yüksek tutarda fon elde etmek anlamına geleceğini belirtmiştir. Bununla birlikte Jones (2011b: 39); şirketin varlıklarını kötüye kullanan yöneticilerin (örneğin şirket varlıklarını çalan) bunu gizlemek adına yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurabileceğini dile getirmiştir.

BDS 240'da (2018), bazı yaratıcı muhasebe gerçekleştirme nedenleri ele alınmıştır. Yaratıcı muhasebeyi gerçekleştirme nedenlerinin BDS 240 çerçevesinde ifade edilen karşılıkları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: BDS 240

Yaratıcı Muhasebeyi Gerçekleştirme Nedenleri	BDS 240 Çerçevesindeki İfadesi
Analistlerin beklentilerini karşılama	Yatırım analistlerinin, kurumsal yatırımcıların, önemli alacaklıların veya diğer üçüncü tarafların kârlılık veya trend seviyesine ilişkin beklentileri ile yönetimin oluşturduğu beklentiler (BDS 240 Ek 1)
İşletme içi hedefler	Yönetim veya işletme personeli üzerinde, üst yönetimden sorumlu olanlar tarafından oluşturulmuş finansal hedeflerin tutturulması (satış veya kârlılığa ilişkin teşvik hedefleri dâhil) konusunda aşırı bir baskının bulunması (BDS 240 Ek 1)
Kârı düzgünleştirme	Hileli finansal raporlama, genellikle muhasebe tahminlerinin kasıtlı olarak yanlış yapılması suretiyle gerçekleştirilmektedir. Bu durum örneğin finansal tablo kullanıcılarının işletmenin performansı ve kârlılığıyla ilgili algılarını etkileyerek onları aldatmak için; kazancı istikrarlıymış gibi göstermek (dönemler arasındaki kazanç dalgalanmalarını azaltmak) veya önceden belirlenen kazanç düzeyine ulaşmak amacıyla tüm karşılıkların veya yedeklerin olduğundan az ya da fazla gösterilmesinden kaynaklanabilir (BDS 240 paragraf A46).
Borç taahhütlerini ihlal etmekten kaçınmak	Borsa kotasyon şartlarının yerine getirilmesinde, borcun geri ödenmesinde veya diğer borç sözleşmelerindeki şartların sağlanmasında yaşanan zorluklar (BDS 240 Ek 1)
Yöneticilerin ikramiye planlarının kâra ya da şirketin hisse senedi fiyatına bağlı olması	Kazançlarının (örneğin ikramiyeler, hisse opsiyonları ve performansa dayalı ek ödeme düzenlemeleri) önemli bir bölümünün; hisse fiyatları, faaliyet sonuçları, finansal durum veya nakit akışındaki iddialı hedeflere ulaşılmasına bağlı olması (BDS 240 Ek 1)

Geliri vergi dışı bırakma	Yönetimin vergisel amaçlarla, raporlanan kazançları asgari seviyeye indirmek için uygun olmayan yöntemler kullanması yönünde menfaatinin olması (BDS 240 Ek 1)
Halka arz, şirket satın almaları, şirket birleşmeleri gibi kurumsal olaylardan önce bilançoları şişirmek	Kötü finansal sonuçların, işletme birleşmeleri veya ihale alımı gibi tamamlanmamış önemli işlemler üzerinde olumsuz etkilerinin olması veya olacağı beklentisinin bulunması (BDS 240 Ek 1)

Tablo 3: Yaratıcı Muhasebeyi Gerçekleştirme Nedenlerinin BDS 240 Çerçevesindeki Karşılıkları (Kaynak: BDS 240).

2.5 Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına Yönlendiren Sebepler

İşletmeleri yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönlendiren sebepler incelendiğinde, işletmeye ait maliyetleri ve olası politik riskleri azaltmak, uygun şekilde borçlanma aracı sağlamak, yöneticilerin ikramiyelerini yükseltmek, hisse senedi fiyatını yükseltmek, hissedarlara düzenli kar payı ödemesi yapmak gibi amaçlarla bu uygulamalara başvurduklarına dikkat çekilmektedir (Canbulut, 2008: 73).

Literatürde yaratıcı muhasebe uygulamalarının amaçları çeşitli şekillerde dile getirilmekle birlikte, işletmelerin hangi koşullar altında bu uygulamalara başvurdukları ve bu uygulamaların güdüleyici faktörleri Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları

Koşulları	Güdüleyicileri
İşletmenin dönem karının tahminlerden düşüktür	Hisse senedinin değerinin düşmesinden kaçınmak
İlk halka arz için dönem karını yüksek gösterme çabası	Halka arzda işletme değerini maksimize etmek
İşletmenin elde ettiği dönem karının, yöneticilerin prim alacağı düzeyde olmaması	İşletmenin yöneticileri prim alabilmek için dönem karını amaçları doğrultusunda yükseltmek
İşletmelerin, kredi sözleşmelerinin aksine düşük düzeyde dönem karı elde etme olasılıklarının bulunması	İşletmeler yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurarak kredi şartlarını karşılayan karı sağlamak

İşletmelerin sahip olacağı dönem karı, geçmiş dönem karlarının istikrarına zarar verecek durumda olması	Yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurularak karlardaki istikrarsızlık ortadan kaldırmak
İşletmelerin üst yönetim kadrosu değişmiş olması	Yeni yöneticiler, kötü finansal tabloları, eski yönetim yapmış gibi göstererek geleceklelerini garanti altına almak
Geçmiş dönemlere ait tahakkuk etmiş yüksek tutarlarda karşılıkların bulunması	Gelecek dönemlerde, fazla olan tahakkuklar düşürülerek amaçlanan kar düzeyine ulaşmak

Kaynak: Yaratıcı Muhasebenin Koşulları ve GÜdüleyicileri (Kaynak: Memiş ve Çetenak, 2012: 210).

Tablo 5 incelendiğinde, işletmelerin, yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurularında çeşitli güdüleyicilerin olduğu görülmektedir. Bu uygulamaların genellikle işletmelerin piyasa değerini ve dönem karını artırmak amacıyla gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

2.6 Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları ve Araçları

Tablo 5: Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları ve Araçları

ANA AMAÇ	ANA AMAÇ
İşletmenin piyasa değerinin olduğundan iyi gösterilmesi	İşletmenin piyasa değerinin olduğundan kötü gösterilmesi
Bilançonun güzelleştirilmesi	Bilançonun kötüleştirilmesi
ANA HEDEF	ANA HEDEF
Dönem karının olduğundan fazla gösterilmesi	Dönem karının olduğundan düşük gösterilmesi
ARA AMAÇLAR	ARA AMAÇLAR
-İşletmenin çekici hale getirilerek uygun şartlarla işletmeye yeni ortak alınmasını sağlamak,	-Ayrılan ortağın payının ucuza alınmasını sağlamak,
-İşletmenin uygun şartlarla satılmasını sağlamak,	-İşletmeyi daha ucuz satın almak,
-Bankadan daha fazla kredi alınmasını sağlamak,	-Alacaklılarla uygun şartlı antlaşmalar yapılmasını sağlamak,

-Hisse senetlerinin borsa fiyatının yükselmesini sağlamak,	-Hisse senetlerinin borsa fiyatının düşmesini veya yükselmemesini sağlamak,
-İşletmenin kötü durumunun işletme sahiplerine sezdirilmemesini sağlamak,	-İşletmenin iyi durumunun işletme sahiplerine kötü gösterilmesini sağlamak,
-Ortaklara daha fazla temettü dağıtılmasını sağlamak,	-Ortaklara daha az temettü dağıtılmasını sağlamak,
	-Verginin az ödenmesini sağlamak,

ARAÇLAR	ARAÇLAR
- Satışların fazla gösterilmesi	- Satışların düşük gösterilmesi
- Alacakların fazla gösterilmesi	- Alacakların düşük gösterilmesi
- Amortisman ayrılmaması veya düşük oranlarda ayrılması	- Fazladan amortisman ayrılması
- Karşılık ayrılmaması veya az ayrılması	- Fazladan karşılık ayrılması
- Borçların düşük gösterilmesi	- Borçların fazla gösterilmesi
- Giderlerin tam olarak kaydedilmemesi	- Giderlerin fazladan kaydedilmesi

Kaynak: Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları ve Araçları (Bayırlı, 2006: 178).

Tablo 2.4 incelendiğinde yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönelik bir çok amaç ve bu amaçlara ulaşabilmek adına kullanılan farklı araçlar olduğu görülmektedir. Ana amaçlar genellikle işletmelerin dönem karını olduğundan yüksek veya düşük göstermeye yöneliktir. Dönem karını olduğundan yüksek göstermeyi isteyen işletmeler genellikle gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren piyasa değerini arttırmayı amaçlayan büyük ve halka açık işletmelerdir. Dönem karını düşük göstermek isteyen işletmeler ise genellikle gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren vergiden kaçmak isteyen, küçük ve halka açık olmayan işletmelerdir.

2.7 Yaratıcı Muhasebenin Etkileri

Jones (2011c: 479-480), yaratıcı muhasebenin etkilerini kısa dönemli etkiler ve uzun dönemli etkiler olmak üzere iki şekilde incelemiştir. Kısa dönemli etkiler, çalışanlar, denetçiler, yöneticiler, borç verenler ve yatırımcılar ile ilişkilidir. Muhasebe uygulamalarını kötüye kullanmak suçu ile yargılanan yöneticiler, başta hapis cezası olmak üzere, para cezası ya da servete el konulması gibi cezalarla karşılaşmışlardır.

Jones'a (2011c: 483) göre çalışanlar, şirketlerin batması sonucu işlerini kaybeden kişiler olduklarından, genellikle muhasebe skandallarında failden çok kurbandırlar. Bununla birlikte, borç verenler ve zarar gören yatırımcılar bu zararlarını telafi edebilmek adına şirketlere karşı dava açsalar da; genellikle borç verenler ve yatırımcılar finansal skandallar ve usulsüzlükler karşısında kaybeden taraftadırlar (Jones, 2011c: 483).

Jones (2011c: 484) uzun dönemli etkileri ise, reaksiyoner düzenlemeler ve kümülatif etki şeklinde ikiye ayırmıştır. Reaksiyoner düzenlemeler, skandallar ortaya çıktıktan sonra muhasebe düzenlemelerine bir takım eleştiriler yöneltmesiyle birlikte yeni bir muhasebe düzenlemesi, standartı ya da kanununun hayata geçirilmesidir (Jones, 2011c: 484). Kümülatif etkide ise düzenlemeler ne kadar ayrıntılı olursa olsun; hayata geçirilen her yeni düzenlemede yaratıcı muhasebeden yararlanmak isteyenler bir şekilde bu düzenlemeleri bypass edecek yeni bir takım yöntemler geliştireceklerdir. (Jones, 2011c: 488). Dolayısıyla yaratıcı muhasebe ve düzenleyici çerçeve sürekli birbiri ardına gelişmeye devam edecektir (Jones, 2011c: 488).

2.8 Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Tahmininde Kullanılan Modeller

Finansal bilgi kullanıcılarının bilgi alabilmesi için düzenlenen finansal tablolar tahakkuk esasına göre düzenlenmektedir. Literatürde de benzer şekilde, yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmada toplam tahakkuklar üzerinden bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. “İşletmelerin vergi öncesindeki karlarıyla işletme faaliyet nakit akış tutarları arasındaki fark” şeklinde tanımlanan toplam tahakkuklar, yöneticilerin kendi takdir haklarını kullandıkları en önemli alan olarak değerlendirilmektedir (Yaşar, 2011: 148).

Nakit akışları üzerinde herhangi bir değişiklik ya da manipülasyon yapılması çok daha zor olmakla birlikte, çok dikkat çekeceğinden, yaratıcı muhasebe uygulamaları için elde kalan tek yol oluşan tahakkukları arttırmak ya da azaltmaktır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının tahmininde kullanılan modeller aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.8.1. Healy Modeli

Literatürde yaratıcı muhasebe uygulamalarını tahmin etme amacıyla geliştirilmiş ilk model olmakla birlikte, en basit uygulamaya sahip olan modeldir. Bu modelde, bir takım kalemleri zarar göstererek finansal tablolardan çıkartmak ya da bazı gelirleri erteleyerek cari dönem gelirlerini azaltmak mümkündür.

Healy (1985) bu durumu, gelir artırıcı ya da gelir azaltıcı muhasebe politikaları şeklinde tanımlamakta ve bu durumu, yöneticilerin prim alabilmeleri için gereken kar miktarına gerçek işlemlerle ulaşabilmenin mümkün olamayacağı hallerde, karı daha da düşük göstererek böylelikle sonraki finansal tablolarda daha yüksek karlılık açıklayabilme imkanını yakalamak şeklinde tanımlamaktadır (Stolowy ve Breton, 2000: 43).

Healy (1985), araştırmasında, teşvik primi alan yöneticilerin primlerini yükseltmek amacıyla toplam tahakkukları kullandıklarını, böylelikle yaratıcı muhasebe uygulamalarını kullandıklarını hipotez olarak ortaya koymuş ve bu hipotezi test etmiştir. Çalışmada, 1980 yılında Fortune Dergisinde yer alan en başarılı 260 işletme içinden, verilerine ulaşılabilen 100 işletme seçilip analiz edilmiştir. Bu işletmelere ilişkin yaratıcı muhasebe uygulamalarını test etmek amacıyla 1530 adet veri oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda, işletme yöneticilerinin kendi menfaatlerini maksimum düzeye çıkarabilmek veya alacakları teşvik primlerini arttırabilmek adına, bazı yaratıcı muhasebe uygulamalarını kullandıkları tespit edilmiştir. Healy (1985), çalışmasında kullandığı modelde ihtiyari olmayan tahakkukları aşağıdaki formül ile hesaplanmıştır (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995: 197):

$$NDA_t = \frac{1}{n} \sum \left(\frac{TA_t}{A_{t-1}} \right)$$

NDA_t = Tahmini İhtiyari Olmayan Tahakkuklar,

TA_t = Toplam Tahakkuklar,

A_{t-1} = Bir Önceki Yıl Toplam Aktifi,

t = Gözlem Dönemindeki Yılları İfade Eden Gösterge,

n = Gözlem Yılı Sayısı.

2.8.2. DeAngelo Modeli

DeAngelo (1986), araştırmasında, bazı işletmelerin, daha önceden satmış oldukları hisse senetlerini geri alabilmek ya da tekrar halka kapalı hale gelmek adına (yöneticilerin sahip oldukları hisse senetlerinin değerini düşük göstermek amacıyla) yaratıcı muhasebe uygulamalarından yararlanıp yararlanmadıklarını incelemiştir. Bu

çalışmanın örneklemini 1973–1982 yılları arasında NYSE ve AMEX borsalarında hisse senetleri işlem gören ve tekrar halka kapalı hale gelen 66 işletme oluşturmuştur.

DeAngelo (1986), toplam tahakkukları iki şekilde değerlendirmiş ve yaratıcı muhasebe uygulamalarının kullanılmadığı durumlarda toplam tahakkuklardaki değişimin sıfır olacağını varsayarak, toplam tahakkuk tutarlarındaki değişim miktarlarından yararlanmak suretiyle yaratıcı muhasebe uygulamalarını tahmin etmiştir. Toplam tahakkuklar ve toplam tahakkuklardaki değişimin hesaplanmasında yararlandığı formül aşağıda belirtilmiştir (DeAngelo, 1986: 408- 409).

$$NDA_t = \frac{TA_t}{A_{t-1}}$$

NDA_t = Tahmini İhtiyari Olmayan Tahakkuklar,

TA_t = Toplam Tahakkuklar,

A_{t-1} = Bir Önceki Yıl Toplam Aktifi,

t = Zaman Göstergesi

2.8.3. Jones Modeli

Jones modeli, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile ilgili daha sonra yapılan birçok araştırmada yararlanılmış bir modeldir. İhtiyari tahakkukları, toplam tahakkuklardan yola çıkarak hesaplamayan ilk çalışma Jones'a (1991) aittir. Toplam ihtiyari tahakkuklar, yaratıcı muhasebe uygulamalarında önemli bir role sahip olduklarından Jones (1991) araştırmasında yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespit edebilmek amacı ile ihtiyari toplam tahakkukları esas almıştır (Küçüksözen, 2004: 260).

İşletmenin finansal performansının modele dahil edilebilmesi için, işletmenin gelirlerinde meydana gelen dalgalanmalar ve maddi duran varlıklarında dönemler arasında meydana gelen değişimler de göz önünde bulundurulmuştur (Bayırlı, 2006: 248). Jones (1991) ilk olarak bir regresyon modeli yardımıyla toplam tahakkukları hesaplamış, ardından bu regresyon modelinin katsayılarından yararlanarak ihtiyari tahakkukları tahmin etmiş ve böylelikle yaratıcı muhasebe uygulama faaliyetlerini ortaya çıkarmaya

çalışmıştır. Model genel olarak verileri bir zaman dizisi halinde ele alan bir yöntemle sahiptir (Aren, 2003: 35).

Jones (1991) yaratıcı muhasebe uygulamaları ile dönem karlarının gerçeğe uygun olup olmadığı analiz ettiği araştırmada, 1980-1985 yılları arasında; lastik, otomobil, pamuk, çelik ve ayakkabı sektörlerinde faaliyet gösteren 25 işletmenin finansal tabloları üzerinde çalışmıştır. Modelde kullanılan formül aşağıda verilmiştir:

$$NDA_{i,t} = \alpha_{0i} \left[\frac{1}{A_{i,t-1}} \right] + \alpha_{1i} \left[\frac{\Delta REV_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right] + \alpha_{2i} \left[\frac{PPE_{i,t}}{A_{i,t-1}} \right]$$

NDA = İhtiyari Olmayan Tahakkuklar,

A = t-1 Yılıın Sonundaki Toplam Varlıklar,

$A_{i,t-1}$ = Bir Önceki Yıl Aktif Büyüklüğü,

$\Delta REV_{i,t}$ = Gelirlerdeki Değişim,

$PPE_{i,t}$ = Brüt Makine, Tesis ve Cihazlar,

i = İşletme Göstergesi,

t = Gözlem Dönemindeki Yıllar,

$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ = İşletmeye Özgü Parametreler.

2.8.4. Endüstri Modeli

Dechow v.d. (1995) tarafından kullanılan endüstri modelinde, ihtiyari olmayan tahakkukların birbirini izleyene dönemlerde değişmediği varsayılmaktadır. Model, toplam tahakkuklarda meydana gelen değişimlerin ihtiyari tahakkuklardan dolayı oluştuğunu öne sürdüğünden, Jones (1991) modeline benzemektedir. Fakat bu model, ihtiyari olmayan tahakkukları doğrudan modellemektense, ihtiyari olmayan tahakkuklardaki değişimin aynı piyasada faaliyet gösteren tüm işletmeler için aynı olduğunu vurgulamaktadır. Bu modele göre tahakkuklar aşağıda verilmiş olan formül ile test edilmektedir: (Dechow v.d., 1995: 199);

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \hat{I}_{1t} + \hat{I}_{2t} \left(\text{Endüstri Medyamı} \frac{TA_{it}}{A_{it-1}} \right) + e_{it}$$

TA_{it} = Toplam Tahakkuklar,

A_{it-1} = Bir Önceki Yıl Toplam Aktifleri,

\hat{I}_{1t} ve \hat{I}_{2t} = Gözlemlere Ait En Küçük Kareler Yöntemiyle Ölçülen Değerler,

e_{it} = Hata Terimi,

i = İşletme Göstergesi,

t = Gözlem Dönemindeki Yıllar.

2.8.5. Beneish Modeli

Beneish (1999), yüksek performans gösteren işletmeleri dahil ettiği çalışmasında, işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurup başvurmadıklarını araştırmıştır. 1988-1994 yılları arasında ABD’de muhasebe ilke ve standartlarına aykırı şekilde muhasebe manipülasyonu yaptığı tespit edilen 65 işletme ve muhasebe manipülasyonu yaptığı belirlenemeyen 1987 adet işletme çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Beneish (1999), yalnızca tahakkukları esas alarak çalışan modellerin sadece yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmada işe yaradığını, ancak yaratıcı muhasebe uygulamalarının hangi amaç doğrultusunda yapıldığını tespit etmekte yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Jones modelini uygulayabilmek için birçok yıla ait verilere ihtiyaç duyulmakla birlikte, Beneish modelinde, işletmelerin raporladıkları üç yıllık finansal tablolar kullanılarak daha az maliyetle, daha çok sayıda işletmenin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma durumları araştırılmıştır. Ayrıca modelde, SEC tarafından yaratıcı muhasebe uygulamaları yaptıkları belirlenmiş olan işletmelerle diğer işletmeleri birbirinden ayırmak için bir değişken dahil edilmiş ve yaratıcı muhasebe uygulaması yapan işletmeler için bu değişken 1 (bir) değerini, yaratıcı muhasebe uygulamalarıyla ilgileri olmayan işletmeler için ise 0 (sıfır) değerini almıştır. Modelin formülü aşağıda açıklanmıştır (Küçüksözen, 2004: 267; Doğan, 2009: 122; Avşarlıgil, 2010: 82; Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005: 26-31).

$$M_i = \beta' X_i + \epsilon_i$$

M_i = Bağımlı değişkeni (yaratıcı muhasebe uygulaması yapmış olan işletmeler için 1, kontrol işletmeleri için 0),

β' = Modelde yer alan her bir bağımsız değişken için bulunan katsayı,

X_i = Bağımsız değişkenlerin oluşturduğu matrisi,

ϵ_i = Hata terimi,

i = İşletme göstergesi,

2.9 Yaratıcı Muhasebesinin Ortaya Çıkmasını Engelleyen Düzenlemeler

Dünya üzerinde yaratıcı muhasebe uygulamalarıyla işletmelerde yaygınlaşan skandallar ve iflasların sonucunda, kamuoyunda işletmelere karşı güvensizlik ve itibarsızlaştırma sorunları ortaya çıkmıştır. Bu durumun neticesinde ülkelerin muhasebe ilke ve standartlarını oluşturan kurumlar bu güvensizlik ortamını kaldırmak ve etik raporlama koşullarını oluşturmak adına bazı düzenlemeler uygulamışlardır (Türker, 2006, s. 96).

Şeffaf ve güvenilir finansal bilgiyi elde etmek için konulan bu yasal düzenlemeler işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulaması faaliyeti içerisine girmeden önce engel olmak adına geliştirilmiştir. Bağımsız denetim iç kontrol gibi bazı yönetsel mekanizmalarında üzerine çıkararak yapılan uygulamalar gerekli yasal düzenlemelerin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Çıtak, 2009, s. 119). Bu düzenlemeleri aşağıda belirtildiği gibi sıralayabiliriz.

2.9.1 Amerika Birleşik Devletleri'nde Yaratıcı Muhasebenin ortaya çıkmasını engelleyici düzenlemeler

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yaşanan Enron, Xerox gibi belli başlı yaşanan muhasebe skandallarından sonra ABD'de aşağıda belirtilen nitelikte kanun hükmünde düzenlemeler ve raporlar hazırlanmıştır. Kurumsal yönetimin düzenlenerek tekrar eski güvenilirliğini kazanması adına faaliyetlerde bulunulmuştur.

2.9.2 1933 Menkul Kıymetler Kanunu

Amerika Birleşik Devletlerinde 1933 öncesine kadar menkul kıymetlerin korunması açısından bütünlük bir kanun yoktu. Eyaletlerin kendi hükümlerince hazırlamış oldukları belli başlı koruma hükmünde yasalarla sağlanmaktaydı. Bu eyalet kanunlarının yetersiz kalması ve yatırımcıyı yeterince korumaması üzerine 1933’de federal bir düzenleme ile Menkul Kıymetler Kanunu yürürlüğe girmiştir. (Keller ve Gehlmann, 1988, s. 334)(Simon, 1989, s. 302)

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra ekonomik açıdan yaşanan ferahlama neticesinde menkul kıymetlerde kayda değer bir artış yaşanmış ve yatırımcıların ilgi odağı haline gelmiştir. Yüksek getiri elde etmesi ve kolay kazanç kapısı olarak görülen şirketlerin piyasaya sürdükleri hisse senetleri, kredi veren kuruluşlar tarafından yatırımcılara sağlanan kredi imkânları ile yasal sağlayıcılar tarafından da desteklenmiştir (Bakırtaş ve Tekinşen, 2004, s. 91).

Dönemin ABD’de başkanı Herbert Hoover tarafından krizden kurtuluş için yapmış olduğu ekonomik reform paketlerinin faydası olmamış akabinde ABD başkanı olarak göreve gelen Franklin Roosevelt bu durumu düzeltmek için “New Deal” olarak adlandırılan ekonomik kanunları uygulamaya sürmüştür. Bu kanunlar ile şirketlerin piyasaya sürmüş oldukları hisse senetlerinin spekülasyona uğramadan yatırımcıları korumak adına 1933 yılında geliştirilerek Menkul Kıymetler Kanunu olarak uygulamaya konulmuştur. Kanun hükmünce belirtilen kurallara uymayan şirketlere ağır para cezaları uygulayarak ve piyasaya hisse senedi ihraç edilmemesi gibi yaptırımlarla faaliyetlerini sürdürmüştür(Şengür, 2010, s. 137-138).

2.9.3 1934 Menkul Kıymetler Borsası Kanunu

Halka arzedilen şirketlerin piyasaya yeni sürmüş oldukları menkul kıymetler ile ilgili bazı yasal düzenlemeler neticesinde oluşan hükümleri içermektedir. Alım satım faaliyetine söz konusu olan menkul kıymetlerin işlemlerinde yatırımcıları korumak ve hileli işlemlerden zarar görmelerini engellemek için 1934 yılında Menkul Kıymetler Borsası Yasası yürürlüğe girmiştir. Hisse senetlerinin alım-satımı esnasında oluşabilecek spekülasyonları önlemeyi amaçlamıştır. Şirketlerin finansal tablolarının bağımsız denetim sürecinden geçirilerek belirli dönemler arasında kamuoyunu bilgilendirme zorunluluğunu getirmiştir(Şengür, 2010, s. 139)

2.9.4 1977 Rüşvetin Önlenmesi ve Yabancı Ülkelerde Yolsuzluk Kanunu

Bu kanun kapsamında Amerika Birleşik Devletleri Sermaye piyasası kuruluna üye olan şirketlerin uluslararası anlamda ticari faaliyet gösterdikleri ülkelerde ortak oldukları iştirakleri, şirket bünyesinde çalışan görevli personelin bulunduğu ülkede kanun ilkeleri uyarınca bazı sınırlamalar getirmiştir. Bunlar “işlerin halledilmesi” veya “satışların artırılması” adına işlem gerçekleştirecek kamu mensuplarına teşvik edici hediye, nakdi değer gibi rüşvet vermesi veya almasına kesin olarak yasaklama getirmiştir. Muhasebe ilkeleri hükmünde bağlı oldukları ülkenin muhasebe standartlarında belirtilen şeffaf ve etik kurallara riayet eden bir muhasebe sistemi olması belirtilmiştir(KPMG, 2019)

2.9.5 1978 Cohen Komisyonu Raporu (Denetçilerin Sorumluluğu ile İlgili Komisyon Raporu)

ABD'nin büyük kurumsal şirketlerinin hileli finansal raporlama faaliyetlerine girmesi sebebiyle 1974 yılında Amerikan Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü (AICPA) tarafından kurulan komisyon bağımsız denetçilerin görev alanları, yetkinlikleri ve sorumluluklarının tespit edilmesi açısından çalışmalar yapmıştır. Bu komisyonun kurulmasındaki temel amaç finansal bilgi ihtiyacı duyan yatırımcıların beklentileri ile raporlama yapan denetçilerin aralarında uyumsuzluk olup olmadığını kontrol etme amaçlı hazırlanmıştır. (De Vay, 2006, s. 37)

Komisyonun temel amacı; finansal bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyacının karşılanması, yapılan hileli finansal raporlamaların bağımsız denetçiler tarafından ortaya çıkarılması ve yönetim kademesinin yapmış oldukları usulsüzlerin tespitine yönelik çalışmalarda bulunmaktır. Oluşan güvensizlik durumundan dolayı finansal bilgi kullanıcılarının bağımsız denetim mekanizmasının düzgün çalışmadığı komisyon tarafından öne sürülmektedir. Ayrıca komisyon tarafından yayınlanan raporda bağımsız denetçinin hileli finansal raporlama sürecinde etkinliğinin yüksek olduğunu ve denetim mekanizmasının finansal bilgi kullanıcılarına bu şeffaf ve anlaşılır bilgi sunması gerektiğini belirtmektedir. (Moeller, 2009, s. 27-28)

2.9.6 1985 COSO (Treadway Komisyonu'nu Destekleyen Kuruluşlar Komitesi Kanunu)

ABD'de finansal manipülasyonların ve hileli finansal raporlamalarının iyileştirilmesi ve sakıncalı noktaların düzenlemesi adına 1985 yılında 5 muhasebe meslek

örgütünün birleşmesi neticesinde kurulmuştur. Bu komisyon Amerikan Muhasebeciler Birliği (American Accounting Association - AAA), Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü, Finansal Yöneticiler Enstitüsü (Financial Executives Institute - FEI), İç Denetçiler Enstitüsü (Institute of Internal Auditors - IIA) ve Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (Institute of Management Accountants - IMA) gibi meslek kuruluşlarının desteğini alarak faaliyete geçirilmiştir. Treadway Komisyonu Sponsor Organizasyonlar Komitesi (The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission-COSO) ismiyle adlandırılan komisyonun günümüzdeki görevi; iç kontrolün işlevlerin yerine getirilmesi, mesleki etiğin oluşturulması, kurumsal yönetim anlayışının geliştirilmesi gibi alanlarda ilerleyerek kalitenin artırılmasını sağlamaktır(Cengiz , 2015, s. 26)

Komisyonun raporunda belirtilen 5 bölüm maddesi aşağıda belirtildiği gibidir

- Finansal raporlamaların yapısal karmaşıklığını, görev ve sınırları belirlenerek hile unsurunu teşkil edici faktörler tespit edilmiştir.
- Kurumsal anlamda faaliyet gösteren şirketlere yönetim faaliyetlerinde yol gösterici bilgiler verilmiş, hileli finansal raporlamanın önüne geçmek için neler yapılacağını dair açıklamalarda bulunulmuştur.
- Şirket yönetiminde yöneticilerin etkisi altına girerek ikinci plana atılan bağımsız denetçilerin finansal raporlarda oluşsan hileli durumların tespitinde etkinliğin artırılması ve denetim noktasında bağımsız anlamda yetkilerini kullanmaları adına denetim standartları oluşturulmuştur.
- Hileli finansal raporlama ve usulsüz davranışların suç olarak kabul edildiği ve etik dışı bir davranış olduğu hakkında düzenlemelerin kapsamının genişletilerek, bu suça sebebiyet verenlerin ve uygulayanların ciddi cezai yaptırımlara maruz kalacağı açıklamalarına yer verilmiştir.
- Son olarak ise, hileli finansal raporlamanın önlenmesi, caydırıcı nitelikteki özelliklerin eğitiminin verilmesi, sadece sektörel bazda değil eğitim noktasında muhasebe derslerinde ve meslekle ilgili sınavlarda değişiklik açısından önerilerde bulunmuştur (Çıtak, 2009, s. 121).

2.9.7 1992 İç Kontrol Bütünleşik Genel Çerçeve

Treadway Komisyonu Sponsor Organizasyonlar Komitesi yayınlamış olduğu hileli finansal raporlama açıklamasından sonra şirketlerde düzenli faaliyet gösterecek bir iç kontrol sisteminin kurulması için 1992 yılında içeren “İç Kontrol Bütünleşik Genel Çerçeve (Internal Control Integrated Framework)” adlı düzenleyici ilave raporu yayınlamıştır. Bu rapor kapsamında iç kontrol sistemi hakkında incelemeler yapıp bu konu hakkındaki aksaklıkları, görüş ve iyileştirme önerilerini rapor olarak yayınlamıştır. Dört madde halinde sunulan raporda şu açıklamalara yer verilmiştir (Çıtak, 2009, s. 124)

- Şirketlerin tepe yönetiminde bulunan işletme sahiplerine, yöneticilere, yönetim kuruluna ve kamu kurum ve kuruluşlarına iç kontrol sisteminin şirketler açısından büyük önemlilik arz ettiği konusunda bilgiler verilmiştir.
- İç kontrol sisteminin temel yapı taşları hakkında bilgiler verilerek yöneticilerin kendi şirketlerindeki iç kontrol sisteminin verimliliğini gözden geçirecek etkinliğinde kullanılacak ölçütlere yer verilmiştir.
- Kamuoyuna açıklayıcı ve destekleyici bir unsur olan finansal raporlamanın hazırlanması aşamasında iç kontrol mekanizmasının desteğini alarak oluşturulması hakkında bilgiler aktarılmıştır.
- Son olarak ise; iç kontrol sisteminin etkin bir şekilde kullanılmasında önemli payı olan değerlendirme araçlarının önemi hakkında bilgiler verilmiştir.

2.9.8 2002 Sarbanes - Oxley Kanunundaki (SOX) Düzenlemeler

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’ de 1990’lı yıllarda yaratıcı muhasebe uygulamaları neticesinde Enron, WorldCom, Xerox gibi büyük kurumsal işletmelerinde yaşanan muhasebe ve denetim eksiklerinden dolayı ortaya çıkan bazı skandallar neticesinde kamuoyu ve yatırım düşüncesi içerisinde olan kişilerde güven eksiliği oluşmuştur. Güven ortamını tekrardan oluşturmak, yatırım faaliyetlerini canlandırmak adına 2002 yılında Menkul Kıymetler Komisyonu (SEC) tarafından Sarbanes Oxley Kanunu uygulanmaya başlanmıştır. Bu yasanın maddeleri içerisinde halka arz edilen şirketler ve bu şirketleri denetleme görevini gerçekleştiren denetim mekanizmalarına karşı olarak düzenlendiği görülmektedir (Güredin, 2007, s. 70)

Sarbanes Oxley Kanunu’nun içeriği 11 ana madde ve 66 alt madde şeklinde oluşmaktadır. Bunlar 11 ana başlık halinde belirtildiği gibidir.

- Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu
- Denetçinin Bağımsızlığı
- Kurumsal Sorumluluk
- Genişletilmiş Finansal Açıklamalar
- Analist Çıkarların Çatışması
- Komisyonun Kaynak ve Yetkileri
- Çalışmalar ve Raporlar
- Kurumsal ve Kriminal Hesap Verebilirlik
- Beyaz Yaka Suçları İçin Cezaların Arttırılması
- Kurumsal Vergi Beyanı
- Kurumsal Hile
- Hesap Verebilirlik gibi ana başlıklar halinde ifade edilmiştir.(Şengür, 2010, s. 147)

Sarbanes – Oxley kanununun içeriğinde bulunan hükümler gereğince halka arz edilen kurumsal şirketlerin finansal anlamda yapmış oldukları yolsuzlukların tespit edilmesi ve ortaya çıkan suç teşkil edici usulsüzlüklerin neticesinde sorumlularına çok ağır yaptırımların uygulandığı bir kanun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yasa içeriğinde şirketlerin kurumsal yönetim mekanizmalarını düzenleyici ve gelişmesini sağlayıcı bazı unsurlarda bulunmaktadır (Güngör, 2003, s. 76).

Sarbanes Oxley kanunun ortaya çıkmasındaki temel hedefler aşağıda belirtildiği gibidir.

- Kamuoyuna şeffaf, doğru ve saptırılmamış finansal bilgileri zamanında aktarılması
- Kurumsal yönetim sisteminin daha kolay ve anlaşılır şekilde geliştirilmesi
- Kanun gereği oluşturulan Muhasebe Gözetim Kurulu ile usulsüzlerin ciddi anlamda cezai yaptırımların uygulanması
- İç kontrol mekanizmasının baskı altından kurtulup etkin bir şekilde görevini yerine getirmesi
- Bağımsız denetim kuruluşları ve iç denetim kontrol sisteminin organize bir şekilde oluşumunu sağlayarak, Denetim Komitesinin kurulması ve baskı altında kalmadan bağımsız bir şekilde faaliyetlerini sürdürmesi için refah ortamını oluşturması (Yağbasan, 2010, s. 59-60)

2.9.9 Türkiye’de Yaratıcı Muhasebenin ortaya çıkmasını engelleyici düzenlemeler

Ülkemizde 1980 ve 1990 yıllarında yaşanan bazı skandallar neticesinde Sermaye Piyasası Kurulu’nun yapmış olduğu düzenlemeler ve 3568 Sayılı Kanun’un hükümlerinde söz konusu olmuştur (Çürük , 2004, s. 150) .TÜRMOB ve SPK kamusal alanda bu tür düzenlemelere sağlayan kurumlardır. Bu kurumlar denetim ve düzenleme noktasında işbirliği içerisinde birbirleriyle uyum içerisinde faaliyetleri yürütmektedirler (Selimoğlu ve Göktepe, 2007, s. 19).

2003 yılında kurulan Türkiye Denetim Standartları Kurulu (TUDESK) geliştirmiş olduğu geniş kapsamlı standartlarla uluslararası anlamda kabul görmüş IASB standartlarını ülkemiz şartlarına uyarlayarak sunmuştur. Kanun tasarısı olarak gündeme gelen Türk Ticaret Kanununun yayınlamış olduğu hükümler denetim ve düzenleme anlamına yarı bir anlam kazandırmıştır.

Ülkemizde denetim alanındaki en önemli gelişmelerden biri de 2003 yılında Türkiye Denetim Standartları Kurulu’nun (TUDESK) kurulmasıdır. TUDESK oluşturulacak denetim standartlarının uluslararası standartlar ile uyum göstermesi gereğini dikkate alarak IASB tarafından yayımlanan standartları tercüme edip yayınlamıştır. Önce tasarı olarak gündeme gelen ve daha sonra kabul edilen yeni Türk Ticaret Kanununun denetimle ilgili maddeleri ülkemizin muhasebe ve denetim mesleğinde yeni bir dönemin başlamasına katkıda bulunacağını göstermektedir (Sakin, 2008, s. 20-21).

2.9.10 Sermaye Piyasası Kurulu’nun (SPK) Yapmış Olduğu Düzenlemeler

Denetim ve düzenleme alanında yaşanan gelişmeler neticesinde kamuoyuna açılmış olan şirketlerin, finansal bilgi ihtiyacı duyan kişilere ve yatırımcılara karşı sorumlulukları artmıştır. Bunun neticesinde şirketlerin kaliteli bilgi akışının sağlanması, şeffaf ve objektif yönetim anlayışına duyulan ihtiyacın artması, bağımsız denetim noktasında tesir altında kalmadan denetçilerin görevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmesi noktasında SPK düzenleyici yeni adımlar atmıştır (Akyel & Karaca, 2005, s. 250).

Sermaye Piyasası Kurulu’nun 28.07.1981 tarihinde yayınlamış olduğu 2499 sayılı kanununun 16. 22/d ve 22/e maddelerinde denetleyici ve düzenleyici unsurlar belirtilmiştir. Bu madde hükümlerine dayandırılarak 13.12.1987 tarihinde yayınlanan ve 19663 sayılı

kanun maddeleri hükmünce hazırlanan “Sermaye Piyasasındaki Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik” konuya ilişkin finansal bilgi kullanıcılarının bilgileri şeffaf ve açık şekilde almalarına olanak tanıyacak hükümleri belirtmiştir (Dönmez, Berberoğlu, & Ersoy, 2005, s. 65).

Avrupa’da oluşturulan düzenlemeler ve raporlar doğrultusunda Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kendini düzenleme ve güncelleme adına 12.06.2006 tarihli ve 26196 sayılı 1. Mükerrer Resmi Gazete’de “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ” başlığı altında 35 ana başlık ve 37 ek maddeden oluşan düzenlemiş bir tebliğ yayınlamıştır.

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22)’de finansal tablolarda oluşan hile ve usulsüzlükleri “işletme yönetimindekiler ile yönetimden sorumlu kişilerin, işletme çalışanlarının veya üçüncü şahısların kasıtlı olarak adil veya yasal olmayan bir menfaat sağlamak amacıyla aldatma içeren davranışlarda bulunması” olarak tanımlanmıştır (SPK, 2019).

SPK’da yayımlanan kanun hükmünün X/22 Sayılı Tebliğ’in 13. Maddesinde belirtilen hükümler gereği şirketlerin bağımsız denetim faaliyetlerini gerçekleştiren kuruluşların ve denetçilerin sorumluluk alanları aşağıda belirtildiği gibidir.

- Muhasebe faaliyetlerinde şirketlerin defterlerinin tutulması ve ilişkili hizmetlerin sağlanması
- Mali kontrol sisteminin kurulması ve geliştirilmesi noktasında gereken desteğin verilmesi
- Değerlemeye tabi olan taşınmazların değerlerinin hazırlanmasında belirleyici ekspertizlik hizmetinin verilmesi
- İç denetim mekanizmasının etkin bir şekilde kullanılması sağlamak
- Yönetim kademesinin fonksiyonlarını yerine getirmesinde yol gösterici olmak
- Uzmanlık isteyen alanlarda danışmanlık hizmetinin verilmesi gibi faaliyetlerde şirketlere gereken konularda destek verileceği belirtilmiştir (Çıtak, 2009, s. 142-143).

2.9.11 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Tarafından Yapılan Düzenlemeler

Bankacılık faaliyetleri alanında finansal piyasalarda oluşan güvensizlik ortamının kaldırılması ve yatırım d Őuncesi içinde olan iŐtiraklerin haklarının korunması ve bankalarda yapılacak bağımsız denetim faaliyetine ilişkin usul ve esasları 5411 sayılı Bankacılık Kanununu kapsamında 1 Kasım 2005 tarihinde 25983 Mükerrer sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanmıŐ ve yürürlüğe girmiştir Md.1 (BDDK, 2005, s. Md.1).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde bankalarda bağımsız denetim yapma yetkisi almış kuruluşlar ile bankalarda yapılacak bağımsız denetim faaliyetleri hakkında tebliğ 02.04.2015 tarihli Resmî Gazete'nin 29314 sayısında yayımlanmıŐtır (BDDK, 2015, s. Md.1).

Bankalar, bankacılık faaliyetlerinin gözetimi altında bulunan eksikliklerin belirlenmesi, üzerine düşen görev ve sorumlulukların tespiti ve denetim noktasında oluşacak hatalı ve hileli davranışların ortaya çıkarılması noktasında gereken uygulamaları faaliyete geçirmekle sorumludur. Mevzuat gereğince bağımsız denetçi sorumluluğunda hazırlanan finansal tablolarda oluşabilecek d Őuk risk seviyesindeki yanlışlıklarda sorumluluk sahibi olmadıklarını açıklamışlardır. Düzenlemiş oldukları finansal raporları görüş alıveriŐi içinde bulunarak imzalı tutanaklar ile bildirme zorunluluğu içerisinde dirler. Dışarıdan bağımsız denetim sorumluluğunda olan kuruluşlar, bankalar tarafından kendilerini güvence altına almak için finansal raporlamada bulunan bilgilerin doğru ve güvenilir kaynaklardan ve etkin bir iç kontrol sistemi ile tüm belge ve kayıtların taraflarına eksiksiz Şekilde verildiğine dair beyan oluŐturucu bir teminat mektubu isteyebilirler. Bu teminat mektubu bankaların yönetim birimlerinin bilgisi dâhilinde oluŐturulmaktadır (Őeng r, 2010, s. 180).

2.9.12 Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile Yapılan Düzenlemeler

Dünya üzerinde yaşanan ticari gelişmeler ışığında uyumunu sağlamakta zorluklar çeken Türk Ticaret Kanunu (TTK) güncel piyasalarla kendini güncellemek adına 1 Temmuz 2012 tarihinde yayınlanan 6102 sayılı kanun gereğince hükümlerini uygulamaya geçirmiŐtir (Nazlıoğlu, 2018, s. 91)

Kanun kapsamında oluşan düzenlemeler güncel mevzuatla örtüŐerek bağımsızlık ve etik değerler açısından üzerinde oldukça durulan bir olgu haline gelmiştir. Global

dünya üzerinde gerçekleşen Enron skandalı gibi ağır zararlarla sonuçlanan finansal durumların ülkemizde oluşmaması için yapılan düzenlemede alanında uzman, bilgi ve becerisi yüksek, olaylara objektif bakabilen, şeffaf ve bağımsız kişiler tarafından oluşturulmuştur (Tekinalp, 2006, s. 24).

Türk Ticaret Kanunu 'da tıp Sermaye Piyasası Kanununda olduğu sürecin kontrolü tamamen dış bağımsız denetim kuruluşlarının inisiyatifine bırakılmıştır. Kanunun 565. ve 635. maddeleri hükmünce Anonim şirketlerin kontrol yapısı dış bağımsız denetim kuruluşlarına bırakıldığı gibi sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ve limited şirketler de aynı şekilde bağımsız denetim kontrolünden geçmesi gerektiği belirtilmiştir (Ulusoy, 2006, s. 68-69).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun maddeleri gereğince ülkemizde bağımsız denetimin görev ve yetkinlikleri, muhasebe ilkelerinin sınırları ve yaptırımları, envanter ve stok değerlendirme sisteminin düzenlenmesi ve tutulan defterlerin güncel dijital sisteme adaptasyonu gibi bazı yenilikçi hükümleri içermektedir (Nazlıoğlu, 2018, s. 92)

2.10 Yaratıcı Muhasebe ve Etik Arasındaki İlişki

Etik kavramı belirli bir grup veya kişiler tarafından sergilenen doğru veya yanlış, iyi ya da yanlış tutumların bütünüdür. Bu tutum etik disiplini ilke olarak kabul etmiş otoriteler tarafından incelenerek gözlemlenir (Duska, Duska, & Julie, 2011, s. 30).

Bir başka ifade ile; günlük hayatta ve yaşamın her noktasında düzenlenmiş olan kanun ve nizamların yetersiz kaldığı alanlarda vicdani ve ahlaki olarak uyulması gereken bir olgudur (Aytulun, 2005, s. 1).

Çeşitli meslek gruplarının kendi aralarında edinmesi gerek etik kuralları vardır. Bu etik kurallar meslek kolunun icra edildiği her alanda uyulması ve uygulanması zorunludur. Muhasebe alanında ise, gerek ülkemizde gerekse uluslararası anlamda hazırlanmış etik ilke ve standartlar mevcuttur

Muhasebe meslek elemanlarının tabi oldukları 3568 sayılı kanun hükmünün ilgili maddelerinde belirtildiği üzere, meslek onuruna yakışmayacak tutum ve davranışlar içerisine girdiği tespit edilirse faaliyet gösterdiği ilinin oda yönetimi tarafından mesleği devam ettirme durumu tek taraflı olarak sonlandırılır. Daha sonra bu durum odanın web sitesinden “usulsüz davranışlar nedeniyle” ibaresi ile yayınlanır. (Akbulut A. R., 2014)

Tablo 6: AICPA, IFAC ve TÜRMOB Tarafından Belirtilen Mesleki Etik Kuralları

AICPA	IFAC	TÜRMOB
Sorumluluk	Sır Saklama	Sır Saklama
Kamu Çıkarı	Mesleki Davranış	Güvenilirlik
Dürüstlük	Dürüstlük	Mesleki Yeterlilik
Tarafsızlık	Tarafsızlık	Dürüstlük
Bağımsızlık	Mesleki Yeterlilik ve Özen	Tarafsızlık
Mesleki Dikkat ve Özen	Teknik Standartlar	Bağımsızlık
Hizmetin Kapsamı ve Niteliği	Mesleki Dikkat ve Özen	

Kaynak:(Akbulut Y. , 1999, s. 129),(Dinç & Cengiz, 2014, s. 224)

Finansal bilginin ilgili kullanıcılara doğru zamanda, doğru bilgiyi eksiksiz ve güvenilir şekilde sunması esastır. Eğer bu bilgiler çarpıtılarak ve değiştirilerek finansal bilgi ihtiyacı duyan kişileri zarara uğratacak şekilde sunulursa ilgili kişilerin veya grupların muhasebe birimine olan güvenleri sarsılır. Bu durum söz konusu olduğunda etik kavramın oluşması için ilgili kanun ve ilkeler çerçevesinde kamuoyuna doğru, tarafsız ve şeffaf bilginin sunulması gerekmektedir (Özocak & Baş, 2001, s. 195-196).

Mesleki ahlak kavramı ise; bir kişinin geçimini idame ettirebilmesi için yapmış olduğu mesleki faaliyetin içerisinde bağlı olduğu kuruluşun belirlemiş olduğu değerler neticesinde üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmesi durumudur (Velidedeoğlu, 1992, s. 346).

Muhasebe mesleği ile ilgili otoriteler tarafından yaratıcı muhasebe kavramının etik bir olgu olduğu konusunda görüş ayrılıkları vardır. Düzenleyici ve denetleyici kurumlar tarafından yaratıcı muhasebe kavramının aldatıcı olup olmadığı hakkında akademisyenlerle fikir ayrılıkları ortaya çıkmakta, düzenleyici ve denetleyici kurumlar şirketler tarafından sunulan finansal bilgiler ve raporlar eğer gerçek dışı bilgileri yansıtıyorsa yaratıcı muhasebenin varlığından söz etmenin mümkün olduğunu söylemektedirler. Sonucunda ilgili kanun ve yasaların maddeleri gereğince suç teşkil eden durum hakkında gerekli cezanın uygulanması gerektiği belirtmektedirler. Akademisyenler açısından ise raporlar ve finansal bilgilerde belirtilen yaratıcı yaklaşımları kazanç yönetimin getirdiği bir davranış olarak açıklamaktadırlar (Bayırlı, 2006, s. 128)

Tablo 7: Başlıca Etik Sorunları

Etkenler	Katılımcıların oranı
Menfaat ve çıkar çatışması	% 51,9
Hesapları usulsüz şekle çevirmede Müşterilerin baskısı	%50.1
Vergi kaçırmak için müşterilerin baskısı	%46,8

Kaynak:(Amat, Blake, & Dowds, 1999, s. 11)

Bu durumu ön plana çıkarmada en önemli ölçüt niyet olarak açıklanabilir. Kişilerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına iyi veya kötü niyetli bir yaklaşım içerisinde olup olmaması ahlaki yapıları ile alakalıdır. İlk başlangıçta iyi niyet göstergesi izlenimi verilerek yapılan uygulamaya sonunda tam tersi durum yani kötü niyet belirtilerinin gösterilmesi ya da kötü niyetle başlayıp sonucunda iyi bir uygulama ile sonlanması etik boyutunda yaratıcı muhasebeyi gözlemleyen kişinin değerlendirmesi ve algılamasıyla alakalıdır (Nazlıoğlu, 2018, s. 108)

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile muhasebe mesleği arasında çekişmeli bir süreç yaşanmaktadır. Global anlamda tüm dünyayı derinden etkileyen yaratıcı muhasebe uygulamaları etik boyutunda önemli bir sorun teşkil etmektedir. Muhasebe ilkelerinin esnekliklerinden doğan boşlukları manipüle ederek yapılan etik dışı davranışlar muhasebe meslek mensupları tarafından da pek hoş karşılanmamaktadır (Amat, Blake, & Dowds, 1999, s. 15)

Yaratıcı muhasebe uygulamaları toplum tarafından pek tasvip edilmeyen durumları içermektedir. Bu şekilde yapılan uygulamalar kamuoyunun şeffaf ve kaliteli bilgi edinmesi durumunu engellemektedir. Karın istikrarlı şekilde yürütülmesini sağlamak isteyen şirketlerde kar durumlarında yükseliş ve düşüş şeklinde finansal bilgi kullanıcılarının algılarını değiştirici faaliyetlerde bulunarak yaratıcı muhasebe faaliyetlerini uygulamış olurlar. Bu durumda yaratıcı muhasebe uygulamalarının etik değerler açısından ahlak dışı bir yargı olduğunu ifade etmektedir (Ömürgönülşen & Ömürgönülşen, 2009, s. 654)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE YARATICI MUHASEBEYE İLİŞKİN MUHASEBE MESLEK MENSUPLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde, Isparta Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler ve Burdur Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odasına bağlı muhasebe meslek mensupları üzerinde finansal bilgi manipülasyonu ve yaratıcı muhasebe ile ilgili düşüncelerini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırma ile ilgili olarak, araştırmanın amacı, araştırmanın kapsamı ve sınırları,, araştırmanın yöntemi, araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi gibi konular yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Amacı

Finansal bilgi manipülasyonu ve yaratıcı muhasebe ile ilgili muhasebe meslek mensuplarının düşüncelerini belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmanın temel amacı; ankete katılan meslek mensuplarının demografik özellikleri bakımından, finansal bilgi manipülasyonu ve yaratıcı muhasebe ile ilgili yargılara katılma düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık olup olmadığının araştırılmasıdır.

H0 hipotezi Isparta ve Burdur illerinde faaliyet gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının finansal bilgi manipülasyonu ve yaratıcı muhasebe ile ilgili yargılara katılma düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık yoktur.

H1 hipotezi Isparta ve Burdur illerinde faaliyet gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının finansal bilgi manipülasyonu ve yaratıcı muhasebe ile ilgili yargılara katılma düzeyleri istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklıdır..

Yukarıda belirtilen bu temel amacın dışında yapılmış olan çalışma ile elde edilen diğer bulgular ise aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır.

- Meslek mensuplarına göre yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurulma nedenleri
- Meslek mensuplarının muhasebe hatalarıyla ilgili bilgi düzeyleri,
- Meslek mensuplarının muhasebe hileleriyle ilgili bilgi düzeyleri
- Meslek mensuplarına göre muhasebe hatalarının nedenleri

- Meslek mensuplarına göre muhasebe hilelerinin nedenleri
- Meslek mensuplarının hile tespit durumları
- Meslek mensuplarının GKGMİ'ye aykırı davranış talepleriyle karşılaşma durumları
- Meslek mensuplarının faaliyet sonuçlarının değiştirilmesi talepleriyle karşılaşma durumları
- Meslek mensuplarının finansal raporların değiştirilmesi talepleriyle karşılaşma durumları
- Meslek mensuplarına göre finansal raporların daha iyi gösterilmesine başvurulma nedenleri
- Meslek mensuplarının müşterilerinin bağımsız dış denetim yaptırma durumları
- Meslek mensuplarının işletme mali tablolarını incelerken dipnotları dikkate alma sıklıkları
- Meslek mensuplarının denetlenmiş finansal raporları inceleme sıklıklarının incelenmesi
- Meslek mensuplarının finansal hile uygulamaları ile karşılaşma sıklıklarıdır.

3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Isparta Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler ve Burdur Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler odalarına tabi 599 meslek mensubu oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise; kendilerine veri toplama aracı ulaştırılan ve bu veri toplama aracındaki maddelere eksiksiz cevap veren 175 meslek mensubundan oluşmaktadır. Anket soruları, teorik bölümden yararlanarak muhasebe meslek mensuplarının finansal bilgi manipülasyonu ve yaratıcı muhasebe ve hile belirteçleri ile karşılaşma düzeylerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

3.3 Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde sırasıyla, verilerin toplanması, soruların niteliği, verilerin analizinde kullanılan yöntem gibi konular hakkında bilgi verilecektir.

3.3.1 Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüme ait olan ilk beş soru muhasebe meslek mensuplarının demografik

özelliklerini ortaya koymaya yöneliktir. 6-20. sorular ise araştırmacı tarafından geliştirilmiş anket sorularıdır. Araştırma konusu ile ilgili gerekli literatür analizi yapıldıktan sonra araştırmaya yönelik bulgulara ulaşabilmek amacıyla ilk olarak bir madde havuzu oluşturulmuş, bir alan uzmanınca değerlendirilen madde havuzundan bazı maddeler çıkartılmış olup kalan maddelerle ölçeğin ikinci bölümü tasarlanmıştır. 5'li likert tipi, çoktan seçmeli ve evet-hayır şeklinde oluşturulan maddeler bir dil uzmanının görüşü alındıktan sonra 20 meslek mensubundan oluşan bir örnekleme pilot olarak uygulanmıştır. Pilot uygulama sonucunda son halini alan maddeler ölçeğin ikinci kısmını oluşturmuştur. Ölçeğin üçüncü bölümünde (21. Madde) ise, Çelik (2010), tarafından geliştirilen ölçeğin 9. Sorusu herhangi bir değişiklik yapılmadan kullanılmış halidir. Böylelikle oluşturulan veri toplama aracı ile muhasebe meslek mensuplarının muhasebe hatalarıyla ilgili yargılara katılma düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3.3.2 Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Veriler, örneklem olarak seçilen meslek mensuplarıyla karşılıklı olarak anket sorularına cevap alınmak suretiyle elde edilmiştir. Anketlerin dağıtımında anketörlerden faydalanılmıştır. Verilerin toplanması, 4 aylık bir çalışma sonucunda tamamlanabilmiştir.

3.3.3 Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntem

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 15.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Anket sonuçları öncelikle SPSS veri tabanına girilmiş elde edilen sonuçlar, Microsoft Excel ve Word programlarına aktarılarak tablolar oluşturulmuştur.

Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeğin üçüncü bölümünü oluşturan maddeler Çelik (2010) tarafından muhasebede hata ve hileler ile ilgili muhasebe meslek mensuplarına yönelik geliştirilen anketin dokuzuncu sorusundan doğrudan alınmıştır. 5'li likert tipinde geliştirilmiş olan anketin güvenilirlik çalışmaları(Çelik, 2010)tarafından yapılmış olup anketin Cronbach's Alfa değeri 0,953 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre yapılan anket çalışmasının güvenilir olduğu ve soruların homojen olduğu görülmektedir. Ayrıca anket çalışmasında güvenilirlik düzeyini düşüren ve analiz dışı bırakılması gereken bir maddeye rastlanmamıştır. Verilerin analizinde 5'li likert ölçeği değerlendirilmesinde dağılım ortalaması:

0 – 1.29’e kadar olanlar “hiç karşılaşmıyorum”

1.30 – 2.29’e kadar olanlar “nadiren Karşılaşıyorum”

2.30 – 3.29’e kadar olanlar “ne Karşılaşıyorum ne karşılaşmıyorum”

3.30 – 4.29’ e kadar olanlar “sık karşılaşıyorum”

4.30 ve üstü olanlar “çok sık karşılaşıyorum” seklinde yorumlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Yapılan anket neticesinde araştırma bulgularının araştırma bulgularının belirtildiği bu bölümde öncelikli olarak araştırmaya dâhil olan katılımcıların demografik özellikleri belirtilerek, ankette bulunan diğer sorulara verilen cevaplar analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Isparta ve Burdur illerinde araştırmaya katılan aynı tablo içerisinde belirtilerek cevaplar ayrı şekilde açıklanmıştır.

Araştırmaya katılan meslek mensuplarına(Çelik, 2010)tarafından muhasebede hata ve hileler ile ilgili geliştirilen anket uygulanmış, meslek mensuplarının “finansal hile” ile ilgili uygulamalarla karşılaşma sıklıklarına ilişkin maddelere verdikleri cevapların puan ortalamaları belirlenmiş ve tablo 9.’da verilmiştir. Puan ortalamaları “şehir” bağımlı değişkeni açısından incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşup oluşmadığını sorgulamak adına veri seti üzerinde bağımsız örneklem t-testi uygulanmış, test sonuçları ise tablo 29’da verilmiştir.

4.1 Demografik Bulgular

Bu bölümde veri toplama aracından elde edilen muhasebe meslek mensuplarına yönelik demografik bulgular ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

Tablo 8: Meslek Mensuplarının Cinsiyet Dağılımları

	Erkek	Kadın	Toplam
Isparta	84	28	112
	75,0%	25,0%	100,0%
Burdur	49	14	63
	77,8%	22,2%	100,0%
Toplam	133	42	175
	76,0%	24,0%	100,0%

Isparta il merkezinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %75’i erkek %25’i ise kadınlardan oluşmaktadır. Burdur il merkezinde ise katılımcıların %77,8 erkeklerden oluşurken %22,2’si ise kadınlardan oluşmaktadır.

İki ilde yapılan anketlerde erkek katılımcının çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Bu durum muhasebe mesleğinin kadınlar için zor bir meslek olması ve çalışma koşullarının ağır ve yorucu olmasından dolayı tercih edilmemesi olarak ifade edilebilir.

Tablo 9: Meslek Mensuplarının Yaş Dağılımları

		26-35 yaş	36-45 yaş	46-55 yaş	56 yaş ve üzeri	Toplam
Isparta	Frekans (f)	14	42	21	35	112
	Yüzde (%)	12,5%	37,5%	18,8%	31,3%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	14	14	28	7	63
	Yüzde (%)	22,2%	22,2%	44,4%	11,1%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	28	56	49	42	175
	Yüzde (%)	16,0%	32,0%	28,0%	24,0%	100,0%

Isparta ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının %12,5'i 26-35 yaş aralığında, %37,5'i 36-45 yaş aralığında, %18,8 'i 46-55 yaş aralığında %31,3 ise 56 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Burdur ilinde ise; % katılımcıların %22,2'si 26-35 yaş aralığında, %22,2'i 36-45 yaş aralığında, %44,4 'ü 46-55 yaş aralığında %11,1 ise 56 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Çalışmanın yapıldığı Isparta ilinde 36-45 yaş aralığında meslek mensubu çalışan yoğun olarak görünürken, Burdur ilinde 46-55 yaş arası faaliyet gösteren meslek mensubu yoğunluğu gözlenmektedir.

Tablo 10: Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeyleri

		Ortaöğretim	Ön lisans	Lisans	Y. Lisans	Toplam
Isparta	Frekans (f)	35	0	66	11	112
	Yüzde (%)	31,3%	,0%	59,9%	9,8%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	0	7	49	7	63
	Yüzde (%)	,0%	11,1%	77,8%	11,1%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	35	7	115	18	175
	Yüzde (%)	20,0%	4,0%	65,7%	10,3%	100,0%

Isparta ilinde anket katılan meslek mensuplarının %31,3'ü ortaöğretim, %59,9'u lisans, %9,8'i ise yüksek lisans düzeyinde eğitim aldıkları görülmektedir. Ankete katılan meslek mensuplarından ön lisans eğitimi almış katılımcı bulunmamaktadır.

Burdur ilinde ise, %11,1'i ön lisans, %77,8'i lisans, %11,1 i ise yüksek lisans düzeyinde eğitim almışlardır. Katılımcılar arasında ortaöğretim mezunu bulunmamaktadır. Her iki il içinde katılımcıların çoğunluğu lisans düzeyinde eğitim aldıkları gözlenmektedir.

Tablo 11: Meslek Mensuplarının Mesleki Tecrübeleri

		0-5 Yıl	5-10 Yıl	10-15 Yıl	15 Yıl Üstü	Toplam
Isparta	Frekans (f)	14	25	31	42	112
	Yüzde (%)	12,5%	22,3%	27,7%	37,5%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	7	28	11	17	63
	Yüzde (%)	11,1%	44,4%	17,5%	27,0%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	21	53	42	59	175
	Yüzde (%)	12,0%	30,3%	24,0%	33,7%	100,0%

Isparta ilinde katılımcıların %12,5'i 0-5 yıl arası, %22,3'ü 5-10 yıl arası, %27,7'si 10-15 yıl arası, %37,5'i ise 15 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye sahip oldukları görülmektedir.

Burdur ilinde ise, %11,1'i 0-5 yıl arası, %44,4'ü 5-10 yıl arası, %17,5'i 10-15 yıl arası, %27,0'i ise 15 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye sahip oldukları görülmektedir.

Isparta ilinde %37,5 ile 15 yıl ve üzerinde mesleki tecrübe yoğunluk gösterirken, Burdur ilinde %44,4 ile 5-10 yıl arasında mesleki tecrübe yoğunluğu görülmektedir.

Tablo 12: Meslek Mensuplarının Mükellef Sayıları

		30 ve altı	31-60	61-90	91-120	120 ve üstü	Toplam
Isparta	Frekans (f)	7	56	21	21	7	112
	Yüzde (%)	6,3%	50,0%	18,8%	18,8%	6,3%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	7	21	28	7	0	63
	Yüzde (%)	11,1%	33,3%	44,4%	11,1%	,0%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	14	77	49	28	6	175
	Yüzde (%)	8,0%	44,0%	28,0%	16,0%	4,0%	100,0%

Isparta ilinde katılımcıların %6,3'ü 30 ve daha az mükellefe sahip olduklarını görülürken, %50'si 31-60 arası, %18,8'i 61-90 arası, %18,8'i 91-120 arası, %6,3'ünün ise 120 ve üstü mükellefinin bulunduğu görülmektedir.

Burdur ilinde ise, %11,1'ü 30 ve daha az, %33,3'ü 31-60 arası, %44,4'ü 61-90 arası, %11,1'i 91-120 arası, mükellefinin bulunduğu görülmektedir. 120 ve üzeri mükellefi bulunan meslek mensubu bulunmamaktadır.

Isparta ilinde katılımcıların %50'sinin 31-60 arası çoğunlukla mükellefi bulunurken, Burdur ilinde %44,4 ile 61-90 arasında mükellef yoğunluğu olduğu görülmektedir.

4.2 Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına Yönelik Bulgular

Isparta ilinde uygulanan anket neticesinde katılımcıların %58'inin yaratıcı muhasebe hakkında hiç bilgisi olmadığını, %8'inin çok az bilgiye sahip oldukları, %9'unun orta derecede bilgiye sahip oldukları, %17'sinin oldukça bilgili oldukları, %8'inin ise, çok bilgili oldukları görülmektedir.

Tablo 13: Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe Kavramıyla İlgili Bilgi Düzeyleri

		Hiç	Çok Az	Orta	Oldukça	Çok	Toplam
Isparta	Frekans (f)	65	9	10	19	9	112
	Yüzde (%)	58,0%	8,0%	9,0%	17,0%	8,0%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	38	7	3	11	4	63
	Yüzde (%)	60,3%	11,1%	4,8%	17,5%	6,3%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	103	16	13	30	13	175
	Yüzde (%)	58,9%	9,1%	7,4%	17,1%	7,5%	100,0%

Burdur ilinde ise, %60,3'ünün yaratıcı muhasebe hakkında hiç bilgisi olmadığını, %11,1'inin çok az bilgiye sahip oldukları, %4,8'inin orta derecede bilgiye sahip oldukları, %17,5'inin oldukça bilgili oldukları, %4'ünün ise, çok bilgili oldukları görülmektedir.

Her iki il içinde meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe hakkında hiç bilgilerinin bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 14: Meslek Mensuplarına Göre Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına Başvurulma Nedenleri

		İşletmeyi Daha İyi Gösterme k	İşletmeyi Daha Kötü Gösterme k	Daha Az Vergi Ödemek	Daha Az Kar Payı Dağıtmak	Hisse Fiyatlarını Arttırmak	Toplam
Isparta	Frekans (f)	0	0	91	14	7	112
	Yüzde (%)	,0%	,0%	81,3%	12,5%	6,3%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	6	5	49	1	2	63
	Yüzde (%)	9,5%	7,9%	77,8%	1,6%	3,2%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	6	5	140	15	7	175
	Yüzde (%)	3,5%	2,9%	80,0%	8,6%	4,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %81,3'ü yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma nedeni olarak daha az vergi ödemek için bu yola sapılabileceğini düşündüğünü,%12,5'i iştiraklerine daha az kar payı dağıtmak için yapıldığını ifade etmiştir. %6,3'ü ise şirketlerin hisse fiyatlarını yüksek göstermek için yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurulduğunu belirtmişlerdir. İşletmeyi daha iyi göstermek veya daha kötü göstermek adına hiçbir bildirimde bulunulmamıştır.

Burdur ilinde ise, katılımcıların %9,5'i işletmeyi daha iyi göstermek adına bu tür faaliyetler içerisinde girebileceklerini, %7,9'u işletmeyi daha kötü göstermek adına bu tür girişimlerde bulunulduğunu belirtmiştir, %77,8'inin daha az vergi ödemek için yapıldığını,%1,6'sı daha az kar payı dağıtmak amacıyla yapılabileceğini, %3,2' si ise hisse fiyatlarını arttırmak için bu tür girişimlerde bulunabileceğini belirttikleri görülmektedir.

Her iki il içinde yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuru nedeni olarak daha az vergi ödemek için bu tür faaliyetlerinde bulunabileceğini ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 15: Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe Yapılması Teklifiyle Karşılaşma Durumları

	Evet	Hayır	Toplam
Isparta	28	84	112
	25,0%	75,0%	100,0%
Burdur	14	49	63
	22,2%	77,8%	100,0%
Toplam	42	133	175
	24,0%	76,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %25'i mükellefleri tarafından yaratıcı muhasebe uygulamaları yapması hususunda teklif aldığını belirtirken, %75'i ise böyle bir teklifle karşılaşmadıklarını belirttikleri görülmektedir.

Burdur ilinde ise, katılımcıların %22,2 si mükelleflerinden yaratıcı muhasebe faaliyetlerinde bulunmaları için teklif aldıklarını belirtirken, %77,8'i ise mükelleflerinden böyle bir talep gelmediğini belirtmişlerdir.

Her iki il içinde ankete katılan Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe Yapılması Teklifiyle Karşılaşma durumuna hayır cevabı verdikleri yoğunlukla görülmektedir.

Tablo 16: Meslek Mensuplarının Muhasebe Hatalarıyla İlgili Bilgi Düzeyleri

		Hiç	Çok Az	Orta	Oldukça	Çok	Toplam
Isparta	Frekans (f)	10	4	35	42	21	112
	Yüzde (%)	8,9%	3,6%	31,3%	37,5%	18,8%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	3	2	21	32	5	63
	Yüzde (%)	4,8%	3,2%	33,3%	50,8%	7,9%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	13	6	56	74	26	175
	Yüzde (%)	7,4%	3,4%	32,0%	42,3%	14,9%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %8,9 u muhasebe hatalarıyla ilgili hiç bilgisinin bulunmadığını,%3,6'sı bu konu hakkında çok az bilgisi olduğunu, %31,3 ü orta düzeyde bilgi sahibi olduklarını, %37,5'i oldukça bilgi sahibi olduklarını, %18,8'inin ise, bu konu hakkında çok bilgili oldukları görülmektedir.

Burdur ilinde ise, %4,8' i muhasebe hatalarıyla ilgili hiç bilgisinin bulunmadığını,%3,2'si bu konu hakkında çok az bilgisi olduğunu, %33,3'ü orta düzeyde bilgi sahibi olduklarını, %50,8'i oldukça bilgi sahibi olduklarını, %7,9'unun ise, bu konu hakkında çok bilgili oldukları görülmektedir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının muhasebe hatalarıyla ilgili oldukça bilgili oldukları söylenebilir.

Tablo 17: Meslek Mensuplarının Muhasebe Hileleriyle İlgili Bilgi Düzeyleri

		Hiç	Çok Az	Orta	Oldukça	Çok	Toplam
Isparta	Frekans (f)	0	0	42	49	21	112
	Yüzde (%)	,0%	,0%	37,5%	43,8%	18,8%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	0	3	21	35	4	63
	Yüzde (%)	,0%	4,8%	33,3%	55,6%	6,3%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	0	3	63	84	25	175
	Yüzde (%)	,0%	1,7%	36,0%	48,0%	14,3%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %37,5'inin muhasebe hileleriyle orta düzeyde bilgi sahibi olduklarını,%43,8'inin oldukça bilgi sahibi olduklarını, %18,8'inin ise, bu konu hakkında çok bilgili oldukları görülmektedir. Hiç bilgisi olmayan veya çok az bilgisi bulunan katılımcı bulunmamaktadır.

Burdur ilinde ise, %4,8'inin muhasebe hileleriyle çok az bilgi sahibi olduklarını,%33,3'ünün orta seviyede bilgi sahibi olduklarını, %55,6'sının, bu konu hakkında oldukça bilgili oldukları %6,3'ünün ise, bu konu hakkında çok bilgili oldukları görülmektedir. Hiç bilgisi olmayan katılımcı bulunmamaktadır.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının muhasebe hileleriyle ilgili oldukça bilgili oldukları söylenebilir.

Tablo 18: Meslek Mensuplarına Göre Muhasebe Hatalarının Nedenleri

		Bilgisizlik	Dikkatsizlik	İş Yoğunluğu	Tecrübesizlik	Toplam
Isparta	Frekans (f)	14	42	35	21	112
	Yüzde (%)	12,5%	37,5%	31,3%	18,8%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	7	21	14	21	63
	Yüzde (%)	11,1%	33,3%	22,2%	33,3%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	21	63	49	42	175
	Yüzde (%)	12,0%	36,0%	28,0%	24,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %12,5'i muhasebe hatalarının yapılmasının nedenini bilgisizlik olarak değerlendirirken, %37,5'i dikkatsizlik, %31,3'ü iş yoğunluğu, %18,8'inin ise tecrübesizlik olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Burdur ilinde ise, %11,1'i muhasebe hatalarının yapılmasının nedenini bilgisizlik olarak değerlendirirken, %33,3'ü dikkatsizlik, %22,2'si iş yoğunluğu, %33,3'ü ise tecrübesizlik olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Isparta ilinde muhasebe hatalarının neden kaynaklandığı hakkında yoğunluğun dikkatsizlik sonucu yapıldığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Burdur ilinde ise bu durum, dikkatsizlik ve tecrübesizlikten kaynaklanmakta olduğu eşit bir seviyede belirtildiği görülmektedir.

Tablo 19: Meslek Mensuplarına Göre Muhasebe Hilelerinin Nedenleri

		Karı Arttırmak	Vergi Matrahını Düşürmek	İşletme Değerini Arttırmak	Art Niyetli Olmak	Toplam
Isparta	Frekans (f)	14	56	0	42	112
	Yüzde (%)	12,5%	50,0%	,0%	37,5%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	7	42	7	7	63
	Yüzde (%)	11,1%	66,7%	11,1%	11,1%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	21	98	7	49	175
	Yüzde (%)	12,0%	56,0%	4,0%	28,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %12,5'i muhasebe hilelerinin yapılmasının nedenini şirketin karlılığını arttırmak olarak değerlendirirken, %50,0'si vergi matrahını düşürmek için yapıldığını, %37,5'i ise art niyetli sebeplerden dolayı yapıldığını ifade etmiştir.

Burdur ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının%11,1'i muhasebe hilelerinin yapılmasının nedenini şirketin karlılığını arttırmak olarak değerlendirirken, %66,7'si vergi matrahını düşürmek için yapıldığını, %11,1'i işletmenin değerini arttırmak, %11,1'i ise art niyetli sebeplerden dolayı yapıldığını ifade etmiştir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının ortak görüşü vergilerde usulsüzlük yaparak vergi matrahını düşürmek olarak ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 20: Meslek Mensuplarının Hile Tespit Durumları

	Evet	Hayır	Toplam
Isparta	98	14	112
	87,5%	12,5%	100,0%
Burdur	35	28	63
	55,6%	44,4%	100,0%
Toplam	133	42	175
	76,0%	24,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının%87,5'i işletme yöneticileri tarafından yapılan hileli durumları tespit ettiklerini belirtirken, %12,5'i ise hileli bir durumla karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Burdur ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının%55,6' sını işletme yöneticileri tarafından yapılan hileli durumları tespit ettiklerini belirtirken, %44,4'ü ise hileli bir durumla karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının ortak görüşü işletme yöneticileri tarafından hileli durumlarda karşılaştıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 21: Meslek Mensuplarının GKGMİ'ye Aykırı Davranış Talepleriyle Karşılaşma Durumları

	Evet	Hayır	Toplam
Isparta	98	14	112
	87,5%	12,5%	100,0%
Burdur	42	21	63
	66,7%	33,3%	100,0%
Toplam	140	35	175
	80,0%	20,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %87,5'i Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine aykırı şekilde işletme yöneticileri tarafından böyle bir talebin geldiğini belirtirken, %12,5'i ise işletme yöneticileri tarafından GKGMİ'ye aykırı bir taleple karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Burdur ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %66,7'si Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine aykırı şekilde işletme yöneticileri tarafından böyle bir talebin geldiğini belirtirken, %33,3'ü ise işletme yöneticileri tarafından GKGMİ'ye aykırı bir taleple karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının ortak görüşü Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine aykırı bir şekilde işletme yöneticileri tarafından böyle bir talebin geldiğini ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 22: Meslek Mensuplarının Faaliyet Sonuçlarının Değiştirilmesi Talepleriyle Karşılaşma Durumları

	Evet	Hayır	C Toplam
Isparta	105	7	112
	93,8%	6,3%	100,0%
Burdur	56	7	63
	88,9%	11,1%	100,0%
Toplam	161	14	175
	92,0%	8,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının%93,8,'i mükellefleri tarafından işletmelerde gerçekleşen faaliyetleri olumlu ya da olumsuz şekilde değiştirilmesini istediklerini, %6,3'ü ise böyle bir taleple karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Burdur ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının%88,9'u mükellefleri tarafından işletmelerde gerçekleşen faaliyetleri olumlu ya da olumsuz şekilde değiştirilmesini istediklerini, %11,1'i ise böyle bir taleple karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının ortak görüşü mükellefleri tarafından işletmenin faaliyetlerini olumlu ya da olumsuz şekilde değiştirilmesi için talepte bulunulduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 23: Meslek Mensuplarının Finansal Raporların Değiştirilmesi Talepleriyle Karşılaşma Durumları

	Evet	Hayır	Toplam
Isparta	98	14	112
	87,5%	12,5%	100,0%
Burdur	49	14	63
	77,8%	22,2%	100,0%
Toplam	147	28	175
	84,0%	16,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının%87,5'i mükellefleri tarafından finansal tablolar üzerinde değişiklik yapılması konusunda talep geldiğini belirtirken, %12,5'i ise böyle bir taleple karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Burdur ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının%77,8'i mükellefleri tarafından finansal tablolar üzerinde değişiklik yapılması konusunda talep geldiğini belirtirken, %22,2'si ise böyle bir taleple karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının ortak görüşü mükellefleri tarafından finansal tablolar üzerinde değişiklik yapmak suretiyle talepte bulunulduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 24: Meslek Mensuplarına Göre Finansal Raporların Daha İyi Gösterilmesine Başvurulma Nedenleri

		İşletmenin İmajını Güçlendir me	Yatırımcı Çekmek	Kredi Alabilmek	Yüksek Prim ve İkramiye Dağıtmak	İşletmenin Borsa Değerini Arttırmak	Toplam
Isparta	Frekans (f)	14	21	67	3	7	112
	Yüzde (%)	12,5%	18,8%	59,8%	2,6%	6,3%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	9	5	38	7	4	63
	Yüzde (%)	14,3%	7,9%	60,3%	11,1%	6,4%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	23	26	115	10	11	175
	Yüzde (%)	13,2%	14,9%	65,8%	5,8%	6,3%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının finansal tabloların daha iyi gösterilmesine başvurusunu nedeni olarak, %12,5'i işletmenin imajını güçlendirmek olarak yanıtlarken, %18,8'i yatırım düşüncesi içerisinde olanları çekmek için yapıldığını, %59,8'i kredi sağlayan kuruluşlardan kredi alabilmek için yapıldığını, %2,6'sı işletme çalışanlarına ve iştiraklerine yüksek prim ve ikramiye dağıtmak olduğunu, %6,3'ü ise işletmenin borsada işlem gören hisselerinin değerini arttırmak için yapıldığını ifade etmişlerdir.

Burdur ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının finansal tabloların daha iyi gösterilmesine başvurusunu nedeni olarak, %14,3'ü işletmenin imajını güçlendirmek olarak yanıtlarken, %7,9'u yatırım düşüncesi içerisinde olanları çekmek için yapıldığını, %60,3'ü kredi sağlayan kuruluşlardan kredi alabilmek için yapıldığını, %11,1'i işletme çalışanlarına ve iştiraklerine yüksek prim ve ikramiye dağıtmak olduğunu, %6,4'ü ise işletmenin borsada işlem gören hisselerinin değerini arttırmak için yapıldığını ifade etmişlerdir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının ortak görüşü mükellefleri tarafından finansal tabloların daha iyi gösterilmesinin nedeni olarak kredi veren kuruluşlardan kredi alabilmek için talepte bulunulduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 25: Meslek Mensuplarının Müşterilerinin Bağımsız Dış Denetim Yaptırma Durumları

	Evet	Hayır	Toplam
Isparta	28	84	112
	25,0%	75,0%	100,0%
Burdur	14	49	63
	22,2%	77,8%	100,0%
Toplam	42	133	175
	24,0%	76,0%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %25,0'i mükelleflerinin bağımsız dış denetim yaptıklarını belirtirken, %75,0'i ise mükelleflerinin bağımsız dış denetim yaptırmadıklarını belirtmişlerdir.

Isparta ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %22,2'si mükelleflerinin bağımsız dış denetim yaptıklarını belirtirken, %77,8'i ise mükelleflerinin bağımsız dış denetim yaptırmadıklarını belirtmişlerdir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensupları mükelleflerinin bağımsız dış denetim yaptırmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 26: Meslek Mensuplarının İşletme Mali Tablolarını İncelerken Dipnotları Dikkate Alma Sıklıkları

		Hiç	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman	Toplam
Isparta	Frekans (f)	49	21	4	35	3	112
	Yüzde (%)	43,8%	18,8%	3,6%	31,3%	2,7%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	28	21	7	0	7	63
	Yüzde (%)	44,4%	33,3%	11,1%	,0%	11,1%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	77	42	11	35	10	175
	Yüzde (%)	44,0%	24,0%	6,3%	20,0%	5,7%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %43,8'i işletmelerin mali tablolarını incelerken dipnotlara hiç dikkate almadıklarını belirtirken, %18,8'i nadiren baktıklarını, %3,6'sı bazen baktıklarını, %31,3'ü sıklıkla baktıklarını, %2,7'si ise her zaman dipnotları dikkate aldıklarını belirtmişlerdir.

Burdur ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %44,4'i işletmelerin mali tablolarını incelerken dipnotlara hiç dikkate almadıklarını belirtirken, %33,3'ü nadiren baktıklarını, %11,1'i bazen baktıklarını, %11,1'i ise her zaman dipnotları dikkate aldıklarını belirtmişlerdir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensupları işletmelerin mali tablolarını incelerken dipnotlara hiç dikkate almadıkları görülmektedir.

Tablo 27: Meslek Mensuplarının Denetlenmiş Finansal Raporları İnceleme Sıklıkları

		Hiç	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman	Toplam
Isparta	Frekans (f)	42	49	14	3	4	112
	Yüzde (%)	37,5%	43,8%	12,5%	2,7%	3,6%	100,0%
Burdur	Frekans (f)	21	28	5	4	5	63
	Yüzde (%)	33,3%	44,4%	8,0%	6,3%	8,0%	100,0%
Toplam	Frekans (f)	63	77	19	7	9	175
	Yüzde (%)	36,0%	44,0%	10,9%	4,0%	5,1%	100,0%

Isparta ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %37,5'i denetlenmiş finansal raporlara inceleme sıklıklarını hiç incelediklerini belirtirken, %43,8'i nadiren incelediklerini, %12,5'i bazen incelediklerini, %2,7'si sıklıkla baktıklarını, %3,6'sı ise her zaman finansal raporları incelediklerini belirtmişlerdir.

Burdur ilinde ise, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %33,3'ü denetlenmiş finansal raporlara inceleme sıklıklarını hiç incelediklerini belirtirken, %44,4'ü nadiren incelediklerini, %8'i bazen incelediklerini, %6,3'ü sıklıkla baktıklarını, %8'i ise her zaman finansal raporları incelediklerini belirtmişlerdir.

Her iki il içinde ankete katılan muhasebe meslek mensupları denetlenmiş finansal raporları nadiren inceledikleri görülmektedir.

Tablo 28: Meslek mensuplarının finansal hile uygulamaları ile karşılaşma sıklıklarına ilişkin T-testi sonuçları

Karşılaşılan Uygulama	Şehir	Ort.	Ortalamaların Eşitliği İçin t-testi p (2-kuyruklu)
1. Nakit tahsilatlar artarken, çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması veya aynı kalması	Isparta	3,50	,018
	Burdur	3,00	
2. Günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması	Isparta	3,06	,000
	Burdur	2,22	
3. Kasadaki nakitte olağan olmayan ve beklenmeyen dalgalanmalar	Isparta	3,63	,000
	Burdur	2,11	
4. Satıcıdan gelen faturaların numaralarının ardışık olması	Isparta	3,81	,005
	Burdur	3,44	
5. Yüksek düzeylerde ve sıklıkla hizmet alımı yapılması	Isparta	4,13	,938
	Burdur	4,11	
6. Alınan mal veya hizmetlerin standart fiyatların oldukça üzerinde olması	Isparta	4,19	,798
	Burdur	4,22	
7. Benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapılması	Isparta	3,75	,279
	Burdur	3,89	
8. Bordroda gözükken çalışanın personel kayıtlarının olmaması	Isparta	4,25	,844
	Burdur	4,22	
9. Karlarda açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar	Isparta	4,25	,032
	Burdur	3,89	
10. Sevkiyatlarda çıkan noksanlıklarla ilgili olarak sürekli müşteri şikayetleri	Isparta	4,19	,798
	Burdur	4,22	
11. Envanter kayıtlarında yapılan ve mantıklı açıklamaları olmayan düzeltmeler	Isparta	3,56	242
	Burdur	3,33	
12. Tahsilatı yapılamayan satışlarda ve şüpheli alacaklarda artışlar	Isparta	4,19	,028
	Burdur	4,44	
13. Mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar	Isparta	4,19	,121
	Burdur	4,00	
14. Değersiz hale getirilen, kaybolan, çalınan veya atık durumuna gelen mallarda artış	Isparta	4,44	,244
	Burdur	4,56	

Tablo 28 incelendiğinde “meslek mensuplarının nakit tahsilatlar artarken, çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması veya aynı kalması” durumu ile karşılaşma sıklıkları ortalamalarının Isparta’da bulunan meslek mensupları için 3,50 Burdur’da bulunan meslek mensupları için ise 3,00 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda Isparta’daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “ne karşılaşıyorum ne karşılaşmıyorum”, Burdur’dakilerin ise “sık karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile

karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur'da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p<0,05$).

Anketin 2.maddesini oluşturan “günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması“ durumu ile karşılaşma sıklıklarına yönelik yöneltilen soruya meslek mensuplarının verdikleri cevapların ortalaması Tablo 28.incelendiğinde Isparta'da görev yapan meslek mensuplarının cevaplarının ortalamalarının 3,06 olduğu Burdur'da görev yapan meslek mensuplarının ortalamalarının ise 2,22 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda Isparta ilindeki meslek mensuplarının bu uygulama ile “ne karşılaşıyorum ne karşılaşmıyorum” cevabı verdikleri, Burdur ilindeki meslek mensuplarının ise “nadiren karşılaşıyorum” şeklinde cevap verdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur'da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p<0,05$).

“Kasadaki nakitte olağan olmayan ve beklenmeyen dalgalanmalar” durumu ile ne sıklıkla karşılaştıkları yönünde kendilerine soru yöneltilen meslek mensuplarının bu maddeye verdikleri cevapların ortalamalarının Isparta'da bulunanlar için 3,63 Burdur'da bulunanlar için ise 2,11 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda Isparta'daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum”, Burdur'dakilerin ise “nadiren karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur'da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p<0,05$).

Tablo 28. incelendiğinde “satıcıdan gelen faturaların numaralarının ardışık olması” durumu ile karşılaşma sıklıkları ortalamalarının Isparta'da bulunan meslek mensupları için 3,81 Burdur'da bulunan meslek mensupları için ise 3,44 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda gerek Isparta'daki gerek Burdur'daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur'da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p<0,05$).

Anketin 5. maddesini oluşturan “yüksek düzeylerde ve sıklıkla hizmet alımı yapılması“ durumu ile karşılaşma sıklıklarına yönelik yöneltilen soruya meslek mensuplarının verdikleri cevapların ortalaması Tablo 28.’de incelendiğinde Isparta’da görev yapan meslek mensuplarının cevaplarının ortalamalarının 4,13 olduğu Burdur’da görev yapan meslek mensuplarının ortalamalarının ise 4,11 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda hem Isparta ilindeki hem de Burdur ilindeki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” cevabı verdikleri, söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

“Alınan mal veya hizmetlerin standart fiyatların oldukça üzerinde olması” durumu ile ne sıklıkla karşılaştıkları yönünde kendilerine soru yöneltilen meslek mensuplarının bu maddeye verdikleri cevapların ortalamalarının Isparta’da bulunanlar için 4,19 Burdur’da bulunanlar için ise 4,22 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda Isparta’daki ve Burdur’daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir t-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Tablo 28 incelendiğinde “benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapılması” durumu ile karşılaşma sıklıkları ortalamalarının Isparta’da bulunan meslek mensupları için 3,75 Burdur’da bulunan meslek mensupları için ise 3,89 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda gerek Isparta’daki gerek Burdur’daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Anketin 8. maddesini oluşturan “bordroda gözüken çalışanın personel kayıtlarının olmaması“ durumu ile karşılaşma sıklıklarına yönelik yöneltilen soruya meslek mensuplarının verdikleri cevapların ortalaması Tablo 28.’de incelendiğinde Isparta’da görev yapan meslek mensuplarının cevaplarının ortalamalarının 4,25 olduğu Burdur’da

görev yapan meslek mensuplarının ortalamalarının ise 4,22 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda hem Isparta ilindeki hem de Burdur ilindeki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” cevabı verdikleri, söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

“Karlarda açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar” durumu ile ne sıklıkla karşılaştıkları yönünde kendilerine soru yöneltilen meslek mensuplarının bu maddeye verdikleri cevapların ortalamalarının Isparta’da bulunanlar için 4,25 Burdur’da bulunanlar için ise 3,89 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda hem Isparta’daki hem de Burdur’daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p<0,05$).

Tablo 28 incelendiğinde “sevkiyatlarda çıkan noksanlıklarla ilgili olarak sürekli müşteri şikayetleri” durumu ile karşılaşma sıklıkları ortalamalarının Isparta’da bulunan meslek mensupları için 4,19 Burdur’da bulunan meslek mensupları için ise 4,22 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda gerek Isparta’daki gerek Burdur’daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Anketin 11. maddesini oluşturan “envanter kayıtlarında yapılan ve mantıklı açıklamaları olmayan düzeltmeler“ durumu ile karşılaşma sıklıklarına yönelik yöneltilen soruya meslek mensuplarının verdikleri cevapların ortalaması Tablo 28.’de incelendiğinde Isparta’da görev yapan meslek mensuplarının cevaplarının ortalamalarının 3,56 olduğu Burdur’da görev yapan meslek mensuplarının ortalamalarının ise 3,33 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda hem Isparta ilindeki hem de Burdur ilindeki meslek mensuplarının

bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” cevabı verdikleri, söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

“Tahsilatı yapılamayan satışlarda ve şüpheli alacaklarda artışlar” durumu ile ne sıklıkla karşılaştıkları yönünde kendilerine soru yöneltilen meslek mensuplarının bu maddeye verdikleri cevapların ortalamalarının Isparta’da bulunanlar için 4,19 Burdur’da bulunanlar için ise 4,44 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda Isparta’daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum”, Burdur’daki meslek mensuplarının ise “çok sık karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p<0,05$).

Tablo 28. incelendiğinde “Mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar” durumu ile karşılaşma sıklıkları ortalamalarının Isparta’da bulunan meslek mensupları için 4,19 Burdur’da bulunan meslek mensupları için ise 4,00 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda gerek Isparta’daki gerek Burdur’daki meslek mensuplarının bu uygulama ile “sık karşılaşıyorum” şeklinde görüş bildirdikleri söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Anketin 14. maddesini oluşturan “değersiz hale getirilen, kaybolan, çalınan veya atık durumuna gelen mallarda artış” durumu ile karşılaşma sıklıklarına yönelik yöneltilen soruya meslek mensuplarının verdikleri cevapların ortalaması Tablo 28.’de incelendiğinde Isparta’da görev yapan meslek mensuplarının cevaplarının ortalamalarının 4,44 olduğu Burdur’da görev yapan meslek mensuplarının ortalamalarının ise 4,56 değerini aldığı görülmektedir. Puan ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda hem Isparta ilindeki hem de Burdur ilindeki meslek mensuplarının bu uygulama ile “çok sık karşılaşıyorum” cevabı verdikleri, söylenebilir. T-testi sonuçları incelendiğinde ise bu uygulama ile karşılaşma sıklık puanlarında Isparta ve Burdur’da

görev yapan meslek mensupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

SONUÇ

Bu bölümde yürütülen çalışmanın sonuçları maddeler halinde paylaşılmıştır. Araştırma neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe kavramıyla ilgili bilgi düzeylerinin çok düşük olduğu, Isparta ve Burdur illerinde görev yapan meslek mensuplarının büyük kısmının yaratıcı muhasebe kavramına ilişkin hiç bilgisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Meslek mensuplarına göre yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma nedenleri arasında en sık rastlanılanı daha az vergi ödeme isteğidir.

Meslek mensuplarının büyük bir kısmı bugüne kadar yaratıcı muhasebe yapılması yönünde bir teklif almadıklarını belirtmişlerdir.

Meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe hatalarıyla ilgili bilgi düzeyleri genellikle orta seviye ve üzerindedir.

Meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe hileleri ile ilgili bilgi düzeyleri genellikle orta seviye ve üzerindedir.

Meslek mensuplarına göre muhasebe hatalarının nedenleri ilk sırada “dikkatsizlik”, ikinci sırada “iş yoğunluğu”, üçüncü sırada “tecrübesizlik” ve dördüncü sırada “bilgisizlik” olarak sıralanabilir.

Meslek mensuplarına göre en sık karşılaşılan muhasebe hile nedeni vergi matrahını düşürmektir.

Meslek mensuplarının genellikle muhasebe hilelerini tespit edebildiklerini belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Meslek mensuplarının çok büyük bir kısmı GKGMİ’ye aykırı davranış talepleriyle karşılaştıklarını bildirmişlerdir.

Meslek mensuplarının çok büyük bir kısmı faaliyet sonuçlarının değiştirilmesi talepleriyle karşılaştıklarını bildirmişlerdir.

Meslek mensuplarının çok büyük bir kısmı finansal raporların değiştirilmesi talepleriyle karşılaştıklarını bildirmişlerdir.

Meslek mensuplarına göre finansal raporların daha iyi gösterilmesine başvurulmasında en sık karşılaşılan neden kredi alabilmektir.

Meslek mensuplarının müşterilerinin genellikle bağımsız dış denetim yaptırdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Meslek mensuplarının çoğunluğunun işletme mali tablolarının incelerken dipnotları dikkate almadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Meslek mensuplarının denetlenmiş finansal raporları inceleme sıklıklarının oldukça düşük olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki durumlarla karşılaşma sıklıkları değerlendirildiğini Isparta ve Burdur'da görev yapan meslek mensuplarının belirtilen durumlar ile karşılaşma sıklıkları açısından aralarında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır:

- Nakit tahsilatlar artarken, çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması veya aynı kalması
- Günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması
- Kasadaki nakitte olağan olmayan ve beklenmeyen dalgalanmalar
- Satıcıdan gelen faturaların numaralarının ardışık olması
- Karlarda açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar
- Tahsilatı yapılamayan satışlarda ve şüpheli alacaklarda artışlar

Aşağıdaki durumlarla karşılaşma sıklıkları değerlendirildiğini Isparta ve Burdur'da görev yapan meslek mensuplarının belirtilen durumlar ile karşılaşma sıklıkları açısından aralarında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır:

- Yüksek düzeylerde ve sıklıkla hizmet alımı yapılması
- Alınan mal veya hizmetlerin standart fiyatların oldukça üzerinde olması
- Benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapılması
- Bordroda gözüken çalışanın personel kayıtlarının olmaması
- Sevkiyatlarda çıkan noksanlıklarla ilgili olarak sürekli müşteri şikâyetleri
- Envanter kayıtlarında yapılan ve mantıklı açıklamaları olmayan düzeltmeler
- Mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar
-

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Anthony , R., Merchant, K., ve Hawkins, D. (2007). *Accounting: Text and Cases 12. Edition*. New York: McGraw-HillIrwin.
- Archer, S. (1996). The Ethics of Creative Accounting. *Science and Engineering Ethics*, 1(2), 55-70.
- Bayraklı, H. H., Erkan, M., ve Elitaş, C. (2012). *Muhasebe ve Vergi Denetiminde Muhasebe Hata ve Hileleri*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Bozkurt, N. (2009). *İşletmelerin Kara Deliği Hile*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Coenen, T. (2008). *Essentials of Corporate Fraud*. USA: Wiley.
- Coenen, T. (2008). *Essentials of Corporate Fraud*. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Davenport, T. H., ve Laurence, P. (2001). *Working Knowledge (İş Dünyasında Bilgi Yönetimi)*. (G. Güney, Çev.) İstanbul: Rota Yayınları.
- Duska, R., Duska, B., ve Julie, S. (2011). *Accounting Ethics, Second Edition*. ABD: John Wiley & Sons.
- Ercan, M. K., ve Ban, Ü. (2005). *Finansal Yönetim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Erciyas, M. (2002). *Kar Yönetimi Uygulamaları*. Ankara: SPK Yeterlilik Etüdü.
- Erdoğan, M. (1990). *İşletme Finansmanı*. Diyarbakır.
- Erdoğan, M. (2002). *Finansal Muhasebe*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Erdoğan, M. (2006). *Denetim Kavramsal Ve Teknolojik Yapı*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Erkan, M., Elitaş, C., ve Ceran, Y. (2010). *Dönemsonu Muhasebe İşlemleri*. Ankara: Ekin Kitabevi.
- Genç, M., ve Köse, Y. (2018). *Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları ve Türkiye'de Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu (Cilt Sonçağ Matbaacılık)*. Ankara: Akademisyen Kitabevi A.Ş.

- Goldmann, P., ve Kaufman, H. (2009). *Anti-Fraud Risk and Control Workbook*. US: Wiley.
- Griffiths, I. (1986). *Creative Accounting How to Make Your Profits What You Want Them to Be*. Unwin Paperbacks. Great Britain.
- Güredin, E. (2007). *Denetim ve Güvence Hizmetleri SMMM ve YMM'lere Yönelik İlkeler ve Teknikler* (11 b.). İstanbul: Arıkan Basım Yayım.
- Jones, M. (2011a). *Introduction – Setting The Scene*". M. J. Jones (Ed.). *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*. England: John Wiley & Sons Ltd.
- Jones, M. j. (2011). *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*. Chichester, England.: John Wiley&Sons Inc. .
- Kaval, H. (2005). *Muhasebe Denetimi (Uluslararası raporlama standartları uygulama örnekleri ile)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- McBarnet, D., ve Whelan, C. (1999). *Creative Accounting and the Cross - Eyed Javelin Throver*. England: Wiley Pr.
- MHUD. (2004). *Denetim İlke ve Esasları* . İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği Acar Matbaası.
- Moeller, R. R. (2009). *Brink's Modern Internal Auditing*.. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Mulford, C. W., ve Comiskey, E. E. (2002). *The Financial Numbers Game, Detecting Creative Accounting Practice*. U.S.A: John Wiley & Sons.
- Rezaee, Z. (2002). *Financial Statement Fraud - Prevention and Detection*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Siegel, J. G., ve Shim, J. K. (2005). *Dictionary Of Accounting Terms*, . Fourth Edition Barron's Educational Series 5 edition.
- Smith, T., ve Hannah, R. (1991). *Accounting for Growth*. UK: UBS Phillips and Drew.
- Tezcanlı, M. (1996). *İçeriden Öğrenenlerin Ticareti ve Manipülasyonlar*. İstanbul: Ufuk Reklamcılık ve Matbaacılık Ltd.

TMSK. (2009). *Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarıyla Uyumlu TMS ve TFRS*. Ankara: TMSK Yayınları.

Velidedeoğlu, T. V. (1992). Türkiye’de Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetimi. U. Büyükbalkan (Dü.), *15. Muhasebe Kongresi*. içinde 36. Ankara: TÜRMOB Yayınları.

Yörük, N., ve Doğan, E. (2009). *Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi Manipülasyonunun Belirlenmesine Yönelik İMKB’de Bir Uygulama*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Tezler

Arı, M. (2007). “*Finansal Raporlamaya Olan Güvenin Aktarılmasına Yönelik Yeni Yaklaşımlar*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul

Avşarlıgil, N. (2010). “*Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri ve Beneish Modeli İle Bir Uygulama*”. T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta

Ayarlıoğlu, M. A. (2007), “*Kar Yönetimi Uygulamaları Ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda Test Edilmesi*”. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara

Bayındır, S. (2010), “*Türk Sermaye Piyasası Hukukunda Manipülasyon Suçu*” Yayınlanmamış Doktora Tezi.: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı. İstanbul

Bayırlı, R. (2006). “*Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı. Ankara

Bayraktar, A. (2007). “*Türkiye’de Muhasebe Hileleri Tarihi*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne

- Canbulut, G. (2008), “*Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Örnek Bir Uygulama*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Finansman Bilim Dalı. İzmir
- Cengiz , S. (2015). “*Yaratıcı Muhasebe Kapsamında Manipülasyona Uğramış Verilerin Finansal Tablolardaki Gerçek Durumu Engellemesi Ve Bağımsız Denetimin Kalitesine Etkisinin İncelenmesi*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. T.C Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Kırıkkale
- Çelik, T. (2010). *Muhasebede Hata ve Hileler İle İlgili Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde Bir Araştırma*. T.C Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde.
- Çıtak, N. (2009). *Hileli Mali Raporlamada Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama* Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı. İstanbul
- Ertugay, E. (2013). *Gelecekteki Nakit Akışlarının Tahmininde Nakit Akışlarının Rolü* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Ankara
- Kurt, S. (2013). “*Halka Açık İşletmelerden Muhasebe Hile Örnekleri Ve Çözüm Önerileri*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C.Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Edirne.
- Kütük , H. (2010). “*Sermaye Piyasasında Manipülasyon, Cezai Ve Hukuki Sonuçları.*” T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta
- Naser, K. H. (1990). *Creative Accounting: An Examination of Its Nature and Use*. Cardiff: University of Wales College of Cardiff Accounting and Finance Section Cardiff Business School, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Birleşik Krallık
- Nazlıoğlu, B. (2018). “*Yaratıcı Muhasebe Ve Bankalar Üzerinde Bir Uygulama*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Ankara

- Okay, S. (2011). *Muhasebe Hata ve Hilelerinin Meslek Etiği Açısından İrdelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karaman
- Sakin, T. (2008). “*Türk Muhasebe Hukukunda Bağımsız Denetim İle İlgili Standartların Yeterliliğinin ve Uygulanma Düzeyinin Türk Ekonomisine Etkilerinin Araştırılması*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı. İstanbul
- Seyman , H. (2010). “*İMKB Hisse Senedi Piyasasında Manipülasyon Ve Engellemeye Yönelik Tedbirler*” . Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi TC. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Para, Sermaye Piyasası Ve Finansal Kurumlar Bilim Dalı. İstanbul
- Şengür, E. D. (2010). “*İşletmelerde Hile, Hilenin Önlenmesi, Hileli Finansal Raporlama ile ilgili Düzenlemeler ve Bir Araştırma.*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı. İstanbul
- Tekin, E. (2017). “*2010-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Halka Açık Şirketlerde Manipülasyon Üzerine Beneish Modeli İle Amprik Çalışma*”. T.C. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara
- Ulusoy, Y. (2006). “*Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı. İzmir
- Yağbasan, B. Y. (2010). “*Hileli Finansal Raporlama Aracı Olarak Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi T.C Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı. Konya
- Yayla, H. E. (2006). “*Güç Ve Yetki İlişkilerinin Muhasebe Bilgisi Kararları Üzerindeki Etkisi: Türkiye’deki Özel Hastaneler Üzerine Yapısal Bir Model Önerisi.*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara

Dergi ve Makaleler

- Akbulut, Y. (1999). Meslek Ahlâkı Kriterleri ve Muhasebe Mesleği Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 1(1).
- Akyel, N., ve Karaca, N. (2005). Bağımsız Denetim Açısından Etik ve Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları. *Mali Çözüm Dergisi*(72), 242-254.
- Alayoğlu, N. (2008). Üst Düzey Yöneticilerin Ücretlendirilmesi ve Türkiye'deki Uygulamaların Tespitine Yönelik Bir Araştırma. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(55), 151-174.
- Albornoz, B., ve Alcarria, J. J. (2003). Analysis and Diagnosis of Income Smoothing In Spain. *Europeean Accounting Review*, 12(3).
- Arya, A., Glover, J. C., ve Sunder, S. (2003). Are Unmanaged Earnings Always Better for Shareholders? *Accounting Horizons*, 111-116.
- Atağan, G., ve Kavak, A. (2018). Professional Fraud: Corruption Audit Report Example. *International Journal of Contemporary Economics and Administrative Science*(1), 34-57.
- Ataman, B., ve Aydın, R. (2017, Haziran). Hile Denetimi ve Denetçilerin Hile Tespitine Yönelik Bir Araştırma. *Marmara Business Review*, 2(1), 1-23.
- Aygün, D. (2013, Ekim). Yaratıcı Muhasebe Stratejileri . *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergi*, 2(8).
- Aytulun, A. (2005, Şubat). Meslekte Etik Sayı 19. *Yaklaşım Dergisi*.
- Bakırtaş, İ., ve Tekinşen, A. (2004). Dünya Savaşları ve Büyük Buhran Arasındaki Etkileşimin Ekonomi Politikası. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(12), 83-100.
- Balaciu, D., Bogdan, V., ve Vladu, A. B. (2009). A Brief Review Of Creative Accounting Literature and Its Consequences in Practice. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 1(11), 170-182.
- Bekçi, İ., ve Avşarlıgil, N. (2011). Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemlerinden Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 13(2), 131-162.

- Brayshaw, R., ve Eldin, A. E. (1989). The Smoothing Hypothesis and The Role of Exchange Differences. *Journal of Business Finance & Accounting*.
- Chambers, N. (2004). Sermaye Piyasalarında Manipülasyon ve İMKB'deki Örnekleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 62-72.
- Copeland, R. M. (1968). Income Smoothing. *Journal of Accounting Research pirical Research in Accounting, Selected Studies* 6(6).
- Çürük , T. (2004). Bağımsız Dış Denetimin Muhasebe Şeffaflığına Etkisi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma: Türkiye Örneği. *Ortadoğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi*, 31(2), 149-165.
- Dalğar, H., ve Pekin, S. (2011). Kurumsal Yönetim İle Finansal Tablo Manipülasyonu Arasındaki İlişki: İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi'nde Yer Alan Şirketlerde Bir Araştırma. *Mali Çözüm Dergisi* 107., 19-43.
- Daştan, A. (2010). Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Kurumsal Muhasebe Etkileşimi. *Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi*(72).
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., ve Sweeney, A. P. (1995). Causes And Consequences Of Earnings Manipulation: An Analysis Of Firms Subject To Enforcement Actions By The SEC. *Contemporary Accounting Research*, 13.
- Demir, V., ve Bahadır, O. (2007). Muhasebe Manipülasyonu Yöntem ve Teknikler. *Mali Çözüm Dergisi* 84, 103-119.
- Diana , B., ve Madalina, P. C. (2008). Is Creative Accounting A form of manipulation? *University of Oradea, Faculty of Economics, Department of Finance Accounting, Journal accredited*(3), 935-940.
- Dinç, Y., ve Cengiz, S. (2014). Muhasebe Denetiminde Hata ve Hilenin Denetçi Etiği Açısından İncelenmesi: Enron Skandalı Örneği. *Çankırı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1).
- Doğan, Z., Gülçin, K., ve Nazlı, E. (2018, Ekim). Muhasebe Meslek Mensuplarının Hile Yapmaya Eğilim Düzeylerinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(11), 64-83.

- Dhaoui, A. (2010). What Does Matter In R&D Decentralization: Financial Performance Worry Or Intensive Earnings Management? 1-15.
- Dönmez, A., Berberoğlu, B. P., ve Ersoy, A. (2005). Ülkemiz Bağımsız Dış Denetim Standartlarının ABD Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları-AB Sekizinci Yönergesi ve Uluslararası Denetim Standartlarıyla Karşılaştırılması. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(9), 52-78.
- Emir, M. (2008). Hile Denetimi. *Mali Çözüm Dergisi*(86), 109-121.
- Erserim, A., ve Uçma, T. (2011). SPK Düzenlemeleri Çerçevesinde Tespit Edilen Manipülasyonlar ve Yaptırımları Üzerine Bir İnceleme. *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi*(1), 143-172.
- Fındık, H., ve Öztürk, E. (2016). Finansal Bilgi Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi: BIST İmalat Sanayi Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 484-499.
- Güngör, F. (2003, Nisan). ABD’ de Yeni Muhasebe Denetim Yasası ve Türkiye’ deki Yansımaları MUFAD Yuvarlak Masa Toplantısı. *Muhasebe Finansman Dergisi*(18).
- Hsieh, L. F., ve Tsai, Y. T. (2006). Information Asymmetry. *Creative Accounting And Moral Choice, An Apocalypse Of Procomp Informatic Ltd., Journal of American Academy Of Business*, 2(6).
- Jarrow, R. A. (1992). Market Manipulation, Bubbles, Corners, and Short Squeezes. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*(27), 311-336.
- Keller, E., ve Gehlmann, G. A. (1988). “Introductory Comment: A Historical Introduction to the Securities Act of 1933 and the Securities Exchange Act of 1934”. *Ohio State Law Journal*, 2(49), 329-352.
- Kirschenheiter, M., ve Melumad, N. D. (2002). ”Can Big Bath and Earnings Smoothing Co-Exist As Equilibrium Financial Reporting Strategies?”. *Journal of Accounting Research* 40 (3), 761-796.
- Kumar, P., ve Seppi, D. J. (1992). Futures Manipulation with ‘Cash Settlement. *Journal of Finance*(47), 1485-1502.

- Küçüksözen, C. (2005). *Finansal Bilgi Manipülasyonu : Nedenleri, Yönetimleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları Ve İMKB ŞİRKETLERİ Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü Anabilim Dalı.
- Küçüksözen, C., ve Küçükkocaoğlu, G. (2004). Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *1st International Accounting Conference on the Way to Convergence*, (s. 1-58). İstanbul: MÖDAV.
- Moldovan, R. L., Achim, S. A., ve Bota-Avram, C. (2010). Fighting The Enemy Of Fair View Principle – Getting to Know Creative Accounting. *Alexandru Ioan Cuza" Iaşi Ştiinţe Economice*, 51-61.
- Munter , P. (1995, Spring). How Fraudulent Financial Reporting Happens and What COSO Advises Corporate America and Its Auditors. *The Journal of Corporate Accounting and Finance*, 39-57.
- Nilgün, A. (2014). Hilenin İnsan Kaynakları Politikaları İle ilişkisi ve Ampirik Bir Çalışma. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*(Ocak), 109-126.
- Ocak, M., ve Güçlü, F. C. (2014). Muhasebe Manipülasyonu: Hile, Yaratıcı Muhasebe, Kar ve İzlenim Yönetimine İlişkin Kavramsal Çerçeve. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*(6), 123-135.
- Ömürgönülşen, M., ve Ömürgönülşen, U. (2009). Critical Thinking about Creative Accounting in the Face of a Recent Scandal in the Turkish Banking Sector. *Critical Perspectives on Accounting*(20), 651-673.
- Özçelik, H., Karataş, Ö. N., ve Keskin, S. (2017). Muhasebe Hata ve Hileleri: Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 197-214.
- Özer, G., Alpkan, L., ve Aren, S. (2003). Kar Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Etik Yargı Farklılıkları”, 5(20): 97-107. *Öneri Dergisi*(20), 97-107.
- Özocak, H., ve Baş, M. (2001). Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etik, Bağımsızlık ve Tarafsızlık. *Mali Çözüm Dergisi*,(56).

- Popescu, L. M., ve Nişulescu, A. I. (2013). Detecting Creative Accounting Practices and Their Impact on The Quality of Information Presented in Financial Statements”. *Journal of Knowledge Management. Economics and Information Technology*, 6(3), 1-13.
- Ronen, J., ve Sadan, S. (1975). Classictory Smoothing: Alternative Income Models. *Journal of Accounting Research, Spring*.
- Selimoğlu, S. K., ve Göktepe, H. (2007). Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki Bağımsız Denetimle İlgili Yeni Düzenlemeler. *Mali Çözüm Dergisi*(81), 17- 44.
- Sevin, S., ve Schroeder , R. (2005). Earnings Management: Evidence from SFAS No. 142 Reporting", . *Managerial Auditing Journal, Vol. 20 No.1*.
- Simon, C. J. (1989,). “The Effect of the 1933 Securities Act on Investor Information and the Performance of New Issues,”. *The American Economic Review*,, 3(79), 295-318.
- Srivastava, S., ve Tandon, A. (2014). Creative Accounting and Fraud : An Overview”. *Shrinkhala*, 3(2), 24-28.
- Stolowy, H., ve Breton, G. (2000). A Review of Research on Accounts Manipulation. *Paper for the Annual Congress of European Accounting Association*, (s. 1-65). Munich, Germany.
- Trussel, J. (2003). Assessing Potential Accounting Manipulation: the Financial Characteristics of Charitable Organizations with Higher than Expected Program-Spending Ratios. *Sage Journals*, 616-633.
- Türker, M. (2006). Uluslararası Denetim Standartlarına Yakınsama Ve Türkiye Denetim Standartlarının Olusturulması. *Muhasebe Ve Denetim Bakış Dergisi*(19).
- Varıcı, İ., ve Er, B. (2013). Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi: İMKB Uygulaması. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 13(1), 43-52.
- Wilson, M., ve Shailer, G. (2007). Accounting manipulations and political costs: Tooth & Co Ltd, 1910–1965. *Accounting and Business Research* , Volume 37, Issue 4.
- Wolfe, D. T., ve Hermanson, D. R. (2004, Aralık). The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud. *CPA Journal*(74,), 38-42.

Yılmaz, Z. (2017). Vaka Analizi ile Eğitim ve Adli Muhasebe Alanında Bir Uygulama. *International Journal of Academic Value Studies*, 13(3), 398-417.

Wolfe, D. T., ve Hermanson, D. R. (2004). The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud. *CPA Journal*, 12(74), 38-42.

İnternet Kaynakları

ACFE. (2018). *2018 Global Study On Occupational Fraud And Abuse Report To The Nations*.

<https://s3-us-west-2.amazonaws.com/acfepublic/2018-report-to-the-nations.pdf>
(23.05 2019).

Akbulut, A. R. (2014). *Muhasebe ve Etik*

<http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/alirizaakbulut/032/> (23. 05. 2019).

Amat, O., Blake, J., ve Dowds, J. (1999). *The Ethics of Creative Accounting*.

<https://core.ac.uk/download/pdf/6475312.pdf> (24. 05.2019).

BDDK. (2005). *Bankacılık Kanunu*.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf> (15 05. 2019).

BDDK. (2015). *Bankaların Bağımsız Denetimi Hakkında Yönetmelik*.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.20645&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=bankalar%C4%B1n> (15.05.2019).

Data Vergi. (2019). *Faydalı Finansal Bilginin Özellikleri*

<https://datavergi.com/2018/03/14/faydali-finansal-bilginin-ozellikleri/>
(24.03.2019).

KPMG. (2019). *Amerika Birleşik Devletleri Rüşvetin Önlenmesi ve Yabancı Ülkelerde Yolsuzluk Uygulamaları Kanunu*.

<https://home.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2016/09/tr-fcpa.pdf> (22.05.2019).

TDK. (2019). *Manipülasyon Kelime Anlamı*

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&view=yanlis&kelimez=275
(31.03.2019).

TDK. (2019). *Hile Kelime Anlamı*

[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn
&kelimesec=156176&device=\(22.03.2019\).](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=156176&device=(22.03.2019))

TDK. (2019). *Hata Kelime Anlamı*

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=hata
(22.03.2019).

SPK. (2019). *Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ*
(Seri: X, No: 22).

<http://spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/590> (16.03.2019).

SPK. (2019). *SPK, Seri:X, No:22 Sermaye Piyasası Bağımsız Denetim Standartları*
Hakkında Tebliğ.

<http://spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/590> (15.05.2019).

Diğer

De Vay, D. L. (2006). *The Effectiveness of the Sarbanes Oxley Act of the 2002 in Preventing and Detecting Fraud in Financial Statements*. Boca Raton Florida USA: Dissertation.com.Florida.

Dechow, P. M., ve Skinner, D. J. (2000). *Earnings Management: Reconciling The Views Of Accounting Academics, Practitioners, And Regulators*. Accounting Horizons.

Tekinalp, Ü. (2006). *Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Merkez Kurumu Bağımsız Denetimin, Denetçi, Denetimin Konusu Ve Yöntemi Yönünden Analizi*. İ. S. Odası (Düz..), Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu. Kıbrıs.

EKLER

EK-1**ANKET ÇALIŞMASI FORMU**

Sayın Meslek Mensubu,

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe-Finansman Bölümü yüksek lisans tez çalışmamda kullanmak üzere hazırlamış olduğum bu anket formunun amacı, literatürde üzerinde uzlaşılan tam bir tanımı olmamakla beraber, *“muhasebe politikalarında, standartlarında ve ilkelerinde bulunan eksikliklerin ve esnekliklerin kullanılarak yasal çerçevede muhasebe kayıtlarının işletme menfaatlerine göre şekillendirilmesi”* olarak tanımlayabileceğimiz Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları hakkında Muhasebe Meslek Mensuplarının bilgilerini, Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının finansal raporlamaya etkilerini ve Muhasebe Meslek Mensuplarının karşılaştığı veya maruz kaldığı finansal raporlama hilelerini analiz etmektir. Kimlik bilgilerinizi belirtmeden cevaplayacağınız anket soruları tamamen tez çalışmamda veri teşkil edecektir.

Soruları cevapladığınız için teşekkür ederim.

Hakkı AKMAN

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Muhasebe ve Finansal Yönetim A.B.D.

Muhasebe ve Finansman Programı

Yüksek Lisans Öğrencisi

ANKET SORULARI:

1.Cinsiyetiniz nedir?

Erkek Kadın

2.Eğitim düzeyiniz nedir?

Ortaöğretim Ön Lisans Lisans

Yüksek Lisans Doktora

3. Yaş durumunuza uygun olanı işaretleyiniz.

- 25 yaş altı 26-35 36-45
 46-55 56 yaş üstü

4. Yaklaşık olarak kaç yıldır bu meslekte çalışıyorsunuz?

- 0-5 yıl 5-10 yıl 10-15 yıl 15 yıl üstü

5. Yaklaşık olarak mükellef sayınız ne kadardır?

- 30 ve daha az 61-90 arası
 31-60 arası 91-120 arası 121 ve daha üstü

6. Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları hakkında ne kadar bilgili olduğunuzu düşünüyorsunuz?

- Hiç bilğim yok Çok az bilğim var Orta derecede bilğim var
 Oldukça bilğim Çok bilğim var

7. Sizce yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmak istenilmesinin işletmeye ne gibi bir etkisi olur?

- İşletmenin durumunu daha iyi göstermek
 İşletmenin durumunu daha kötü göstermek
 Daha az vergi ödemek
 Daha az kar payı dağıtmak
 İşletme hisselerinin fiyatlarını arttırmak
 Diğer.....

8. Müşterileriniz tarafından Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları olarak tanımlanabilecek işlemleri yapmanız istendi mi?

- Evet Hayır

9. Muhasebe hataları hakkında bilginiz var mı?

- Hiç bilğim yok Çok az bilğim var Orta derecede bilğim
 Oldukça bilğim var Çok bilğim var

10. Muhasebe hileleri hakkında bilginiz var mı?

- Hiç bilğim yok Çok az bilğim var Orta derecede bilğim var
 Oldukça bilğim var Çok bilğim var

11. Sizce muhasebede yapılan hataların en önemli nedeni nedir?

- Bilgisizlik Dikkatsizlik
 İş Yoğunluğu Tecrübesizlik Diğer.....

12. Sizce muhasebede yapılan hilelerin en önemli nedeni nedir?

- Karı arttırmak Vergi matrahını düşürmek İşletme değerini arttırmak
 Art niyetli olmak Diğer.....

13. İşletme yöneticilerinin hiç hile yaptığını tespit ettiğiniz oldu mu?

- Evet Hayır

14. Müşterileriniz tarafından hiç Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine aykırı davranmanız istendi mi?

- Evet Hayır

15. Müşterileriniz tarafından işletmenin faaliyet sonuçlarını olumlu ya da olumsuz yönde değiştirmeniz istendi mi?

- Evet Hayır

16. Müşterileriniz tarafından işletmenin finansal raporlarını olumlu ya da olumsuz yönde değiştirmeniz istendi mi?

- Evet Hayır

17. Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarıyla, finansal raporların daha iyi gösterilmesinin işletmeye katkısı ne olabilir?

- İşletmenin imajını güçlendirmek
- Yatırımları çekmek
- Kredi alabilmek
- Yüksek prim ve ikramiye dağıtmak
- İşletmenin borsa değerini arttırmak
- Diğer.....

18. Müşterileriniz arasında bağımsız dış denetim yaptıran işletme var mı ?

- Evet Hayır

19. Bir işletmeye ait mali tabloları incelerken dipnotları ne derece dikkate alırsınız?

- Hiç dikkate almam Nadiren dikkate alırım Bazen dikkate alırım
- Sıklıkla dikkate alırım Her zaman dikkate alırım

20. Bir işletmeye ait hisse senetlerini satın almayı düşündüğünüzde denetlenmiş finansal raporlar önceden hangi sıklıkla incellersiniz?

- Hiç incelemem Nadiren incelerim Bazen incelerim
- Sıklıkla incelerim Her zaman incelerim

21. Müşterilerinizle ilgili aşağıda sunulan uygulamalar ile karşılaşma derecenizi belirtiniz? (Çelik, 2010: Anket Formu 9. Soru).

KARŞILAŞILAN UYGULAMALAR	KARŞILAŞMA DERECEŚİ				
	ÇOK SIK KARŞILAŞIYORUM	SIK KARŞILAŞIYORUM	NE KARŞILAŞIYORUM NE KARŞILAŞMIYORUM	NADİREN KARŞILAŞIYORUM	HİÇ KARŞILAŞMIYORUM
Nakit tahsilatlar artarken, çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması ve aynı kalması					
Günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması,					
Kasadaki nakitte, olağan olmayan veya beklenmeyen dalgalanmalar					
Satıcıdan gelen faturaların numaralarının ardışık olması					
Yüksek düzeylerde ve sıklıklarda hizmet alımı yapılması					

KARŞILAŞILAN UYGULAMALAR	KARŞILAŞMA DERECEŚİ				
	ÇOK SIK KARŞILAŞIYORUM	SIK KARŞILAŞIYORUM	NE KARŞILAŞIYORUM NE KARŞILAŞMIYORUM	NADİREN KARŞILAŞIYORUM	HİÇ KARŞILAŞMIYORUM
Alınan mal veya hizmetlerin standart fiyatların oldukça üzerinde olması					
Benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapılması					
Bordroda gözükken çalışanın, personel kayıtlarının olmaması					
Karlarda açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar					
Sevkiyatlarda çıkan noksanlıklarla ilgili olarak sürekli müşteri şikâyetleri					

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler :**

Adı Soyadı : Hakkı AKMAN
Doğum Yeri : Eğirdir / ISPARTA
Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu :

Ön lisans : T.C Süleyman Demirel Üniversitesi
Isparta Meslek Yüksekokulu Pazarlama Bölümü
Lisans Eğitimi : T.C Eskişehir Anadolu Üniversitesi
İşletmecilik Fakültesi İşletme Bölümü
Yüksek Lisans : T.C. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,
Sosyal Bilimsel Enstitüsü,
Muhasebe ve Finansal Yönetim Anabilim Dalı

Yabancı Dil : İngilizce

İş Deneyimi : Aygaz A.Ş. (Koç Holding)
Mali İşler Sorumlusu (2012 – Devam)